

การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม
เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

โดย

นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวล
ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 26
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2556-2557

บทคัดย่อ

เรื่อง การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมเพื่อเตรียม
ความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ลักษณะวิชา การเมือง

ผู้วิจัย นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวล หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ 26

ในปี 2558 มีการเปิดประชาคมอาเซียน ทำให้การเดินทางเข้าออกประเทศไทยของประชากรในภูมิภาคอาเซียนเป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็ว จึงอาจทำให้ปัญหาอาชญากรรมที่มีคู่ความเป็นชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ หรือปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อจะได้เตรียมการหาแนวทางแก้ไขปัญหา หรือแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมให้มีความพร้อมที่สามารถรองรับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้น โดยผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ห้วงวิสัยเอกสาร รวมตลอดถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ศาลยุติธรรมควรพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรให้มีความรอบรู้ในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้น พัฒนาระบบการทำงานของศาลให้มีความทันสมัย และเป็นมาตรฐานสากล พัฒนาความร่วมมือกับประเทศภายในภูมิภาคอาเซียนด้านการอำนวยความสะดวกให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคให้มีความทันสมัย และเป็นมาตรฐานสากล พัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกให้มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการยุติธรรมเกิดความยั่งยืนในภายภาคหน้า อาจมีการพัฒนาตั้งศาลพิเศษของภูมิภาคเฉพาะคดีขึ้น เพื่อพิจารณาคดีของผู้กระทำความผิดข้ามพรมแดนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน นำระบบการสืบพยานแบบการประชุมทางจอภาพมาใช้กับพยานที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นคดีอันเนื่องมาจากเหตุที่พยานซึ่งเป็นชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางมาเป็นพยานที่ศาลประเทศเจ้าของคดี การบัญญัติกฎหมายขึ้นมาใช้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งภูมิภาค และการสร้างความร่วมมือการบังคับใช้กฎหมายในภูมิภาคให้เป็นไปอย่างจริงจัง มีประสิทธิภาพ และเป็นมาตรฐานสากล อันจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขปลอดภัยจากอาชญากรรมทั้งภูมิภาคอาเซียนในโอกาสต่อไป

คำนำ

ปัจจุบันนี้พบว่าชาวต่างชาติของประเทศในภูมิภาคอาเซียนเข้ามกระทำความผิดอาญาหรือก่ออาชญากรรมขึ้นในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก และเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 จะทำให้การเข้าออกประเทศไทยของประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานอย่างเสรี ปัญหาอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นการเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ยาเสพติด การก้ามนุญข้ามชาติ การฉ้อโกง ซึ่งมีคู่ความเป็นชาวต่างชาติย่อมมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นไปด้วย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมในด้านต่างๆ เช่น การขอความร่วมมือในการจัดเอกสาร หรือส่งหมายไปยังบุคคลที่อยู่ต่างประเทศ การใช้อำนาจสืบพยานเป็นการล่วงหน้า การสืบพยานผ่านจอภาพทางไกล ภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดี การจัดหาล่ามในการพิจารณาคดีให้แก่พยานที่เป็นชาวต่างชาติ หรือการส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น

ศาลยุติธรรม ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมของประเทศทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควรมีการเตรียมความพร้อมรับมือต่อผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นและกำหนดแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย เพื่อให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายหรือมีส่วนได้เสียในคดีเกิดความเชื่อมั่นและพร้อมจะนำปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่การพิจารณาในศาลยุติธรรมของประเทศไทย และเพื่อให้องค์กรมีความพร้อมรองรับกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทั้งเพื่อให้สามารถก้าวทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ ซึ่งอาจมีมากยิ่งขึ้น การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจึงเป็นประโยชน์และทำให้ประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนได้รับความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ทั้งทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น

(นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวล)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ 26

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
วิธีดำเนินการวิจัย	3
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของประชาคมอาเซียน	4
ความเป็นมาของอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)	4
วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง	4
แนวคิดการจัดตั้งประชาคมอาเซียน	6
ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	10
บทบาทศาลยุติธรรม	19
ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556	19
ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557-2560	24
นโยบายประธานศาลฎีกา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2558	28
สรุป	29
บทที่ 3 ผลกระทบด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	32
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศในภูมิภาคอาเซียน	32
ผลกระทบด้านกฎหมายกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	38
ผลกระทบที่มีต่อศาลยุติธรรมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	44
สรุป	48

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม	
กับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	50
กฎบัตรอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท	50
การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม	
เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	52
แผนการดำเนินงานของศาลยุติธรรมและโครงการต่างๆ	
เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	55
สรุป	66
บทที่ 5 สรุป และข้อเสนอแนะ	68
สรุป	68
ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม	79
ภาคผนวก	82
ผนวก ก กฎบัตรอาเซียน	83
ผนวก ข ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐาน	
และการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556	136
ประวัติย่อผู้วิจัย	142

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “อาเซียน” เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ประเทศผู้เริ่มจัดตั้งอาเซียนมี 5 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และประเทศไทย การจัดตั้งอาเซียนมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การรวมกลุ่มและร่วมมือกันเสริมสร้างให้ภูมิภาคอาเซียนมีสันติภาพอันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปัจจุบันอาเซียนมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ โดยประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกใหม่ ได้แก่ ประเทศบรูไนดารุสซาลาม เวียดนาม ลาว พม่า และกัมพูชา

นับตั้งแต่จัดตั้งประชาคมอาเซียน ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกโดยส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะการทำความตกลง ที่ไม่มีรูปแบบ ไม่เป็นทางการ และใช้ความสัมพันธ์เชิงบุคคลในการสร้างความร่วมมือทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่เมื่อปัจจุบันการแข่งขันระหว่างประเทศในด้านต่างๆ มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การรวมกลุ่มของประเทศในกลุ่มภูมิภาคเดียวกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอำนาจต่อรอง เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ เช่น การก่อการร้ายข้ามชาติ องค์กรอาชญากรรม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โรคระบาด ฯลฯ จึงเป็นสิ่งจำเป็น ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้ตระหนักถึงเรื่องดังกล่าว จึงได้ทำความตกลงร่วมกันที่จะยกระดับความร่วมมือหลักใน 3 ด้าน ให้เกิดขึ้นในปี 2558 ได้แก่ 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community: APSC) 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) โดยประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของอาเซียน จึงมีหน้าที่ต้องให้ความร่วมมือกับประเทศสมาชิกและปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วย

การยกระดับความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียน ในด้านการเมืองและความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นในปี 2558 นี้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและระดับภายในประเทศ ซึ่งเป็นที่คาดการณ์ได้อย่าง

แน่นอนว่า การที่ประเทศไทยเข้าร่วมกับกลุ่มประเทศอาเซียนในเรื่องดังกล่าว จะทำให้เกิดการขยายการลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน การย้ายถิ่นฐาน การสร้างครอบครัวใหม่ การที่จะมีคนจากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ต่างภาษา และวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ร่วมกันในองค์กร สังคม และประเทศเดียวกันย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจำนวนประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนมีประมาณ 600 ล้านคน

เมื่อการเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทำให้การเข้าออกของประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว ปัญหาอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นการเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ยาเสพติด การค้ามนุษย์ข้ามชาติ การฉ้อโกง ฯลฯ ที่มีคู่ความเป็นชาวต่างชาติย่อมมีปริมาณเพิ่มขึ้นไปด้วย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องต่างๆ เช่น การขอความร่วมมือในการจัดเอกสาร หรือส่งหมายไปยังบุคคลที่อยู่ต่างประเทศ การใช้อำนาจสืบพยานเป็นการล่วงหน้า การสืบพยานผ่านจอภาพทางไกล ภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดี การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 โดยศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย จะเป็นประโยชน์และทำให้ประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยทั้งทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระบบ วิธีการ และขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย
2. ศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย
3. ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมาย และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาระบบ วิธีการ และขั้นตอน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาและวิเคราะห์แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานผลการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงตลอดถึงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษาวิเคราะห์ (Analytical Research) โดยนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบและเข้าใจถึงระบบ วิธีการ และขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย
3. ทำให้ได้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของประชาคมอาเซียน

ความเป็นมาของอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)

อาเซียน หรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ก่อตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 (ค.ศ. 1967) มีสมาชิกเริ่มแรก 5 ประเทศ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร ช่วงก่อตั้งอาเซียนได้ผ่านการพัฒนาหลายด้าน มีการประกาศปฏิญญาอีกหลายฉบับ เพื่อขยายความร่วมมือให้ใกล้ชิดและหลากหลายในหลายเรื่อง ได้แก่ ปฏิญญาว่าด้วยเขตแห่งสันติภาพและความเป็นกลาง (Declaration on the Zone of Peace, Freedom and Neutrality) ในปี 2514 ปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ซึ่งมีการตกลงก่อตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนขึ้นที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย สนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia) หรือ TAC ซึ่งกำหนดหลักการในการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาคของอาเซียน ช่วงหลังสงครามเย็น สิ้นสุดลง อาเซียนได้ขยายวงสัมพันธภาพออกไปสู่ประเทศโดยรอบที่เคยอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์มาก่อน และเพิ่มสมาชิกขึ้นเป็น 10 ประเทศ โดยเวียดนามได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อปี 2538 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว และพม่า ในปี 2540 และกัมพูชาได้เป็นสมาชิกรายที่ 10 ซึ่งเป็นรายสุดท้ายที่เข้าร่วมในอาเซียน เมื่อปี พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง

อาเซียนก่อตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรก เพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งเสถียรภาพทางการเมือง และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และเมื่อการค้าระหว่างประเทศในโลกมีแนวโน้มกีดกันการค้ารุนแรงขึ้น ทำให้อาเซียนได้หันมามุ่งเน้น

กระชับและขยายความร่วมมือ ด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างกันมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงไว้ซึ่งวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ¹ ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค
2. รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและความมั่นคงในภูมิภาค
3. ใช้เป็นเวทีแก้ไขปัญหาคัดแย้งภายในภูมิภาค

ในช่วง 10 ปีแรกหลังจากการก่อตั้ง อาเซียนให้ความสำคัญต่อการจัดทำกรอบงานอย่างกว้างๆ และยืดหยุ่นได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นอันหลากหลายของสมาชิก และเพื่อให้เป็นรากฐานอันมั่นคงสำหรับจุดมุ่งหมายร่วมกันต่อไป ดังนั้น แม้ว่าจะไม่ค่อยมีผลสำเร็จเป็นรูปธรรมมากนัก แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ต่อการสานสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน ระหว่างรัฐบาลอาเซียน ทำให้เกิดค่านิยมที่ดีและวางรากฐานความสำเร็จในอนาคต ทิศทางในการดำเนินงานของอาเซียนเริ่มชัดเจนขึ้นในปี 2520 เมื่อผู้นำอาเซียนประชุมสุดยอดครั้งแรก ณ เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย และได้ลงนามในปฏิญญาสมานฉันท์อาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) และสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ซึ่งขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนไปอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมถึงความร่วมมือด้าน โภคภัณฑ์พื้นฐาน โดยเฉพาะอาหารและพลังงาน การจัดตั้งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ การขยายการค้าระหว่างประเทศสมาชิก การจัดตั้งระบบสิทธิพิเศษทางการค้าระยะยาว การปรับปรุง การเข้าสู่ตลาดนอกอาเซียน และการแก้ไขปัญหาภคภัณฑ์ระหว่างประเทศ และประเด็นเศรษฐกิจโลกอื่นๆ

ตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา อาเซียนได้เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของโลก และภูมิภาคมาอย่างต่อเนื่อง จากจุดเริ่มต้นของการมุ่งเน้นในการสร้างความร่วมมือทางการเมือง และความมั่นคงร่วมกันในระยะแรก ได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ความร่วมมือในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะเศรษฐกิจมากขึ้น โดยผลจากบรรยากาศแห่งสันติภาพ เสถียรภาพ ความมั่นคง และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด ทำให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ทำให้อาเซียนมีพลังต่อเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และได้รับการยอมรับจากประเทศ/ภูมิภาคอื่นๆ มากยิ่งขึ้น

เพื่อให้ความร่วมมือของอาเซียนก้าวหน้าไปสู่ทิศทาง และเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจนร่วมกัน ในโอกาสครบรอบ 30 ปี ของการก่อตั้งอาเซียนเมื่อปี 2540 (ค.ศ. 1997) ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียน

¹กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. ASEAN Economic Community: AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (นนทบุรี, 2552). หน้า 9.

ได้ร่วมประกาศ “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” (ASEAN Vision 2020) ในการประชุม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เมื่อเดือนธันวาคม 2540 โดยมีเป้าหมาย 4 ประการ คือ

1. วังสมานฉันท์แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (A Concert of Southeast Asian Nations)
2. หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาอย่างมีพลวัต (A Partnership in Dynamic Development)
3. มุ่งปฏิสัมพันธ์กับประเทศภายนอก (An Outward-Looking ASEAN) และ
4. ชุมชนแห่งสังคมที่เอื้ออาทร (A Community of Caring Societies)

ต่อมาได้มีการลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) ในการประชุมผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 9 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 ที่เมืองบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งนับเป็นการปรับตัวและพัฒนาของอาเซียนครั้งสำคัญ อีกวาระหนึ่ง

ประเทศไทยกับประชาคมอาเซียน ตลอดช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ และไทยก็มีบทบาทสำคัญในการผลักดันความร่วมมือของอาเซียน ให้มีความคืบหน้ามาโดยตลอด อาทิ การผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยการริเริ่มให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ ASEAN Free Trade Area (AFTA) สมัยอดีตนายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน และก็นับเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน โดยเริ่มจากเสาเศรษฐกิจ

แนวคิดการจัดตั้งประชาคมอาเซียน

“ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)” เป็นการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นหนึ่งเดียว เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขัน ของเวทีการค้าระหว่างประเทศในทุกๆ ด้าน สามารถรับมือกับปัญหาทางการค้า ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นประชาคมอาเซียน คือ การทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิคุ้มกัน มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น

การจัดตั้งประชาคมอาเซียน ถือเป็นปรับตัวครั้งใหญ่และการวางรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศที่เปลี่ยนไป อีกทั้งต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ เช่น โรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน และความเสี่ยงที่อาเซียนจะต้องแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่นๆ

โดยเฉพาะจีน และอินเดีย ซึ่งมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด ประชาคมอาเซียนถือกำเนิดจากปฏิญญา Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II ระบุให้มีการจัดตั้งเป็นปี 2558 โดยกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นพื้นฐานทางกฎหมายร่วมกันที่จะต้องปฏิบัติตาม (Legal Binding) อันเป็นกรอบกระบวนการปฏิรูปอาเซียน เพื่อปรับสภาพนิติบุคคลและจัดโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่อการเป็นประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนิติฐานะ (Legal Status) ทางกฎหมาย และมีพันธะสัญญาต่อกัน ในเวทีระหว่างประเทศของอาเซียน กฎบัตรอาเซียนเป็นการวางกรอบทางกฎหมายและ โครงสร้างองค์กรอาเซียน ทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎกติกาในการทำงานมีประสิทธิภาพ และเป็นองค์กรเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง และจะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์กรสถานะทางกฎหมาย กระบวนการตัดสินใจ และกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกรวมทั้งเรื่องกองทุน และงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของอาเซียน ทั้งนี้ กฎบัตรฯ ได้เริ่มมีผลใช้บังคับแล้วตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม 2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ประเทศไทยได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน และเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 ที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ได้มีการรับรองปฏิญญาชะอำ-หัวหิน ว่าด้วยแผนงานสำหรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ในทั้ง 3 เสาหลัก (pillars) คือ

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community: APSC) มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นสังคมที่มีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน มีเสถียรภาพสันติภาพ และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1.1 การเป็นประชาคมที่มีกฎเกณฑ์ บรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่งแก่ประชาธิปไตย ส่งเสริมธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

1.2 การเป็นภูมิภาคที่มีเอกภาพ สงบสุข และมีความแข็งแกร่ง พร้อมรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อส่งเสริมและรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรและเป็นประโยชน์กับประเทศภายนอก เพื่อสันติภาพในโลก และ

1.3 การดำเนินบทบาทที่สำคัญในเวทีระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน

ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (APSC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนมีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ โดยสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมถึงการพัฒนา และเสริมสร้างสมรรถนะทรัพยากรมนุษย์ ความตกลงด้านคุณสมบัติวิชาชีพ การหารือนโยบายทางการเงินและเศรษฐกิจมหภาคกันอย่างใกล้ชิด มาตรการทางการเงินด้านการค้า ความเชื่อมโยงด้านการสื่อสารและโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ และการส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน ในการก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็นต้น กล่าวโดยย่อแล้วประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะพลิกโฉมอาเซียนให้กลายเป็นภูมิภาคที่มีการไหลเวียนของสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และทุนอย่างเสรี ทั้งนี้ ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ความยุติธรรมและสิทธิ การส่งเสริมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน ทั้งนี้ พิมพ์เขียวประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Blueprint) ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2552 ณ อำเภอชะอำ-หัวหิน ประเทศไทย

ในการนี้ เพื่อเป็นการรับรองการเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงไว้ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ณ ประเทศสิงคโปร์ และได้มีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2551

แนวคิดการจัดทำกฎบัตรอาเซียน เกิดขึ้นในกรอบกระบวนการปฏิรูปอาเซียน เพื่อสร้างสภาพนิเทศของอาเซียนและจัดโครงสร้างองค์กร เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนิติฐานะ (legal status) ในเวทีระหว่างประเทศให้กับอาเซียน (Intergovernmental organization) ดังนั้น กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) จึงเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียน ที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียน ในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2515) ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้ โดยนอกจากการประมวลสิ่งที่ถือเป็นค่านิยม หลักการและแนวปฏิบัติในอดีตของอาเซียน มาประกอบกันเป็นข้อปฏิบัติอย่างเป็นทางการสำหรับประเทศสมาชิกแล้ว ยังมีการปรับปรุงแก้ไขและสร้างกลไกใหม่ขึ้น พร้อมกับ

กำหนดขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรสำคัญในอาเซียน ตลอดจนความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรเหล่านี้ อาทิ การมีเพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem) การจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนของอาเซียน และการจัดตั้งกลไกสำหรับการระงับข้อพิพาท เป็นต้น

เมื่อมีการรวมตัวเช่นนี้ สิ่งที่ประเทศไทยจะได้ประโยชน์ไม่น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการเตรียมความพร้อมของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐถือเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศที่จะต้องเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียน การแข่งขันทางเศรษฐกิจ และการเคลื่อนย้ายแรงงานที่จะขยายตัวในอนาคต

อาเซียนมีความใฝ่ฝันว่าจะเป็นหนึ่งเดียวในปี 2015 (พ.ศ. 2558) แต่ความแตกต่างระหว่างประเทศสมาชิกยังสูงมาก โดยเฉพาะช่องว่างทางเศรษฐกิจ สิ่งที่ทำทลายอาเซียนในการเข้าสู่ประชาคมร่วมกัน เนื่องจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ไม่เหมือนประเทศในยุโรปที่มีภูมิหลังเดียวกัน ความแตกต่างหลากหลายเหล่านี้ ทำให้คนในอาเซียนหรือที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องภายในแต่ละประเทศ การเป็นประชาคมของคน 600 ล้านคน จึงต้องลงทุนลงแรงและความร่วมมือกันอย่างจริงจังมาก

จุดเริ่มต้นที่เป็นรูปธรรมได้สร้างความเป็น “ประชาคมอาเซียน” เกิดขึ้นภายหลังจากการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 14 โดยการประกาศใช้ “กฎบัตรอาเซียน” (ASEAN Charter) จะมีวิถีการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่และสำคัญ คือ เป็นการปรับองค์กรในการทำงานแบบการร่วมกลุ่มที่มี “กฎ” เป็นฐานสำคัญ (Rule-Based) สมาชิกทั้ง 10 ประเทศจะต้องปฏิบัติตามพันธะข้อตกลง มีการกำหนด “กลไกระงับข้อพิพาท” พร้อมกับสร้าง “อาเซียน” ให้มีสถานะเป็น “นิติบุคคล” มีการปรับให้เป็นองค์กรที่มี “ประชาชน” เป็นศูนย์กลาง ทำให้เกิดประสิทธิภาพของการรวมกลุ่มมากขึ้น ทำให้เกิด “กระบวนการตัดสินใจ” จากการประชุมระดับผู้นำ ซึ่งจะปรากฏเป็นคณะมนตรี หรือ Councils ของอาเซียนขึ้น ทำหน้าที่เป็น 3 เสาหลัก ได้แก่ เสาหลักทางการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีการเพิ่มอำนาจ “สำนักเลขาธิการ” (Secretariat) และผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ (Secretary General)

นอกจากนี้ ประชาคมอาเซียนยังมีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอ และลดช่องว่างระหว่างประเทศสมาชิกของอาเซียนลง วัตถุประสงค์ที่ปรากฏใน “กฎบัตร” แยกตามเสาหลักที่สำคัญทั้ง 3 เสา อาจสรุปให้เห็นเป็นสังเขป ดังนี้ เสาหลักด้านการเมืองและความมั่นคงของภูมิภาคอาเซียน เมื่อเป็นประชาคมอาเซียนแล้ว ได้แก่ สนับสนุนส่งเสริม สันติภาพ ความมั่นคง การปกครองแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบธรรมาภิบาล การส่งเสริมให้บรรลุความเจริญร่วมกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ประชาคมเป็นภูมิภาคที่เปิดกว้าง มีพลวัต และยืดหยุ่นได้ในการตั้งรับภาวะผันผวนของเศรษฐกิจ มีหลักประกันที่จะทำให้เกิดสันติสุขในอาเซียน เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจ

มีการเน้นมุ่งพัฒนาให้เป็นตลาดร่วม (Single Market) และเป็นฐานการผลิตอันเดียวกัน (Single Production Base) ซึ่งจะต้องมีการไหลเวียนของสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือทั่วทั้งภูมิภาคของประชาคมอาเซียน มีเงินทุนไหลเวียนโดยเสรี และมีสถานการณ์พัฒนาทางเศรษฐกิจในหมู่สมาชิกประชาคมที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งเสริมสร้างเศรษฐกิจที่เจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพด้านการเงิน การประสานในด้านนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ มีกฎระเบียบที่ดีด้านการเงิน ทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายการแข่งขันทางการค้า และการคุ้มครองผู้บริโภคทั้งประชาคม โดยกำหนดจะให้เร่งพัฒนาพร้อมเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ให้ได้เร็วขึ้นจากกำหนดเดิมในปี 2563 มาเป็นในปี 2558 แทน หรือเร็วขึ้นจากเดิมอีก 5 ปี เสาหลักทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียน จะพุ่งเป้าไปที่การทำให้เห็นความสำคัญของประชากรในอาเซียน และเป็นสัมพันธภาพระหว่างประชากรของชาติหนึ่ง ไปสู่ประชากรของอีกชาติหนึ่ง รัฐสภาของ 10 ประเทศ จะประสานร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ สมาชิกของประชาสังคมของสมาชิกจะไปมาหาสู่กันแลกเปลี่ยนใกล้ชิดระหว่างบุคลากรด้านการศึกษา สถาบันต่างๆ และภาคธุรกิจ ภาคเอกชนในประเทศสมาชิก รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลชั้นมัธยมศึกษา มืออาชีพ ศิลปิน นักเขียน และสื่อสารมวลชนของทั้ง 10 ประเทศ ลักษณะเด่นของกฎบัตรอาเซียนจะมีถ้อยคำที่ให้ตีความได้กว้างขวาง ยืดหยุ่น ทั้งในเชิงเป้าหมาย และผลการดำเนินการ อาเซียนมีวัฒนธรรม การตัดสินใจเช่นนี้ คือมีช่องให้ขยายได้ ตีความได้ ขณะเดียวกันก็มีช่องที่เปิดไว้ ไม่ให้เซยและล่าสมัย

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

1. วิวัฒนาการความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นแนวโน้มสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจโลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ (Regional Trade Agreements: RTAs) มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา โดยจากข้อมูลองค์การการค้าโลก เดือนมกราคม พ.ศ. 2555 พบว่ามีการรวมกลุ่มในภูมิภาคต่างๆ ที่ได้แจ้งกับองค์การการค้าโลกสูงถึง 511 กลุ่ม

สำหรับกลุ่มประเทศอาเซียนนั้น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนของอาเซียนเพิ่งจะเด่นชัดเมื่อปี พ.ศ. 2519 เมื่ออาเซียนได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งแรก และผู้นำประเทศสมาชิกได้ลงนามปฏิญญาว่าด้วยความสมานฉันท์ของอาเซียน (Declaration of ASEAN Concord) ขึ้น อาทิ การจัดทำ ASEAN Preferential Trading Arrangement (PTA) ในปี พ.ศ. 2520 การลงนามความตกลงความร่วมมือด้านการสำรองอาหารของอาเซียน (ASEAN Food Security Reserve)

โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของอาเซียนในภูมิภาค เช่น โครงการอุตสาหกรรมของอาเซียน (ASEAN Industrial Projects) โครงการความเกื้อกูลด้านอุตสาหกรรม (ASEAN Industrial Complementation) เป็นต้น

อาเซียนได้พัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจก้าวสำคัญไปอีกระดับหนึ่ง ด้วยการประกาศจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นของความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียนในระยะต่อมาถึงปัจจุบัน โดยได้มีการจัดตั้งคณะมนตรีเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA Council) ภายใต้อาเซียน ได้ความตกลงว่าด้วยการใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่ากัน สำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement of the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN) เพื่อรับผิดชอบการดำเนินงานเขตการค้าเสรีอาเซียน อาฟตานับเป็นความสำเร็จครั้งแรกของอาเซียนในการส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศสมาชิกโดยการยกเลิกอุปสรรคทางการค้าทั้งในด้านภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (NTBs) ระหว่างกัน ปัจจุบันการดำเนินงานอาฟตามีความคืบหน้าไปมาก

อัตราภาษีสินค้า ส่วนใหญ่ของประเทศสมาชิกอาเซียนเดิม 6 ประเทศ (ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และบรูไน) ได้ลดมาอยู่ที่ร้อยละ 0-5 แล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยในปี พ.ศ. 2550 ประเทศอาเซียนเดิมได้ปรับลดภาษีสินค้าจำนวนร้อยละ 80 ของสินค้าในบัญชีลดภาษีเป็น 0% แล้ว โดยสินค้าในบัญชีลดภาษีของไทยมีทั้งสิ้น 8,300 รายการ และรายการที่ลดภาษีเป็น 0% แล้วมี 6,643 รายการ ทั้งนี้ ประเทศอาเซียนเดิมทั้ง 6 ประเทศมีเป้าหมายยกเลิกภาษีสินค้าทุกรายการเป็น 0% ภายในปี พ.ศ. 2553 สำหรับประเทศอาเซียนใหม่ 4 ประเทศ (กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม หรือ CMLV) มีการกำหนดการลดภาษีศุลกากรแตกต่างกันออกไป โดยเวียดนามลดภาษีเหลือร้อยละ 0-5 ในปี พ.ศ. 2549 ลาวและพม่าในปี พ.ศ. 2551 และกัมพูชาภายในปี พ.ศ. 2553 และทั้ง 4 ประเทศจะต้องยกเลิกภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าทุกรายการให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 โดยมีความยืดหยุ่นในสินค้าบางรายการได้จนถึงปี 2561 ที่ผ่านมาการจัดตั้งอาฟตาได้ก่อให้เกิดการขยายตัวทางการค้าภายในภูมิภาคอย่างมาก มูลค่าการค้าในปี 2536 ที่มีมูลค่าเพียง 82,444 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ได้เพิ่มเป็น 250,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี พ.ศ. 2549

เมื่อการเปิดเสรีทางการค้าได้มีความคืบหน้าไประดับหนึ่งจึงเกิดแนวคิดของการเปิดเสรีด้านการค้าบริการและการลงทุนขึ้นในปี พ.ศ. 2538 และในปี พ.ศ. 2541 ตามลำดับ เพื่อสร้างจุดแข็งและเสริมสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการระดับภูมิภาค และจัดตั้งเขตการลงทุนที่มีศักยภาพ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) อาเซียนได้ขยายความร่วมมือไปสู่การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยการจัดทำความตกลงด้านการค้าบริการของอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Service: AFAS) เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการเป็นผู้ให้บริการในภูมิภาค และ

ให้มีการเปิดตลาดการค้าบริการที่ลึกและกว้างภายใต้กรอบ WTO โดยการเจรจาเปิดตลาดของอาเซียนจะดำเนินการเป็นรอบๆ และจะต้องเจรจาไปจนบรรลุเป้าหมายการเปิดตลาดทุกสาขาบริการในปี พ.ศ. 2558

ในปี พ.ศ. 2541 (ค.ศ. 1998) อาเซียนได้จัดทำกรอบความตกลงเขตลงทุนอาเซียน (ASEAN Investment Area: AIA) เพื่อเปิดเสรีลงทุนในธุรกิจที่ไม่ใช่ภาคบริการ 5 ภาค คือ การผลิต ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และธุรกิจบริการเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ 5 ภาค โดยประเทศอาเซียนเดิม 6 ประเทศ มีเป้าหมายการเปิดเสรีการลงทุน และให้การปฏิบัติเยี่ยงคนในชาติ แก่นักลงทุนอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) และสำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน CMLV ภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาเซียนจะได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค โดยการจัดทำ “เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA)” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ซึ่งส่งผลให้เกิดโอกาสและประโยชน์ทางการพัฒนาในระดับหนึ่ง แต่บริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก และภูมิภาค เช่น ความไม่มีเสถียรภาพของระบบการเงินโลก การเพิ่มของราคาพลังงาน การเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามพรมแดน เป็นต้น ได้ผลักดันให้อาเซียนตระหนักถึงความสำคัญและของความร่วมมือไปสู่ก้าวประวัติศาสตร์ คือ การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015)

2. การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC)

2.1 ที่มาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีจุดเริ่มต้นจากการลงนามร่วมกันของผู้นำอาเซียน ในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เมื่อครั้งประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2546 (ค.ศ. 2003) ณ ประเทศอินโดนีเซีย ต่อมาในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 11 เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2548 (ค.ศ. 2005) ณ ประเทศมาเลเซีย ผู้นำอาเซียนได้มีความเห็นชอบร่วมกันให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community: AC) ให้เร็วขึ้นกว่าเดิมอีก 5 ปี จากปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) เป็นปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) โดยระบุคุณลักษณะและองค์ประกอบสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่จะจัดตั้งภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ไว้สอดคล้องกับแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 ซึ่งระบุเป้าหมายและกรอบระยะเวลาในการดำเนินมาตรการต่างๆ พร้อมทั้งความยืดหยุ่นที่จะตกลงกันล่วงหน้าในการดำเนินงานตามแผนงานสำหรับประชาคมทั้ง 10 ประเทศ ดังนั้น ในการประชุมรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ (AEM) เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) จึงมอบหมายให้เจ้าหน้าที่อาวุโส (SEOM) จัดทำ “แผนงานการจัดตั้งประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint)” และ “ตารางเวลาดำเนินกิจกรรมต่างๆ (Strategic Schedule)” เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ต่อไป

ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 12 ผู้นำอาเซียนยืนยันพันธกรณีที่ว่าจะเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015 จากเดิมที่ระบุไว้ในปี ค.ศ. 2020 ตามวิสัยทัศน์อาเซียน 2020 และแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2 โดยลงนามแถลงการณ์เชบูเพื่อจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี ค.ศ. 2015 โดยในด้านเศรษฐกิจ ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบที่จะเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายในปี ค.ศ. 2015 และเปลี่ยนแปลงอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมืออย่างเสรี และมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีมากขึ้น

2.2 เป้าหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) คือ การไปสู่เป้าหมายสุดท้ายของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตามที่ระบุไว้ใน “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการประสานผลประโยชน์ของประเทศสมาชิก โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเชิงลึกและกว้างขวางมากขึ้น ผ่านทางความร่วมมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน และแผนการดำเนินงานใหม่ภายใต้กรอบระยะเวลาที่ชัดเจน โดยประเทศสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามหลักการที่จะส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ แบบเปิดมองบริบทภายนอกและส่งเสริมกลไกตลาด ซึ่งสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ในกรอบพหุภาคี และยึดมั่นในระบบกฎเกณฑ์ เพื่อความสอดคล้องของการปฏิบัติตามพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าหมายสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (Single Market and Single Production Base) เน้นการเคลื่อนย้ายสินค้า การบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมือระหว่างกันอย่างเสรี
2. การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (High Competitive Economic Region) เน้นการดำเนินงานนโยบายการแข่งขัน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนา ICT และพลังงาน
3. การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน (Equitable Economic Development) เน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการขยายตัวของ SMEs ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกใหม่ (CLMV) เพื่อลดช่องว่างของระดับการพัฒนา
4. การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ (Fully Integrated into Global Economy) เน้นการจัดทำเขตการค้าเสรี (Free Trade Area-FTA) และการเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจ (Closer Economic Partnership-CEP) กับประเทศคู่เจรจา

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน สร้างอาเซียนให้มีพลวัตและขีดความสามารถมากขึ้นด้วยกลไกและมาตรการใหม่ๆ ที่จะส่งเสริมความแข็งแกร่งของการปฏิบัติตามแผนงานด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิม การเร่งรัดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในสาขาสำคัญ การอำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักธุรกิจ แรงงานฝีมือ และผู้มีความสามารถพิเศษ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งในด้านกลไกสถาบันของอาเซียน โดยก้าวแรกของการมุ่งไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คือ การดำเนินงานตามข้อเสนอแนะของคณะทำงานระดับสูงว่าด้วยการรวมกลุ่มเศรษฐกิจของอาเซียนตามแถลงการณ์บาหลี ฉบับที่ 2

ในขณะเดียวกัน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะให้ความสำคัญกับการลดช่องว่างการพัฒนา และส่งเสริมการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกใหม่ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม (CLMV) ผ่านความร่วมมือภายใต้โครงการ แผนงานกรอบความร่วมมือเพื่อการรวมตัวของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) และแผนงานในกรอบภูมิภาคอื่นๆ รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานแผนความร่วมมือในด้านอื่นๆ เช่น การพัฒนาบุคลากรและการส่งเสริมขีดความสามารถ การยอมรับคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพ การหารือที่ใกล้ชิดมากขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจมหภาคและนโยบายทางการเงิน มาตรการทางการค้าและการเงิน การส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงในการติดต่อสื่อสาร การพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (e-ASEAN) การรวมกลุ่มของอุตสาหกรรมต่างๆ ในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการจัดซื้อในภูมิภาค และส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชนในการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.3 ความจำเป็นของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การรวมกลุ่มหรือจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นับเป็นความพยายามที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก กล่าวคือ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแนวโน้มการทำข้อตกลงการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ มากขึ้น ทำให้อาเซียนต้องเร่งแสดงบทบาทการรวมกลุ่ม ด้วยความมั่นคงและแน่นแฟ้นมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งปรับปรุงการดำเนินงานระหว่างกันให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสการแข่งขันทางการค้าและการแข่งขัน เพื่อดึงดูดการลงทุนโดยตรงที่มีความรุนแรงมากขึ้นและมีแนวโน้มจะถ่ายโอนไปสู่ประเทศเศรษฐกิจใหม่มากขึ้น เช่น จีน อินเดีย บราซิล เป็นต้น

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในตลาดโลก เนื่องจากจะส่งเสริมให้เกิดการเปิดเสรี การเคลื่อนย้ายปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศ สมาชิกที่ลึกซึ้งกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงาน

รวมถึงความร่วมมือในด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนให้เหลือน้อยที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานการครองชีพ และความกินดีอยู่ดีของประชาชนภายในประเทศ และลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำทางการพัฒนาระหว่างกันให้น้อยลง

2.4 คุณลักษณะของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีรูปแบบการรวมกลุ่มที่เป็นการดำเนินงานในลักษณะผสมผสาน ซึ่งมีลักษณะร่วมระหว่างสหภาพศุลกากร (Customs Union) ตลาดร่วม (Common Market) และสหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) กล่าวคือ เป็น Custom Union เนื่องจากมีการจัดภาษีภายในภูมิภาค แต่ยังไม่มีการปรับประสานอัตราภาษีที่เรียกเก็บจากประเทศภายนอกภูมิภาค (uniform external tariff structure) เป็น Common Market คือ มีการขจัดอุปสรรคทางการค้าทั้งด้านภาษีและมิใช่ภาษี และส่งเสริมการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และการลงทุน แต่สิ่งที่ยังขาดอยู่คือ นโยบายร่วมทางการค้า (common external trade policy) รวมทั้งเป็น Economic Union คือ มีเป้าหมายการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงินทุน และปัจจัยการผลิตที่เสรี แต่ยังคงนโยบายการเงิน การคลัง และระบบเงินสกุลร่วมกัน ดังนั้น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงเป็นรูปแบบการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่มีลักษณะเฉพาะ โดยได้พัฒนามาให้เหมาะสมกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของอาเซียนด้วย

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การรวมกลุ่มเศรษฐกิจภายในภูมิภาค เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ในอนาคตอาเซียนจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทภายนอกประกอบด้วย โดยเฉพาะทิศทางนโยบายด้านเศรษฐกิจกับประเทศภายนอกกลุ่ม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในประชาคมโลก และเพิ่มขีดความสามารถในการเจรจาต่อรอง รวมถึงส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งและกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาไปในลักษณะการเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) ตลาดร่วม (Common Market) และสหภาพเศรษฐกิจ (Economic Union) ในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้ว รูปแบบการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนไม่สามารถอิงตามหลักการ/รูปแบบตามทฤษฎีที่มีอยู่ เนื่องจากเป็นการพัฒนาแนวทาง/รูปแบบวิธีดำเนินงานของอาเซียน ตามความเหมาะสมกับการดำเนินงานภายในของอาเซียนเอง และการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียน ก็เป็นไปในลักษณะที่ประเทศสมาชิกต่างเห็นพ้องร่วมกัน ที่จะดำเนินการให้ เป็นไปตามเป้าหมาย/พันธสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ ซึ่งนับเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ลึกซึ้งมากขึ้น

2.5 ศักยภาพสำคัญของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นับเป็นความพยายามในการรวมกลุ่มขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาประเทศกำลังพัฒนา (Largest integration effort attempted in developing world) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าและการลงทุน อันเนื่องมาจากการลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ทั้งด้านมาตรการภาษีและมาตรการที่มีใช้ภาษี รวมถึงการส่งเสริมความร่วมมือเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุน ดังนั้นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะเป็นการยกระดับ การใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประเทศสมาชิกที่มีความหลากหลายและความได้เปรียบในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาร่วมกันของอาเซียนดังต่อไปนี้

2.5.1 อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว

การเป็นประชาคมอาเซียนจะสามารถสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระดับที่ใกล้เคียงกับสหภาพยุโรป คิดเป็น 5.3% ของ GDP ทั้งภูมิภาค โดยนับตั้งแต่หลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ. 1997) เป็นต้นมา ประเทศสมาชิกอาเซียนมีมูลค่าจีดีพีต่อประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ จาก 965 ดอลลาร์สหรัฐเมื่อปี 1998 เป็น 2,533 ดอลลาร์สหรัฐเมื่อปี 2009

2.5.2 อาเซียนเป็นภูมิภาคที่เปิดกว้าง

ด้วยสภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ที่เชื่อมโยงมหาอำนาจทางเศรษฐกิจสำคัญและนโยบายการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างสมาชิก และประเทศนอกภูมิภาคอาเซียน ได้กลายเป็นภูมิภาคที่เปิดกว้างทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นรากฐานการลงทุนที่สามารถดึงดูดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน จากความได้เปรียบด้านทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานราคาถูก ซึ่งจะพบว่าในปี 2009 สัดส่วนการค้าของประเทศอาเซียน นอกเหนือจากการค้าภายในภูมิภาคกับประเทศสมาชิกด้วยกันแล้ว อาเซียนมีประเทศคู่ค้าสำคัญสามอันดับแรก ได้แก่ ประเทศจีน สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น แต่ละประเทศมีสัดส่วนมูลค่าประมาณ 10-11% ของการค้าทั้งหมด

นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศภูมิภาคอื่นๆ ยังเป็นการเชื่อมโยงอาเซียนเข้ากับมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่สำคัญอื่นๆ ของโลก ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจให้แก่อาเซียนมากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันอาเซียนได้มีความตกลงทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

การขยายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียง ในกรอบอาเซียน+3 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) จะทำให้มีประชากรรวมกันกว่า 2,100 ล้านคน (ร้อยละ 31 ของประชากรโลก) และมี GDP รวมกันกว่า 13,900 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ร้อยละ 22 ของ GDP โลก)

หรือในกรอบอาเซียน+6 ที่มีสมาชิกเพิ่มจากกรอบ+3 อีก 3 ประเทศ คือ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ อินเดีย จะมีจำนวนประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรโลก (กว่า 3,300 ล้านคน) และมี GDP รวมกันกว่า 1 ใน 4 ของ GDP ของโลก

ท้ายที่สุดแล้ว ความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับประเทศอื่นๆ ภายใต้ กรอบอาเซียน+3 และอาเซียน+6 จะทำให้อาเซียนกลายเป็น 1 ใน 3 เขตเศรษฐกิจสำคัญของโลก

2.5.3 อาเซียนเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิตสำคัญของโลก

ภูมิภาคอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และหลากหลาย รวมทั้งเป็นแหล่งที่ดึงดูดการผลิตสินค้าและบริการที่สำคัญของโลก ซึ่งสินค้าส่งออก สำคัญของอาเซียน ได้แก่ วงจรรวมอิเล็กทรอนิกส์ ปิโตรเลียม ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ คอมพิวเตอร์และเครื่องจักร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ดังนั้น ผลจากการเป็นประชาคมอาเซียน จะทำให้อาเซียนมีบทบาทสำคัญของการเป็นห่วงโซ่การผลิต และศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ของโลกมากยิ่งขึ้น

2.5.4 อาเซียนเป็นที่หมายด้านการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

ภูมิภาคอาเซียนมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยว ทั้งในเชิงธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม รวมทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอื่นๆ และความได้เปรียบด้านราคา ทำให้อาเซียนเป็นเป้าหมายด้านการท่องเที่ยวของผู้คนในประเทศอื่นๆ ในปี 2010 มีจำนวนนักท่องเที่ยว ในอาเซียนรวม 72.2 ล้านคน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 10.1 ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวจาก ประเทศในอาเซียน ร้อยละ 47.4 และนักท่องเที่ยวจากภายนอก ได้แก่ ประเทศ+3 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้) ร้อยละ 16.4 สหภาพยุโรป ร้อยละ 9.5 และสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 3.7 ดังนั้น การเป็นประชาคม อาเซียนในปี 2015 ซึ่งจะทำให้มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน การค้า การลงทุนจะช่วยผลักดัน ให้การท่องเที่ยวของอาเซียนขยายตัวมากขึ้น

2.6 สาระสำคัญของพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC Blueprint)

เพื่อให้เป้าหมายการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนทั้ง 4 ประการบรรลุผล สำเร็จ อาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการการดำเนินงาน ในด้านเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อให้เห็น แนวทางการดำเนินงานในภาพรวม ที่จะนำไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี 2015 ได้อย่าง ชัดเจนร่วมกัน ในการนี้ ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ที่สิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ. 2550 ผู้นำอาเซียนจึงได้ลงนามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community

Blueprint) โดยประกอบด้วย แผนการดำเนินงาน (AEC Blueprint) และตารางเวลาดำเนินงาน (Strategic Schedule)

การจัดทำพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากจะเป็นการกำหนดทิศทางดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจให้ชัดเจน ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดจนบรรลุเป้าหมายประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ. 2015 และเป็นการสร้างพันธะสัญญาระหว่างประเทศสมาชิก ที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมายดังกล่าว โดยพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วมกัน แผนงานที่จะส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรีและการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น
2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน แผนงานที่จะส่งเสริมการสร้างความสามารถในด้านต่างๆ เช่น นโยบายการแข่งขันสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญานโยบายภาษีและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การเงิน การขนส่งและเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค แผนงานที่จะส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาชิก และลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ เช่น สนับสนุนการพัฒนา SMEs

4. การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก แผนงานที่จะส่งเสริมการรวมกลุ่มเข้ากับประชาคมโลก โดยเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียน กับประเทศภายนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรีและการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่าย เป็นต้น

สำหรับองค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การปรับปรุงกลไกด้านสถาบัน โดยการจัดตั้งกลไกการหารือระดับสูง ประกอบด้วย ผู้แทนระดับรัฐมนตรีทุกสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคเอกชนอาเซียน ตลอดจนการพัฒนาระบบกลไกการตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงาน (Peer Review) และจัดหาแหล่งทรัพยากรสำหรับการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนประเทศสมาชิกได้กำหนดให้มีความยืดหยุ่นในแต่ละเรื่องไว้ล่วงหน้าได้ (pre-agreed flexibilities) แต่หากประเทศสมาชิกตกลงกันได้แล้ว จะต้องยึดถือและปฏิบัติตามพันธกรณีที่ได้ตกลงกันอย่างเคร่งครัด โดยเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงานและกำหนดเวลาที่ตั้งใจไว้ อาเซียนได้จัดทำเครื่องมือติดตามวัดผลการดำเนินงานตาม AEC Blueprint เรียกว่า AEC Scorecard ซึ่งเป็นเครื่องมือในการติดตามความคืบหน้าและประเมินผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ ของประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ รวมทั้งภาพรวมการดำเนินงานในระดับภูมิภาคด้วย โดยจะเสนอ AEC Scorecard ให้ผู้นำอาเซียนทราบในการประชุมสุดยอดอาเซียนทุกปีด้วย

บทบาทศาลยุติธรรม

คำว่า “ศาล” ตามความหมายของรัฐธรรมนูญมีอยู่ 4 ศาลเท่านั้น คือ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลทหาร ซึ่งศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 และฉบับปัจจุบันปี 2550 ได้จำกัดอำนาจศาลยุติธรรมลงกว่าเดิม เนื่องจากได้จัดตั้งศาลปกครองขึ้นมา เพื่อพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาททางปกครอง โดยรัฐธรรมนูญปี 2550 มาตรา 218 ได้จำกัดขอบข่ายอำนาจของศาลยุติธรรมให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่นก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญก็มีบทบัญญัติมาตราอื่นให้อำนาจศาลยุติธรรม (ศาลอาญา) ไว้เป็นการเฉพาะ บทบัญญัติเหล่านั้น มีผลเป็นการคุ้มครองสิทธิภาพของประชาชนโดยตรง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกระบวนยุติธรรมทางอาญา มาตรา 32, 33, 39 และ 40 เช่น การจับกุมและคุมขังบุคคล การค้น การขอประกัน เป็นต้น และนอกจากนี้ ศาลยุติธรรมจะสามารถคุ้มครองและป้องกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ก็ต่อเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นและเป็นคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาล หรือเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลเท่านั้น โดยมีการวางกฎเกณฑ์ไว้ หากมีการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ผู้เสียหาย พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายมีสิทธิร้องต่อศาล เพื่อให้สั่งระงับการกระทำเช่นนั้น รวมทั้งจะกำหนดวิธีการตามสมควรหรือการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย

ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556

1. พันธกิจของศาลยุติธรรม

พันธกิจของศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 4 พันธกิจ

พันธกิจที่ 1 การอำนวยความยุติธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การพิจารณา พิพากษา การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

พันธกิจที่ 2 การสนับสนุนอำนวยความยุติธรรม

พันธกิจที่ 3 การสนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือด้านการยุติธรรม ทั้งในและระหว่างประเทศ เพื่อรองรับการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมไทยและต่างประเทศ

พันธกิจที่ 4 การให้บริการประชาชนและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อรองรับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

2. เป้าประสงค์

โดยมีเป้าประสงค์หลักดังนี้

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 1 สังคมมีหลักประกันจากการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 2 ภาคเศรษฐกิจ การลงทุนและประชาชน มีหลักประกันจากการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากศาลชั้นอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 3 องค์อำนาจอธิปไตย หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในและต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรมไทย

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 4 ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการของศาลยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สิทธิเสรีภาพที่ตนพึงได้รับตามกฎหมายเพิ่มมากขึ้น

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 5 ระบบการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสามารถรองรับการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์ที่ 6 ศาลยุติธรรมมีบุคลากรที่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้น

3. ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 รักษาความเข้มแข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ด้วยความเสมอภาคเพื่อประโยชน์ของประชาชน

เป้าประสงค์ สังคมมีหลักประกันจากการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์

1. ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อมีคดีความหรือการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมหรือการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จากศาลยุติธรรมในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

2. กระบวนการยุติธรรมไทยได้รับการจัดอันดับที่ดีขึ้น จากองค์กรสากลที่น่าเชื่อถือภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (ปี 2551 ไทยอยู่อันดับที่ 9 จาก 12 ประเทศในเอเชีย โดยบริษัทที่ปรึกษาด้านความมั่นคงทางการเมืองและเศรษฐกิจ หรือ เพิร์ก (PERC: The Political and Economic Risk Consultancy)

3. สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงทางสังคมมากขึ้น โดยดัชนีสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (ปี 2550 ดัชนีสัมพันธภาพที่อบอุ่นในครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 64.08 วัดโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 1.1 เสริมสร้างความเข้มแข็งในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีแต่ละประเภท ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีผู้บริโภค และคดีสิ่งแวดล้อมในทุกชั้นศาล เพื่ออำนวยความสะดวกกรรมแก่สังคม ทำให้คู่ความยอมรับการพิจารณาพิพากษาคดีแต่ละประเภท ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา คดีผู้บริโภค และคดีสิ่งแวดล้อมในทุกชั้นศาล ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค

กลยุทธ์ 1.2 ส่งเสริมการนำระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก มาใช้เพื่อช่วยลดและแบ่งเบาภาระคดีของศาล ทำให้คดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของทุกชั้นศาล ลดลงจากผลของการระงับข้อพิพาททางเลือก

กลยุทธ์ 1.3 ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมให้เข้มแข็ง ทำให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพคู่ความ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ 1.4 ส่งเสริมความเข้มแข็ง (ศักยภาพ) ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีอาญานักการเมืองและคดีเลือกตั้ง ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้สื่อมวลชนหรือกลุ่มประชาชนผู้มีความสนใจหรือเกี่ยวข้องกับคดีอาญานักการเมืองและคดีเลือกตั้ง มีความคิดเห็นที่ดีต่อระบบการพิพากษา

กลยุทธ์ 1.5 เสริมสร้างความเข้มแข็ง ในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเยาวชนและครอบครัว และการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการพิทักษ์ แก่ใจ ฟันฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว เพื่อให้การคุ้มครองเด็ก เยาวชนและครอบครัว ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และการพิทักษ์ แก่ใจ ฟันฟู เด็ก เยาวชนและครอบครัว ร่วมกับเครือข่าย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ 1.6 พัฒนาข้าราชการตุลาการ ผู้พิพากษาสมทบ ผู้พิพากษาอาวุโส และคณะตุลาการ ให้มีความรู้ความสามารถในการพิจารณาพิพากษารรคดี มีคุณธรรมและจริยธรรม

กลยุทธ์ 1.7 พัฒนาปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานศาลยุติธรรม โดยทำให้ร่างกฎหมายที่เสนอ โดยศาลยุติธรรมได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการอำนวยความสะดวกคุณธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ
ในระบบศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ

เป้าประสงค์ ภาคเศรษฐกิจ การลงทุนและประชาชน มีหลักประกันจากการอำนวยความสะดวกคุณธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษตามที่กฎหมายบัญญัติ

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์

1. ภาคเศรษฐกิจ การลงทุนและประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อคดีความและการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกคุณธรรมและการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพจากศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

2. ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเกี่ยวกับกฎหมายด้านธุรกิจได้รับการจัดอันดับที่ดีขึ้นจากสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (IMD: International Management Development) ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (ในปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 33)

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 2.1 พัฒนาศักยภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ เพื่อให้คู่ความยอมรับการพิจารณาคดีในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ด้วยความเป็นธรรมและเสมอภาค

กลยุทธ์ 2.2 พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลและพัฒนาข้าราชการตุลาการและผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีคุณธรรมและจริยธรรม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาคือความร่วมมือด้านวิชาการการศาลและการยุติธรรมทั้งในและระหว่างประเทศ

เป้าประสงค์ องค์อำนาจอธิปไตยหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งในและต่างประเทศ และองค์กรระหว่างประเทศ ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกคุณธรรมของศาลยุติธรรมไทย

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาคือความร่วมมือด้านวิชาการการศาลและการยุติธรรมทั้งในและระหว่างประเทศมีระดับความสำเร็จร้อยละ 80 (คะแนนรวมจากการถ่วงน้ำหนักของทุกผลลัพธ์)

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 3.1 ส่งเสริมการประสานความร่วมมือด้านยุติธรรมในประเทศ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศ ให้ความร่วมมือด้านการยุติธรรมทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

กลยุทธ์ 3.2 ส่งเสริมความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างประเทศ โดยให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศ ให้ความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างประเทศ

กลยุทธ์ 3.3 ส่งเสริมความร่วมมือด้านการศาลและการยุติธรรมระหว่างประเทศ เพื่อให้ศาลยุติธรรมมีบทบาททางการศาลระหว่างประเทศ และในเวทีระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศักยภาพการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน ผู้มาติดต่อราชการศาลและบริการชุมชนแห่งการเรียนรู้ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน

เป้าประสงค์ ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการของศาลยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง และมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สิทธิเสรีภาพที่ตนพึงได้รับตามกฎหมายเพิ่มมากขึ้น

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาศักยภาพการอำนวยความสะดวกและการให้บริการประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาลและบริการชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีระดับความสำเร็จร้อยละ 80 (คะแนนรวมจากการถ่วงน้ำหนักของทุกผลลัพธ์) ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 4.1 เสริมสร้างระบบการอำนวยความสะดวก และการให้บริการแก่ประชาชน ผู้มาติดต่อราชการศาล เพื่อให้ศาลยุติธรรมสามารถให้บริการประชาชนได้ตรงกับความต้องการของประชาชนผู้มาติดต่อราชการศาล

กลยุทธ์ 4.2 เสริมสร้างองค์ความรู้ เพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน อันจะทำให้ศาลยุติธรรมนำองค์ความรู้ใหม่ด้านการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ไปเผยแพร่แก่เครือข่ายชุมชนองค์กรท้องถิ่นและภาคเอกชนในรูปแบบต่างๆ

กลยุทธ์ 4.3 ส่งเสริมการให้ความรู้ทางกฎหมาย และการปฏิบัติตัวเมื่อมาศาล เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายสามารถนำความรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายประเภทต่างๆ และการปฏิบัติตัวเมื่อมาศาลไปใช้ประโยชน์ได้

ยุทธศาสตร์ที่ 5 เพิ่มศักยภาพระบบการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม

เป้าประสงค์ ระบบการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสามารถรองรับการปฏิบัติงานของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ของการเพิ่มศักยภาพระบบสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีระดับความสำเร็จร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (คะแนนรวมจากการถ่วงน้ำหนักของทุกผลลัพธ์)

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 5.1 เสริมสร้างระบบการบริหารสำนักงานเพื่อสนับสนุนการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ (เสริมสร้างการบริหารสำนักงานศาลยุติธรรม) เพื่อให้การบริหาร สำนักงานศาลยุติธรรมมีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง

กลยุทธ์ 5.2 เสริมสร้าง ระบบแผนงาน งบประมาณ และประเมินผล อันจะทำให้สำนักงาน ศาลยุติธรรมมีการบริหารแผนงานและงบประมาณของสำนักงานศาลยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ 5.3 เสริมสร้างระบบการบริหารการเงินและพัสดุ เพื่อให้สำนักงานศาลยุติธรรม มีระบบการบริหารการเงิน การบัญชีและการพัสดุที่มีความถูกต้อง

กลยุทธ์ 5.4 เสริมสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ศาลยุติธรรมและสำนักงาน ศาลยุติธรรม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถสนับสนุนการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 เพิ่มศักยภาพระบบการบริหารงานบุคคล

เป้าประสงค์ ศาลยุติธรรมมีบุคลากรที่มีศักยภาพในการปฏิบัติงานมากขึ้น

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ คณะกรรมการประเมินสมรรถนะของศาลยุติธรรมผ่านเกณฑ์ ที่กำหนดภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

กลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ มีดังนี้

กลยุทธ์ 6.1 เสริมสร้างระบบการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร เพื่อให้ได้บุคลากร มีสมรรถนะตรงตามตำแหน่ง (สมรรถนะ หมายถึง สมรรถนะหลักและสมรรถนะในงาน)

กลยุทธ์ 6.2 สนับสนุนระบบรักษามูลค่าการ เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการ ปฏิบัติงานแก่บุคลากรในองค์การ

กลยุทธ์ 6.3 เสริมสร้างระบบการพัฒนาบุคลากร ให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ เหมาะสมกับตำแหน่ง และมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เหมาะสมกับตำแหน่ง และมีคุณธรรมและ จริยธรรม

ยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557-2560

1. พันธกิจ

พันธกิจ 1 การอำนวยความสะดวกยุติธรรมมีมาตรฐานระดับสากล

- พิจารณาพิพากษาคดีด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

- ระวังข้อพิพาททางเลือกด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เช่น การไต่เถียง การสมานฉันท์และสันติวิธี การอนุญาโตตุลาการ และมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก เป็นต้น

- การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาค

พันธกิจ 2 การกระชับความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม และความร่วมมือทางวิชาการในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับนานาชาติ

พันธกิจ 3 การให้บริการเรียนรู้แก่ประชาชน ด้านกฎหมายและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรมที่มีมาตรฐานระดับสากล

พันธกิจ 4 การสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมด้วยความสะดวก รวดเร็ว และการให้บริการประชาชนที่มีคุณภาพสูงสุด

2. ยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้มีมาตรฐานระดับสากล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และให้ประชาชนเข้าถึงศาลยุติธรรม ได้โดยง่าย

เป้าประสงค์ สังคมไทยมีความสงบเรียบร้อย และประเทศในประชาคมอาเซียน ให้การยอมรับและเชื่อมั่นในความเป็นธรรมและการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ที่มีมาตรฐานระดับสากลของศาลยุติธรรม

ตัวชี้วัด

1. ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อมีคดีความหรือการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เป็นธรรมและได้มาตรฐานจากศาลยุติธรรม ในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. ศาลยุติธรรมไทย เป็นศาลที่ได้รับความเชื่อมั่นจากประเทศในประชาคมอาเซียน ไม่ต่ำกว่าลำดับ 3 จากศาลยุติธรรมทั้งหมดในประเทศประชาคมอาเซียน ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

3. ประชาชนมีความเชื่อถือ สรรพศาสตร์ต่อศาลยุติธรรมในการดำรงอำนาจอธิปไตยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมในศาลชั้นอุทธรณ์ให้มีมาตรฐานระดับสากล รองรับบรรดาคดีจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเป็นศูนย์กลางทางวิชาการด้านกฎหมายและคดีชั้นอุทธรณ์พิเศษในประชาคมอาเซียน

เป้าประสงค์ ภาคเศรษฐกิจ สังคม การค้า การลงทุนทั้งในและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในประชาคมอาเซียน มีความเชื่อมั่นในความเชี่ยวชาญด้านคดีชำนาญพิเศษ และยอมรับในระบบการอำนวยความสะดวกของศาลชำนาญพิเศษ ที่เป็นธรรมและมีมาตรฐานระดับสากล

ตัวชี้วัด

1. นักธุรกิจ นักลงทุน ทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ มีความเชื่อมั่นว่า เมื่อมีคดีความ หรือการละเมิดสิทธิเกิดขึ้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกที่เป็นธรรมและมีมาตรฐานระดับสากล จากศาลชำนาญพิเศษในแต่ละประเภท ในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. ศาลชำนาญพิเศษเป็นศูนย์กลางการยุติธรรม ด้านกฎหมายและคดีชำนาญพิเศษ ในประชาคมอาเซียน ตามกรอบความร่วมมือทางการศาลในประชาคมอาเซียน ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

3. ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย เกี่ยวกับกฎหมายด้านธุรกิจได้รับการจัดอันดับที่ดีขึ้นจากสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (IMD: International Management Development) ภายในปี 2560 (ในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 44)

ยุทธศาสตร์ที่ 3 กระชับความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม รวมทั้งความร่วมมือทางวิชาการทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน ระดับนานาชาติ และเสริมสร้างสถานะและบทบาทของศาลยุติธรรมไทยในเวทีระหว่างประเทศ

เป้าประสงค์ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน ระดับนานาชาติ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศมีความเชื่อมั่นในศาลยุติธรรมไทย โดยให้การยอมรับและให้ความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม และความร่วมมือทางวิชาการ ทั้งระดับทวิภาค และพหุภาคี

ตัวชี้วัด

1. ผลสัมฤทธิ์ของการประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรมในประเทศ มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. ผลสัมฤทธิ์ของการขยายความร่วมมือด้านทางการศาลและการยุติธรรม ระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับนานาชาติ มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

3. ผลสัมฤทธิ์ของการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอาเซียน ระดับนานาชาติและการประชุมอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือการมีบทบาท/ทำทีในการประชุมระหว่างประเทศของศาลยุติธรรม มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

4. ผลสัมฤทธิ์ของการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บริหารระดับสูง และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในทุกระดับ มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

5. ผลสัมฤทธิ์ของความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านกฎหมายและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรมที่มีมาตรฐานระดับสากล

เป้าประสงค์ ศาลยุติธรรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านกฎหมายและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่ทันสมัย มีมาตรฐานระดับสากล และมีองค์ความรู้เป็นที่น่าเชื่อถือ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา คั่นคว้า อ้างอิง

ตัวชี้วัด

1. ศาลยุติธรรมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านกฎหมาย การอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลที่ทันสมัยและมีมาตรฐาน ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีความเชื่อถือในมาตรฐานขององค์ความรู้และข้อมูลสารสนเทศต่างๆ ที่ได้รับจากศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านกฎหมายและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรม ในระดับ 4 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยกระดับระบบงานธุรการศาล ระบบงานส่งเสริมงานตุลาการ และการให้บริการประชาชน ให้มีมาตรฐานและมีสมรรถนะสูง เตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เป้าประสงค์ ศาลยุติธรรมมีระบบงานธุรการศาล และระบบงานส่งเสริมงานตุลาการที่มีมาตรฐานระดับสากลและมีขีดสมรรถนะสูง ในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ดำเนินไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว รวมทั้งมีระบบการให้บริการต้อนรับประชาชนที่มีคุณภาพสูงสุด

ตัวชี้วัด

1. ผลสัมฤทธิ์ของยกระดับระบบงานธุรการศาล ระบบงานส่งเสริมงานตุลาการ ให้มีมาตรฐานระดับสากลและมีขีดสมรรถนะสูง มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

2. ผลสัมฤทธิ์ของคุณภาพระบบการให้บริการต้อนรับประชาชน มีระดับความสำเร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

3. ประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้การยอมรับในมาตรฐานของระบบงานธุรการศาล ในระดับ 4.5 จากคะแนนเต็ม 5 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

นโยบายประธานสภาศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557-2558

“อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล”

1. ด้านการคุ้มครองสิทธิของประชาชน

1.1 มุ่งอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

1.2 พัฒนาระบบพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรมทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา และคดีพิเศษให้เป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

1.3 พัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ อาทิ คดีผู้บริโภค คดีสิ่งแวดล้อม และคดีเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามลักษณะแห่งคดี

1.4 ส่งเสริมการระงับข้อพิพาททางเลือก อาทิ การไกล่เกลี่ยและอนุญาโตตุลาการ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีทางเลือกเพื่อระงับหรือยุติข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของทุกฝ่าย

1.5 เร่งรัดการพิจารณาคดีในศาลสูง และส่งเสริมระบบการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง และครบองค์คณะ

1.6 ดำเนินการจัดตั้งศาลเพื่อกระจายความยุติธรรมให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึง

1.7 สร้างและปรับปรุงอาคารศาลให้เพียงพอต่อการรองรับภารกิจในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

2. ด้านการพัฒนาบุคลากร และระบบงานของศาลยุติธรรม

2.1 สร้างจิตสำนึกของบุคลากรในการอำนวยความสะดวก โดยคำนึงถึงเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ รวมถึงการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่และส่งเสริมให้มีการพัฒนาตนเองโดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับตัวรองรับการเปลี่ยนแปลงในการยกระดับการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2.2 สนับสนุนให้ผู้พิพากษามีทักษะและความรู้เชี่ยวชาญ เข้าใจบริบทของสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถปรับใช้กฎหมายเพื่อรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

2.3 เสริมสร้างการบริหารงานบุคคล เพื่อให้บุคลากรมีคุณธรรมและจริยธรรม และมีความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path)

2.4 ปรับปรุงโครงสร้างและอัตราค่าจ้างราชการศาลยุติธรรม ให้สอดคล้องกับภารกิจของศาลยุติธรรม

2.5 นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการทั่วทั้งองค์กร สร้างระบบเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลทั้งภายในและภายนอก พร้อมพัฒนาเพิ่มศักยภาพบุคลากร ในการใช้เทคโนโลยี เพื่อให้ศาลยุติธรรมสามารถอำนวยความสะดวกยุติธรรม และให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2.6 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพคุ้มค่า และบรรลุเป้าหมาย

2.7 ปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรม เร่งรัดการออกระเบียบข้อบังคับ ข้อกำหนด เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย รวมถึงการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้

2.8 เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ของศาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมสู่ประชาชน

3. ด้านการพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในระดับสากล

3.1 เสริมสร้างความร่วมมือทางการศาล การยุติธรรม ความร่วมมือทางวิชาการและกฎหมายทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคอาเซียน และระดับนานาชาติ รวมถึงการยกระดับสถานะและบทบาทของศาลยุติธรรมในเวทีระหว่างประเทศ

3.2 พัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงบริบทด้านการต่างประเทศ รวมถึงการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

สรุป

ศาลยุติธรรม เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการดำรงอำนาจอธิปไตย และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยการอำนวยความสะดวกยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม ด้วยความเป็นธรรม รวดเร็ว และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งมุ่งนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย มาใช้ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรมได้โดยง่าย

ในภาพรวมนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และนโยบายของประธานศาลฎีกาทั้งหมดนั้น เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้อง และเกี่ยวข้องกับเตรียมความพร้อม ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย เห็นได้จากการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับแผนยุทธศาสตร์ของภาครัฐในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จากรายงานผลกระทบที่มีต่อศาลยุติธรรม ตามแนวยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกศาลยุติธรรม รวมถึงแนวทางในการรับมือผลกระทบดังกล่าว (ฉบับปรับปรุงล่าสุด มีนาคม 2556) โดยฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการความร่วมมือทางการศาลและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน และกองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกันทั้งในภาพรวมของยุทธศาสตร์และรายละเอียดเฉพาะเรื่อง เช่น การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาการให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการ เป็นต้น

ศาลยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งและคดีอาญา หรือคดีพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนโดยทั่วไป ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดคดีปกครองหรือคดีที่เอกชนพิพาทกับฝ่ายปกครองเกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองนั้น อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง ซึ่งมีระบบศาลและระบบผู้พิพากษาแยกต่างหากจากระบบศาลและระบบผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม²

ศาลยุติธรรมมีเขตอำนาจพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดอรรถคดีต่างๆ โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ทำให้ศาลยุติธรรมมีบทบาทเป็นศาลหลักซึ่งมีเขตอำนาจเป็นการทั่วไปที่ต้องรับคดีที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่นๆ ที่เป็นศาลเฉพาะไว้พิจารณาพิพากษา แต่โดยทั่วไปแล้วศาลยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาเป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม ศาลฎีกาซึ่งนับว่าเป็นศาลสูงสุดในระบบศาลศาลยุติธรรม ได้จัดโครงสร้างให้มีแผนกต่างๆ เพื่อรับผิดชอบคดีเฉพาะด้าน เช่น แผนกคดีผู้บริโภค แผนกคดีสิ่งแวดล้อม แผนกคดีล้มละลาย แผนกคดีเลือกตั้ง หรือแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งในยุคแห่งการปฏิรูปการเมือง ศาลยุติธรรม โดยเฉพาะศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง และศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีบทบาทอำนาจหน้าที่ในการแก้ไข

²ลักษณะของระบบศาลคู่มี่ดังนี้ (อิสสระ นิติทัณฑ์ประภาส, 2540) (1) ศาลแต่ละประเภท คือ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ต่างประกอบด้วย ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด (2) มีการแบ่งแยกอำนาจระหว่างศาลยุติธรรมและศาลปกครองอย่างเด็ดขาดโดยมีหลักว่า การตัดสินคดีใดต้องนำหลักการของกฎหมายเอกชนมาบังคับใช้ การตัดสินคดีนั้นเป็นอำนาจของศาลยุติธรรม ส่วนการตัดสินคดีใดต้องนำหลักการของกฎหมายมหาชนมาบังคับใช้ การตัดสินคดีนั้นเป็นอำนาจของศาลปกครอง (3) ศาลยุติธรรมและศาลปกครองต่างเป็นอิสระซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่คำพิพากษาของศาลแต่ละประเภทซึ่งเป็นศาลชั้นต้น ไม่อยู่ในความควบคุมของศาลอุทธรณ์และศาลสูงสุดซึ่งเป็นศาลต่างประเภทกัน และ (4) มีการแบ่งแยกผู้พิพากษาศาลยุติธรรมและผู้พิพากษาศาลปกครองอย่างเด็ดขาด.

ปัญหาของสังคมไทย หรืออีกนัยหนึ่งคือการปฏิรูปการเมือง ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย ดังนี้

- ศาลฎีกา มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา

- ศาลอุทธรณ์ มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

- ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยขาดกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และการยื่นบัญชีทรัพย์สินหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

- ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรณีถูกกล่าวหาว่ารั่วรัวผิดปกติ กระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

บทที่ 3

ผลกระทบด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศในภูมิภาคอาเซียน

1. โครงสร้างกระบวนการยุติธรรม

จากการศึกษาภาพรวมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนพบว่า โครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายหลักประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศบัญญัติไว้ แม้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลักเหล่านี้จะมีขอบเขตและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต่างกัน เช่น ในกรณีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เจ้าหน้าที่ตำรวจนอกจากจะทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นพนักงานราชทัณฑ์ด้วย และในบางประเทศมีการแยกสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองออกจากโครงสร้างของตำรวจ รวมถึงการมีกระทรวงที่กำกับดูแลการปฏิบัติในเชิงนโยบายที่ต่างกัน แต่ถือว่าโครงสร้างกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศมีความทันสมัยพอสมควร ซึ่งสามารถสรุปบทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์กรได้ดังต่อไปนี้

1.1 ตำรวจ

มีหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา ดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศทั่วไป โดยมีการจัดโครงสร้างองค์กรให้ครอบคลุมภารกิจในด้านต่างๆ เช่น ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจนครบาล (เมืองหลวง) ตำรวจภูธร (ต่างจังหวัด) ตำรวจสันติบาล ตำรวจปราบปรามยาเสพติด ตำรวจด้านการศึกษา ตำรวจซึ่งทำหน้าที่ด้านการปราบปรามอาชญากรรมเศรษฐกิจและอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

1.2 อัยการ

มีหน้าที่หลักในการฟ้องคดีต่อศาล การยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคดีต่อศาล การคุ้มครองสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายแก่ประชาชน รวมถึงการสอบสวนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ

ในบางคดี ซึ่งอาจมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่เล็กน้อยแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ ขึ้นอยู่กับระบบทางปกครองและกระบวนการยุติธรรม เช่น ในบางประเทศพนักงานอัยการมีหน้าที่เพียงพิจารณาสำนวนการสอบสวนจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น ไทย เมียนมาร์ มาเลเซีย สิงคโปร์ ในขณะที่บางประเทศจะเข้าไปมีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตรวจสถานที่เกิดเหตุ การสืบสวนสอบสวนไปจนถึงการฟ้องคดี และตรวจสอบการลงโทษของศาลที่ได้ตัดสินลงโทษ รวมทั้งการควบคุมตัวผู้ต้องหา เช่น ลาว และเวียดนาม ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะมีการจัดโครงสร้างโดยใช้การแบ่งอำนาจตามเขตอำนาจหน้าที่เป็นหลัก ได้แก่ อัยการสูงสุด อัยการจังหวัด อัยการอำเภอ และอัยการทหาร

1.3 ศาล

มีหน้าที่ในการพิจารณารรคดีทั้งปวงที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจของแต่ละประเทศตามที่พนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องมา โดยจัดโครงสร้างองค์กรในลักษณะคล้ายกันแม้ว่าจะมีรายละเอียดต่างกันออกไปบ้าง กล่าวคือ ศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้น ซึ่งประกอบด้วย ศาลจังหวัด และศาลอำเภอ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญา และศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและพาณิชย์ และในหลายประเทศยังมีศาลพิเศษเฉพาะด้าน เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลเศรษฐกิจ ส่วนศาลทหารนั้นได้แยกการพิจารณาออกไปต่างหากจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยทั่วไป และในบางประเทศประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ก็จะมีการนำคดีขึ้นพิจารณาในศาลอิสลามที่มีชื่อเรียกว่า “ศาลชาร์อะห์” ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะไม่อยู่ภายใต้กระทรวง ทบวง กรมใด แต่เป็นหน่วยงานอิสระแยกออกมา เพื่อให้การพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

1.4 ราชทัณฑ์

มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีในชั้นศาลและผู้ต้องขังที่ศาลได้มีคำตัดสินให้ลงโทษจำคุก โดยส่วนใหญ่แล้วแทบทุกประเทศจะมีการแบ่งแยกหน่วยงานราชทัณฑ์และหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบของราชทัณฑ์ออกเป็นหน่วยงานต่างหาก เว้นแต่ในกรณีของ สปป.ลาว ซึ่งได้มีการกำหนดให้ภารกิจดังกล่าวขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหน้าที่คุมขังคดีสร้าง” และอยู่ภายใต้การควบคุมกำกับดูแลและการตรวจสอบของพนักงานอัยการ

2. ระบบงานยุติธรรม

ขั้นตอนในการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปของประเทศในภูมิภาคอาเซียน โดยทั่วไปแล้วจะมีลักษณะของระบบงานยุติธรรมที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก คือ

ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนและจับกุม ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี ขั้นตอนการตัดสิน และพิจารณาคดี และขั้นตอนการลงโทษและรับโทษ โดยในแต่ละขั้นตอนนั้นอาจมีความแตกต่าง ในรายละเอียดบางประการ ดังนี้

2.1 ขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนและจับกุมดำเนินคดี

โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งอาจมีมูลเหตุมาจากการที่ผู้เสียหายมาร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วยตนเอง หรือในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสืบสวนพบเหตุแห่งการกระทำความผิดทางอาญา และเมื่อพบว่าคดีนั้นมีพยานหลักฐานที่เพียงพอ ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถที่จะเข้าไปดำเนินการสืบสวน ตรวจสอบ ควบคุมตัวมาสอบสวน และควบคุมตัวระหว่างการสอบสวนตามอำนาจที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วประเทศในภูมิภาคอาเซียนส่วนใหญ่จะกำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องไปดำเนินการขอขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยอาศัยอำนาจของพนักงานอัยการ หรือศาลในการควบคุมตัวต่อไป ตัวอย่างเช่น ในกรณีของการควบคุมตัวผู้ต้องหาใน สปป.ลาว เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถที่จะควบคุมตัวได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะต้องยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการเพื่อขอให้มีการกักขังชั่วคราว และกักขังชั่วคราวได้คราวละไม่เกิน 3 เดือน ทั้งนี้ การขอขยายระยะเวลานั้น สามารถขอได้ไม่เกิน 3 ครั้ง หรือในกรณีของการขอขยายระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหา ประเทศไทยต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาได้ไม่เกินคราวละ 12 วัน รวมทั้งหมดเป็นระยะเวลาไม่เกิน 84 วัน ทั้งนี้ จำนวนระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาและอำนาจในการดำเนินการขึ้นอยู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ โดยในระหว่างการสอบสวนผู้ต้องหาสามารถที่จะจัดหาทนายความมาร่วมฟังการสอบปากคำด้วยก็ได้ หากเป็นในคดีสำคัญที่มีอัตราโทษสูง รัฐต้องจัดหาทนายความให้แก่ผู้ต้องหา แต่ในกรณีของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งมีการปกครองด้วยระบอบทหาร อำนาจส่วนใหญ่จะอยู่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการสอบสวนโดยทั่วไปนั้นไม่ต้องมีทนายความมาร่วมฟังการสอบสวน แต่ผู้ต้องหาอาจมีทนายความมาให้คำปรึกษาในด้านคดีความได้ แต่ต้องมีหน้าที่ในการว่าจ้างเอง และในกรณีของการสอบสวนเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิดกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ต้องมีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบสวนแต่อย่างใด ซึ่งแตกต่างจากประเทศสมาชิกอาเซียนประเทศอื่นๆ ที่กฎหมายกำหนดให้มีสหวิชาชีพ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนด้วย เป็นต้น

สำหรับขั้นตอนและกระบวนการในการจับกุมผู้ต้องหาพบว่า โดยส่วนใหญ่แล้วแทบทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียน เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถที่จะจับกุมผู้ต้องหาได้

ใน 2 กรณี คือ กรณีแรก คือ การจับกุมตามหมายจับที่ออกโดยศาลหรืออัยการสูงสุด และการจับกุมโดยอาศัยเหตุของการกระทำความผิดซึ่งหน้า โดยเหตุที่จะออกหมายจับและหมายค้นเป็นไปตามที่กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดไว้ เช่น มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่กี่ปขึ้นไป หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนี หรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน

2.2 ขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รวบรวมพยานหลักฐานครบถ้วนสมบูรณ์และมีพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักเพียงพอที่จะฟ้องผู้ต้องหาได้ว่ากระทำความผิดจริงและทราบได้โดยไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด โดยไม่ว่าจะมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมหรือไม่มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมก็ตาม ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจจะทำการสรุปสำนวนการสอบสวนและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินการพิจารณาสำนวนและนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลที่รับผิดชอบ โดยมีกำหนดระยะเวลาในการที่จะต้องยื่นฟ้องคดีให้ทันเวลา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับอัตราโทษ เช่น พนักงานอัยการใน สปป.ลาว ต้องพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 15 วัน หากเกินกว่านั้นถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในขณะที่พนักงานอัยการของประเทศเวียดนามต้องฟ้องคดีต่อศาลให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 20 วัน สำหรับกรณีความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี และภายในระยะเวลา 30 วัน สำหรับกรณีความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้มีโทษจำคุกเกินกว่า 7 ปี จำคุกตลอดชีวิต และประหารชีวิต นับแต่วันที่ได้รับสำนวนการสอบสวน แต่อย่างไรก็ตามสามารถขอขยายระยะเวลาในการฟ้องคดีได้โดยขึ้นอยู่กับอัตราโทษ ซึ่งพนักงานอัยการจะมีหน้าที่ในการพิจารณาในขั้นตอนการฟ้องร้องดำเนินคดี ได้แก่ การนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล การมีคำสั่งให้สอบสวนคดีเพิ่มเติม จนถึงการระงับคดี หรือการสั่งระงับคดีชั่วคราว

อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนและกระบวนการฟ้องคดีในบางประเทศ เช่น ในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่ในการฟ้องคดีต่อศาลด้วยเช่นเดียวกัน โดยพนักงานอัยการมีอำนาจเพียงแค่เห็นฟ้องหรือไม่เห็นฟ้อง จากนั้นจะส่งเรื่องกลับมาให้เจ้าหน้าที่ตำรวจยื่นฟ้องต่อศาลโดยส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้กระทำความผิด (จำเลย) ต่อศาล แต่หากผู้เสียหายฟ้องคดีเอง ศาลจะดำเนินการไต่สวนมูลฟ้อง และในคดีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน กระบวนการขั้นตอนในการพิจารณาคดีก็จะกำหนดให้มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมในการพิจารณาคดีด้วย

2.3 ขั้นตอนการตัดสินพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้น จะเริ่มต้นจากศาลชั้นต้นที่มีอำนาจในการพิจารณา อรรถคดีทั้งปวงที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายได้นำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล โดยหากศาลชั้นต้นมีคำสั่งพิพากษา ลงโทษประการใดแล้ว หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่พอใจคำตัดสินของศาลชั้นต้นแล้ว สามารถที่จะยื่น

คำร้องขออุทธรณ์คดีต่อศาลอุทธรณ์ได้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมของแต่ละประเทศได้มีการกำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขออุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นไว้แตกต่างกัน เช่น ภายใน 15 วัน ในกรณีการยื่นคำร้องขออุทธรณ์ของประเทศเวียดนาม หรือการยื่นคำร้องขออุทธรณ์ภายใน 30 วัน ในกรณีของประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งพิพากษาคดี โดยศาลอุทธรณ์มีอำนาจกลับคำพิพากษาหรือยื่นตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ นอกจากนี้ หากศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้วพบว่า มีการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายหรือพบการกระทำความผิดที่ผู้กระทำความผิดยังไม่ถูกลงโทษ องค์คณะผู้พิพากษาก็มีอำนาจยกคดีขึ้นเพื่อพิจารณาใหม่ได้ และหากผลของคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นเช่นไร และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่เห็นด้วยกับคำตัดสิน คู่ความสามารถยกคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดหรือศาลฎีกาเพื่อพิจารณาคดีได้ และคำพิพากษาของศาลฎีกาให้ถือเป็นที่สุด ทั้งนี้ คำพิพากษาของศาลจะมีผลบังคับตามกฎหมายเมื่อพ้นระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกาแล้ว

2.4 ขั้นตอนการรับโทษ และการอภัยโทษ

หลังจากที่ศาลได้มีคำสั่งพิพากษาคดีตัดสินคดีลงโทษและไม่มีการอุทธรณ์ หรือฎีกาในคดีแต่ละลักษณะ จำเลยจะถูกบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งในกรณีที่ถูกลงโทษตัดสินคดีให้ลงโทษจำคุก จำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต จำเลยจะถูกส่งตัวไปจำคุกที่ฝ่ายราชทัณฑ์ เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาในคดีอาญา ในการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลนั้น ในหลายประเทศจะมีวิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ สภาพสังคม วัฒนธรรม สถานะทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงระบบการปกครองภายในของแต่ละประเทศ และขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาคือการให้ความสำคัญต่อเรื่องสิทธิมนุษยชน สำหรับผู้ต้องคำพิพากษา อย่างไรก็ตาม พบว่าทุกประเทศในภูมิภาคอาเซียนได้มีการแบ่งแยกประเภทของผู้ต้องขังชายและหญิงออกจากกันเป็นสัดส่วน ไม่ว่าจะเป็นการแยกเรือนจำ หรือหากเรือนจำเดียวกันก็ต้องแยกห้องขัง ซึ่งรวมถึงสถานพินิจที่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดด้วย โดยในหลายประเทศเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถขออภัยโทษได้ โดยการพิจารณาการขออภัยโทษนั้น ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของคดี รวมถึงโทษที่ได้รับและความประพฤติของผู้ต้องขัง ในประเทศที่มีข้อตกลงหรือความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญากับประเทศผู้ร้องขอ และ/หรือมีการขอรับตัวนักโทษกลับไปดำเนินการเองในประเทศก็สามารถกระทำได้อีก นอกจากนี้ ยังพบว่าประเทศในกลุ่มสมาชิกอาเซียนจะมีกระบวนการให้อภัยโทษ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังหรือญาติสามารถยื่นคำร้องเพื่อขออภัยโทษหรือขอพระราชทานอภัยโทษได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่ระบบบริหารงานยุติธรรม และกระบวนการยุติธรรม รวมถึงความร้ายแรงของความผิด และอัตราโทษที่ผู้ต้องขังได้รับอีกด้วย

3. โทษทางอาญา

การลงโทษทางอาญาของประเทศในภูมิภาคอาเซียนนั้นมีความหนักเบาของโทษอยู่หลายระดับ ขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม วัฒนธรรม นโยบายในการปกครองของแต่ละประเทศ รวมถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยเริ่มตั้งแต่เบาไปหนัก ได้แก่ บริการสาธารณะ คุมประพฤติ ใช้แรงงาน ปรับ ริบทรัพย์สิน กักขัง จำคุก จำคุกตลอดชีวิต และประหารชีวิต โดยในบางประเทศอาจมีโทษแบบอื่นๆ เช่น การเขียนในประเศมาเลเซียและสิงคโปร์ สำหรับความผิดบางประเภทที่ต้องการให้เกิดความหยาบช้า ในหลายประเทศแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะถูกตัดสินประหารชีวิตแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติก็ยังให้รอลงโทษดังกล่าวโดยให้จำคุกตลอดชีวิตไว้ก่อน โดยอาจมีสาเหตุมาจากการอยู่ในระหว่างการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับโทษประหารชีวิต หรือประเด็นที่เกี่ยวข้องในเรื่องสิทธิมนุษยชนและศาสนา เช่น ในกรณีของ สปป.ลาว ไม่ได้มีการลงโทษประหารชีวิตผู้ต้องคำพิพากษามาเป็นระยะเวลาานานมาก แต่สำหรับในกรณีของประเทศไทยศาลมีอำนาจในการสั่งลงโทษให้ประหารชีวิตได้ แต่ทั้งนี้ในเรื่องการพิจารณาและอนุญาตให้อภัยโทษนั้น เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ ในบางประเทศจะพบว่าจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาลอาญาไม่มากนัก เนื่องจากรมีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเข้ามาช่วยในการประนีประนอมระหว่างคู่กรณีพิพาท โดยใช้กลไกของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือทางฝ่ายปกครอง เช่น ตำบลหรือหมู่บ้าน โดยการให้ผู้นำในชุมชนที่คู่กรณีพิพาทกันมีความนับถือ เข้ามาช่วยในการยุติคดีให้เป็นไปในทางสมานฉันท์ ซึ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพบมากในประเทศที่มีความขัดแย้งในคดีความไม่สูงมากนัก และต้องเป็นคดีพิพาทที่ไม่ได้มีความร้ายแรง เช่น กรณีในของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในกฎหมายลักษณะครอบครัวเรื่องคู่สาวของ สปป.ลาว เป็นต้น

4. หลักเกณฑ์ความรับผิดชอบทางอาญา

หลักเกณฑ์การได้รับการคุ้มครองสิทธิในฐานะเด็กและเยาวชน หรือผู้เยาว์ ซึ่งพบว่าหลายประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีหลักเกณฑ์ในเรื่องอายุเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบ และการรับโทษทางอาญา โดยมีช่วงอายุที่แม้ว่ากระทำความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ โดยหลักเกณฑ์ในการกำหนดอายุที่กระทำความผิดแล้วไม่ต้องรับโทษของแต่ละประเทศอยู่ในเกณฑ์อายุระหว่างอายุต่ำกว่า 7 ปี หรือ 15 ปี หรือมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งอยู่ในข่ายเป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งหากมีการกระทำความผิดขึ้นแต่ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีแบบผู้ใหญ่หรือผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว โดยจะมีกระบวนการพิจารณาคดีและการลงโทษเป็นการเฉพาะเพื่อให้เหมาะสมต่อสภาพทางร่างกายและสภาพจิตใจของผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เช่น การคุมตัวไว้ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และมีการบำบัด

ฟื้นฟู เยียวยา และฝึกรบม เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุขและปลอดภัย ซึ่งในเรื่องดังกล่าว พบว่ามีกฎหมายและหน่วยงานรับผิดชอบเป็นการเฉพาะในเกือบทุกประเทศ ยกเว้นในสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์³

ผลกระทบด้านกฎหมายกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 นี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะด้านกฎหมาย ทำให้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน รวมทั้งอาจต้องมีการทำความตกลงระหว่างประเทศเพิ่มเติมด้วย ได้แก่

1. การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1.1 ปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎหมาย ความตกลงที่เกี่ยวกับพิธีการทางศุลกากร เพื่อลดขั้นตอนพิธีการด้านศุลกากร อำนวยความสะดวกทางการค้า สนับสนุนการขนส่งสินค้าข้ามชายแดน นอกจากนี้ ประเทศสมาชิกอาเซียนที่มีพรมแดนติดกันยังต้องจัดทำกรอบระเบียบการบริหารพรมแดนที่สอดคล้องกันด้วย

1.2 ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบที่เป็นข้อจำกัดอุปสรรคของนักธุรกิจ นักลงทุนไทยในการแข่งขันกับนักธุรกิจ นักลงทุน จากประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ

1.3 ปรับปรุงแก้ไขระเบียบ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการตรวจคนเข้าเมือง เพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจลงตราแก่นักธุรกิจ นักลงทุน ผู้ประกอบวิชาชีพและแรงงานฝีมืออาเซียน

1.4 ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอื่นๆ ที่เป็นข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น

- 1) ยกเลิกหรือผ่อนคลายนโยบายที่กำหนดเพื่อให้การเคลื่อนย้ายเงินทุนได้เสรีมากขึ้น
- 2) แก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ให้สอดคล้องกับการที่จะต้องอนุญาตให้นักลงทุนอาเซียนถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในทุกสาขาบริการ ภายในปี 2558 เนื่องจากมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542

³ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร. พัชรา สีนลอยมา และคณะ. “รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. (รายงานการวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2555). หน้า 340-345.

กำหนดให้คำนิยามของนิติบุคคลต่างด้าวว่า หมายถึงนิติบุคคลที่มีคนต่างด้าวถือหุ้นตั้งแต่กึ่งหนึ่ง ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ซึ่งหมายความว่านิติบุคคลที่มีคนต่างด้าวถือหุ้นตั้งแต่ร้อยละ 50 เป็นต้นไป เป็นนิติบุคคลต่างด้าว จึงต้องมีการแก้ไขกฎหมายนี้ในเรื่องสัดส่วนการถือหุ้นของคนต่างด้าวในนิติบุคคล เพื่อรองรับการที่มีนักลงทุนอาเซียนสามารถถือหุ้นในนิติบุคคลได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ในทุกสาขาบริการ ภายในปี 2558 โดยนิติบุคคลนั้นยังคงเป็นนิติบุคคลสัญชาติไทยอยู่ เพื่อให้ให้นักลงทุนอาเซียนได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติบุคคลสัญชาติไทย ซึ่งย่อมได้รับสิทธิและความคุ้มครอง ตามกฎหมายดีกว่านิติบุคคลต่างด้าว และต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจ ของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 ที่ห้ามไม่ให้คนต่างด้าวประกอบกิจการบางประเภทที่เป็นธุรกิจที่คนไทย ยังไม่พร้อมจะแข่งขันกับคนต่างด้าวด้วย

3) แก้ไขพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ซึ่งตามมาตรา 17 กำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวซึ่งเป็นนิติบุคคลต้องเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย โดยถ้าเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ทุนของบริษัทไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบเอ็ดต้องเป็น ของบุคคลธรรมดาซึ่งเป็นสัญชาติ

4) แก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ซึ่งตามมาตรา 22 กำหนดให้ ผู้ขอรับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนระบบที่เป็นนิติบุคคล หากเป็นนิติบุคคลที่เป็นบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทจำกัด หรือห้างหุ้นส่วน ต้องมีจำนวนหุ้นหรือทุนเป็นของผู้ถือหุ้นหรือผู้เป็นหุ้นส่วนที่มี สัญชาติไทยไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นหรือทุนทั้งหมด

5) เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม (MRA) ในเรื่องคุณสมบัติ วิชาชีพจำนวน 7 ฉบับ สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพบริการ 7 สาขา ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก ช่างสำรวจ และการบัญชี และในอนาคตประเทศไทยจะทำข้อตกลงเพิ่มด้านการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการเหล่านี้จากประเทศอาเซียน สามารถประกอบวิชาชีพในประเทศไทยได้ หากได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบภายในของประเทศไทย ในการอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพในสาขาที่มีการ ทำข้อตกลง MRA ไว้ รวมทั้งเพื่อรองรับวิชาชีพอื่นๆ ที่อาจมีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วม (MRA) เพิ่มเติมอีก จึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 เพื่อให้คนอาเซียนสามารถทำงานในประเทศไทยได้ ซึ่งแต่เดิมเป็นอาชีพและวิชาชีพสงวน ที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาฝีมือแรงงาน พ.ศ. 2545 เพื่อให้การพัฒนา ฝีมือแรงงานครอบคลุมถึงคนอาเซียนโดยไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ และอำนวยความสะดวกแก่คนต่างด้าว ซึ่งเป็นช่างฝีมือหรือผู้ชำนาญการที่เดินทางเข้ามาประเทศไทยเพื่อเป็นครูฝึก พระราชบัญญัติแรงงาน สัมพันธ์ พ.ศ. 2518 และพระราชบัญญัติแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ พ.ศ. 2543 เพื่อให้คนอาเซียน

ได้รับการคุ้มครองสวัสดิการต่างๆ สามารถเป็นที่ปรึกษาฝ่ายนายจ้างหรือฝ่ายลูกจ้าง สามารถจัดสภาพแรงงาน และเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการของสหภาพแรงงานได้⁴

6) แก้ไขกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน เพื่อสนับสนุนให้เอกชนไทยสามารถได้รับประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิตไปยังรัฐภาคีของประชาคมอาเซียนที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าประเทศไทย

7) แก้ไขกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้บริโภคสินค้าหรือบริการที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค

8) แก้ไขกฎหมายแข่งขันทางการค้า เพื่อป้องกันพฤติกรรมการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม การประกอบธุรกิจสามารถกระทำได้อย่างเสรี และเกิดความเป็นธรรมในการแข่งขัน

9) แก้ไขกฎหมายภาษีอากร เช่น การปรับลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล การปรับปรุงโครงสร้างภาษีเงินได้นิติบุคคลธรรมดา โดยเน้นเรื่องการกระจายภาษีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และขณะเดียวกันการปรับอัตราภาษีให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ อีกทั้ง การจัดทำอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศที่ยังไม่ทำอนุสัญญาภาษีซ้อนกับประเทศไทย เพื่อให้ทุกประเทศมีอนุสัญญาภาษีซ้อนระหว่างกันครบถ้วน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการจัดการภาษีซ้ำซ้อนและการบริหารการจัดเก็บภาษี

2. การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยเพื่อเตรียมพร้อมรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น⁵

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนอกจากจะส่งผลในด้านบวกแล้ว ย่อมต้องมีผลในด้านลบด้วย เช่น ปัญหาคนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติ ยาเสพติด ขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ แรงงานต่างด้าว การฟอกเงิน อาชญากรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ การก่อการร้าย การค้าอาวุธโดยผิดกฎหมาย การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละเรื่อง ต้องมาร่วมพิจารณาศึกษาว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันมีความบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไรหรือไม่ เพราะลำพังเพียงการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนไทยที่มีจำนวนประมาณ 65 ล้านคน ถ้ายังประสบปัญหาเนื่องจากความบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ของกฎหมายแล้ว หากประเทศไทยต้องเข้าสู่

⁴ดร. ธนกฤต วรชนัชชากุล. “ประเทศไทยกับการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”, วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. 6 (6), สิงหาคม-กันยายน 2555. หน้า 11-13.

⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 14.

ประชาคมอาเซียนซึ่งจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า แรงงาน เงินทุน การลงทุน การบริการ ได้อย่างเสรีแล้ว
ย่อมต้องประสบปัญหาเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณอย่างแน่นอน รวมทั้งควรต้องมาพิจารณาร่วมกันว่ามีความ
จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมในเรื่องใดอีกหรือไม่ด้วย

3. การทำความตกลงระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคีของประเทศ สมาชิกอาเซียน⁶

มีกรณีปัญหาในเรื่องความตกลงระหว่างประเทศในระดับทวิภาคีหรือพหุภาคี
ของประเทศสมาชิกอาเซียนที่ประเทศไทยควรต้องพิจารณา ดังนี้

3.1 ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องอาญา

ประเทศไทยได้ทำความตกลงที่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่อง
ทางอาญา ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนกับประเทศสมาชิกอาเซียนเฉพาะบางประเทศ ได้แก่
สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ว่าด้วยการ
ส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2519 สนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐ
ฟิลิปปินส์ ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2524 สนธิสัญญาระหว่างราชอาณาจักรไทยกับ
ราชอาณาจักรกัมพูชา ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2541 สนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน
ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ ได้มี
การลงนามในประกาศสัญญา ว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดนกันในช่วงกรุงสยามกับอังกฤษ ร.ศ. 129
ซึ่งมีผลใช้บังคับรวมไปถึงประเทศมาเลเซียและสาธารณรัฐสิงคโปร์ ซึ่งประเทศในเครือจักรภพ
อังกฤษด้วย ดังนั้น หากมีกรณีที่ต้องร้องขอให้มีการส่งผู้ร้ายข้ามแดนในประเทศสมาชิกอาเซียน
ที่ประเทศไทยไม่ได้ทำสนธิสัญญาด้วยก็จะทำให้เกิดปัญหาการส่งผู้ร้ายข้ามแดนตามมา

สำหรับสนธิสัญญา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางอาญาที่เป็น
ความตกลงให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี และ
กระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเรื่องอาญานั้น ประเทศไทยได้ลงนามสนธิสัญญานี้กับประเทศต่างๆ
หลายประเทศ แต่ไม่ได้ลงนามสนธิสัญญานี้ร่วมกับประเทศใดในสมาชิกอาเซียน โดยตรงเลย
จะมีก็แต่เพียงลงนามในสนธิสัญญา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในทางอาญากับสหราชอาณาจักร
ซึ่งทำให้สนธิสัญญานี้มีผลใช้บังคับรวมไปถึงประเทศมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์
ซึ่งเป็นประเทศในเครือจักรภพอังกฤษด้วย ดังนั้น ประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน เว้นแต่
ประเทศมาเลเซียและสาธารณรัฐสิงคโปร์ จึงขาดกระบวนการภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศ

⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 15-19.

ที่จะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามสนธิสัญญา ว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางอาญา หากมีคดีความผิดอาญาเกิดขึ้น

3.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์

ประเทศไทยไม่เคยลงนามความตกลงระหว่างประเทศ ว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์กับประเทศใด ดังนั้น หากศาลไทยมีคำพิพากษาคัดสินคดีแพ่งบังคับกับจำเลยหรือทรัพย์สินของจำเลยแล้วจำเลยหลบหนีอยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นและขนย้ายทรัพย์สินหนีไปทั้งหมดด้วย หรือในกรณีกลับกัน ศาลต่างประเทศในประเทศสมาชิกอาเซียนตัดสินคดีแล้วจำเลยหลบหนีพร้อมทั้งขนย้ายทรัพย์สินหนีมาประเทศไทย ทั้งสองกรณีนี้ ศาลไทยและศาลต่างประเทศไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีกับจำเลยและทรัพย์สินของจำเลยที่นำหลบหนีไปได้ เพราะทั้งสองประเทศไม่ได้ทำความตกลงร่วมกัน ว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์ระหว่างกัน

3.3 ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการส่งคำคู่ความและเอกสารในคดีแพ่งและพาณิชย์ไปยังต่างประเทศ

ข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการส่งคำคู่ความและเอกสารไปยังต่างประเทศ ที่สำคัญมีอยู่ 2 ฉบับ คือ อนุสัญญากรุงเฮกว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง ค.ศ. 1954 และอนุสัญญากรุงเฮก ว่าด้วยกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลเกี่ยวกับการส่งเอกสารไปยังต่างประเทศในคดีแพ่งหรือพาณิชย์ ค.ศ. 1969 ซึ่งเป็นอนุสัญญาพหุภาคีที่ประเทศไทยยังมิได้เข้าเป็นภาคี อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยมีข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องการส่งคำคู่ความและเอกสาร และการสืบพยานหลักฐานในคดีแพ่งและพาณิชย์กับประเทศต่างๆ ดังนี้ “ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางศาลระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐอินโดนีเซีย พ.ศ. 2522” “ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือกันทางการศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์ กับความร่วมมือในด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2537” “ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือกันทางการศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์ กับความร่วมมือในด้านอนุญาโตตุลาการระหว่างราชอาณาจักรไทยและประเทศออสเตรเลีย พ.ศ. 2540” และ “ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือกันทางการศาลในคดีแพ่งและพาณิชย์ระหว่างราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรสเปน พ.ศ. 2541” ซึ่งความตกลงดังกล่าว กำหนดให้การขอให้และการให้ความช่วยเหลือกันทางศาล จะต้องดำเนินการโดยผ่านหน่วยงานกลางของประเทศภาคีคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยที่ประเทศภาคีคู่สัญญาแต่ละฝ่ายยินยอมให้หน่วยงานกลางของประเทศภาคีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง สามารถส่งคำร้องขอในการส่งเอกสารในคดี หรือหนังสือร้องขอให้มีการสืบพยานหลักฐาน ไปยังหน่วยงานกลางที่ประเทศภาคีคู่สัญญานั้นกำหนดให้เป็นผู้รับคำร้องขอ หรือ

หนังสือร้องขอได้โดยตรง โดยไม่ต้องใช้วิธีการทูตแต่จะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดไว้ในความตกลงดังกล่าว สำหรับหน่วยงานกลางของประเทศไทย คือ สำนักงานศาลยุติธรรม

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยทำความตกลงระหว่างประเทศในเรื่องการส่งคำคู่ความและเอกสารและการสืบพยานหลักฐานในคดีแพ่งและพาณิชย์กับประเทศสมาชิกอาเซียนเฉพาะสาธารณรัฐอินโดนีเซียเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ด้วยการเป็นประชาคมอาเซียนย่อมทำให้การไปมาหาสู่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างคนในประเทศสมาชิกอาเซียนมีมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งการสมรสและใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน การประกอบธุรกิจร่วมกันหรือทำธุรกรรมทางการเงินระหว่างกัน หรือการติดต่อสัมพันธ์กันในลักษณะอื่น หากมีปัญหาที่ต้องฟ้องร้องกันระหว่างคู่กรณี เช่น คู่สมรสที่มีข้อพิพาทด้านทรัพย์สิน บุตร หรือการหย่าร้าง หรือคู่กรณีที่ประกอบธุรกิจร่วมกัน และคู่กรณีพิพาทฝ่ายหนึ่งอยู่ประเทศไทยแต่อีกฝ่ายอยู่อีกประเทศหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน และเป็นผู้มีภูมิลำเนาหรือสำนักงานนอกประเทศไทย และประเทศไทยไม่ได้ทำความตกลงระหว่างประเทศในเรื่องการส่งคำคู่ความและเอกสารกับประเทศนั้น การจะฟ้องร้องคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ต้องดำเนินการส่งหมายเรียกและคำฟ้องตามวิธีทางการทูตผ่านกระทรวงต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการนานมาก หรือหากเป็นว่าคู่กรณีฝ่ายที่อยู่ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นเป็นโจทก์ฟ้องร้องคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในประเทศไทย ก็จะประสบปัญหาความล่าช้าในการส่งคำคู่ความและเอกสารแบบเดียวกัน หากไม่ได้ทำความตกลงระหว่างทั้งสองประเทศในเรื่องการส่งคำคู่ความและเอกสาร

เมื่อพิจารณากรณีต่างๆ ข้างต้น จะเห็นว่าเป็นปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเชื่อมั่นในการประกอบธุรกิจ การลงทุน ความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในประชาคมอาเซียนโดยตรง จึงมีความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องเร่งรีบทำความตกลงระหว่างกันในเรื่องที่เป็นปัญหาดังกล่าว ซึ่งอาจเป็นความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี และหากจะให้ดีเมื่อทุกประเทศสมาชิกอาเซียนมีความพร้อมแล้ว ควรที่จะทำเป็นสนธิสัญญาอาเซียนในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นไปอย่างสมบูรณ์และบรรลุเจตนารมณ์ของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนด้วย

4. การจัดทำกฎหมายให้มีผลใช้บังคับร่วมกันในระดับอาเซียน⁷

ประชาคมอาเซียนควรที่จะออกกฎหมายบังคับใช้ร่วมกันในเรื่องที่มีความสำคัญ เพื่อให้มีมาตรฐานในการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายเป็นแนวทางเดียวกัน เช่นเดียวกับที่

⁷เรื่องเดียวกัน. หน้า 20-21.

สหภาพยุโรป (European Union) บัญญัติ Directive มาบังคับใช้ร่วมกันระหว่างบรรดาประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 288 ของสนธิสัญญาว่าด้วยการดำเนินงานของสหภาพยุโรป (Treaty on the functioning of the European Union) ซึ่งประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศของตนหรือบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติม เพื่อให้เป็นไปตาม Directive บัญญัติไว้ ภายในระยะเวลาที่กำหนด กฎเกณฑ์ที่ประชาคมอาเซียนอาจออกมาบังคับใช้ร่วมกัน อาจเป็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ความรับผิดชอบในความเสียหายจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การคุ้มครองบริโภค หรือเรื่องอื่นๆ ที่มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อคนส่วนมากในประชาคมอาเซียน สำหรับประชาคมอาเซียนนั้นมีองค์กรทางกฎหมายที่มีความสำคัญหลายองค์กร ได้แก่ ที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านกฎหมาย (ASEAN Law Ministers Meeting (ALAWMM)), ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนด้านกฎหมาย (ASEAN Senior Law Officials Meeting (ASLOM)), ที่ประชุมรัฐมนตรีอาเซียนด้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Ministerial Meeting on Transnational Crime (AMMTC)), สมาคมกฎหมายอาเซียน (ASEAN Law Association (ALA)) ซึ่งน่าจะสามารถผลักดันให้เกิดการจัดทำความตกลงระหว่างประเทศร่วมกัน ที่สามารถใช้บังคับให้เกิดประโยชน์ร่วมกันของประชาคมอาเซียนได้

ผลกระทบที่มีต่อศาลยุติธรรมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการบังคับใช้กฎหมายของไทยให้ได้รับการพัฒนา เพื่อให้สามารถก้าวทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การประสานความร่วมมือด้านการข่าว และการแลกเปลี่ยนข่าวกรองระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน ในการรับมือกับปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามข้ามชาติ ในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์หรืออาชญากรรมร้ายแรงอื่นๆ เพื่อให้สามารถควบคุมและลงโทษผู้กระทำผิด หรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้อย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อศาลยุติธรรม ทำให้ศาลยุติธรรมต้องตื่นตัวในการพัฒนาหน่วยงานทั้งในระดับองค์กรและบุคลากร ดังนี้

1. ด้านบุคลากร

ศาลยุติธรรมต้องมีการปรับตัวและเตรียมการรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ให้บุคลากรในระดับปฏิบัติการและระดับบริหารงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ข้าราชการศาลยุติธรรมทั้งส่วนกลางและประจำศาล ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างภาวะผู้นำโดยการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถ

ที่เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงความตระหนักรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายอาญา กระตุ้นให้เกิดการสร้างความรู้ความเข้าใจ และระบบกฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยส่งไปให้แก่ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ

การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง และเป็นโอกาสที่ดีในการนำสู่การพัฒนาศาลยุติธรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บุคลากรจะต้องมีการศึกษาและเรียนรู้กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายประเทศสมาชิกอาเซียน กฎหมายเกี่ยวกับการค้าและการลงทุน และภาษาต่างประเทศให้มากขึ้นกว่าปัจจุบัน

2. ด้านการให้บริการและงานสนับสนุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

ศาลยุติธรรมมีระบบงานธุรการศาลและระบบส่งเสริมงานตุลาการในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกให้ดำเนินการไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว รวมทั้งมีระบบให้บริการต้อนรับประชาชนที่มีคุณภาพ ดังนั้น เมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ผลกระทบที่ได้รับคือศาลยุติธรรมต้องเพิ่มความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกภายในศาลสำหรับชาวต่างชาติในการมาติดต่อราชการ อีกทั้ง ต้องกระตุ้นให้มีการสร้างความเข้าใจในระบบกฎหมายไทย และกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทยแก่ชาวต่างชาติที่อาศัยในประเทศไทย และจำเป็นต้องมีการสร้างระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และกระบวนการทางศาลที่สำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน รวมถึงข้อมูลกฎหมายไทยเป็นภาษาที่ประชาชนในกลุ่มอาเซียนสามารถเข้าใจได้

3. ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ

ในส่วนของศาลยุติธรรมถือเป็นองค์กรที่ดำเนินการในเชิงรับทางกฎหมาย โดยมีหน้าที่ในการตัดสินใจคดีและข้อพิพาทบนพื้นฐานของตัวบทกฎหมาย เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ศาลยุติธรรมมีความจำเป็นที่ต้องติดตามปรับปรุงข้อกฎหมายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเท่าทัน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาในคดีแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากประเทศไทยไม่เคยลงนามความตกลงใดๆ ว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศกับประเทศใดเลย ดังนั้น หากศาลไทยมีคำพิพากษาคดีบังคับจำเลยหรือทรัพย์สินใดๆ ของจำเลยแล้วจำเลยหลบหนีไปอยู่ในประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียน และนำทรัพย์สินหนีไปด้วย หรือในกรณีกลับกัน ถ้าศาลต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนตัดสินคดีแล้วจำเลยหลบหนีพร้อมขนย้ายทรัพย์สินมายังประเทศไทย ทั้งสองกรณีนี้ ศาลไทยและศาลต่างประเทศไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีกับจำเลยและทรัพย์สินของจำเลยที่นำหลบหนีไปได้ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยทำความตกลงระหว่างประเทศในด้านเอกสารและการสืบพยานหลักฐานในคดีแพ่งและพาณิชย์กับประเทศสมาชิกอาเซียนเฉพาะสาธารณรัฐ

อินโดนีเซียเพียงประเทศเดียวเท่านั้น ซึ่งการให้ความช่วยเหลือกันทางศาลในเรื่องการส่งเอกสารในคดีหรือการขอให้มีการสืบพยานหลักฐาน สามารถดำเนินการด้วยการผ่านหน่วยงานกลางของประเทศคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายโดยไม่ต้องใช้วิธีการทางการทูต โดยสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานกลางของประเทศไทย ซึ่งตามความตกลงดังกล่าวทำให้การส่งเอกสารในคดีแพ่ง เช่น หมายเรียกและดำเนินคำฟ้องทำได้โดยสะดวกและรวดเร็วขึ้น หากไม่ได้ทำความตกลงระหว่างประเทศระหว่างกันแล้ว จำต้องใช้วิธีการทางการทูตซึ่งต้องใช้เวลานานในการดำเนินการนานพอสมควร ดังนั้น ความเชื่อมั่นในการประกอบธุรกิจ การลงทุน ความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในประชาคมอาเซียนโดยตรง จึงมีความจำเป็นที่ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องเร่งรีบทำความตกลงระหว่างกันในเรื่องที่เป็นปัญหาดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือทางการศาลและงานคดีระหว่างประเทศ รวมไปถึงความร่วมมือทางวิชาการต่างประเทศ ซึ่งอาจเป็นความตกลงทางทวิภาคีหรือพหุภาคี ตลอดจนเมื่อทุกประเทศอาเซียนมีความพร้อมแล้ว ควรทำเป็นสนธิสัญญาอาเซียนในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นไปอย่างสมบูรณ์และบรรลุตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนด้วย

4. ด้านการปรับปรุงหรือการดำเนินการตามพันธกรณี

ในการจัดทำร่างปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่างๆ ของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้ผ่านการตรวจพิจารณาจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ได้เข้าผู้การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามขั้นตอน จนประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ศาลยุติธรรมจะต้องติดตามการปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ซึ่งภาครัฐได้กำหนดให้มีการแก้ไข รวมไปถึงร่างกฎหมายที่อยู่ระหว่างการผลักดันและอนุสัญญาต่างๆ อีกทั้ง ควรจะต้องติดตามการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

5. ด้านการอำนวยความสะดวกเพื่อการค้าและการลงทุน ปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มความ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ

การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ในภูมิภาคอาเซียน คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนจะรวมตัวกันเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี มีการพัฒนาและเชื่อมโยงพัฒนาพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การค้าและการลงทุน ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนในส่วนภาครัฐและภาคเอกชนมีความกระตือรือร้นที่จะเตรียมความพร้อมรับการเปิดเสรี และการแข่งขันในทางการค้าและการลงทุนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ เพื่อดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศให้มาลงทุนในประเทศของตน แต่ความเจริญดังกล่าวในอีกแง่มุมหนึ่งย่อมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกลไกในการระงับข้อพิพาทมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ แต่กระบวนการ

ฟ้องร้องคดีต่อศาลอาจไม่ใช่กระบวนการที่นักลงทุนปรารถนามากนัก เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ซึ่งแต่ละประเทศในสมาชิกอาเซียนยังมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก นอกจากนี้ นักลงทุนยังมีความไม่มั่นใจว่าศาลของประเทศสมาชิกจะให้ความเป็นธรรมแก่นักลงทุนกับชาวต่างชาติมากกว่าจะมุ่งเน้นในการคุ้มครองคนชาติของตนหรือประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนไม่มั่นใจว่าคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีในที่สุดนั้น จะสามารถนำไปใช้บังคับคดีในศาลต่างประเทศได้มากนักน้อยเพียงใด เมื่อกระบวนการฟ้องร้องคดีในศาลมีข้อจำกัดดังกล่าว กลไกในการระงับข้อพิพาททางเลือกจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการเป็นทางออกของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยและการประนอมข้อพิพาท ในบรรดากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในระหว่างเอกชนด้วยกันนั้น กระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นทางออกที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการยุติข้อพิพาทได้ แม้ว่าหลายประเทศในสมาชิกอาเซียนได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาอนุญัตินครนิวยอร์ก แต่ที่ผ่านมากลับพบว่า ยังมีความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการนำความชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการต่างประเทศ มาขอให้ศาลในสมาชิกอาเซียนดำเนินการบังคับคำชี้ขาด แม้ว่าฝ่ายคู่พิพาทที่ชนะคดีขึ้นอนุญาโตตุลาการจะได้ดำเนินการภายใต้หลักการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาในนครนิวยอร์กก็ตาม ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศต่างๆ ในสมาชิกอาเซียนยังมีแนวทางในการดำเนินการแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องเอกสารที่ต้องนำเสนอต่อศาลว่าต้องมีเอกสารใดบ้าง ศาลแต่ละประเทศยังคงตีความเอกสาร โดยเฉพาะในเรื่องของเอกสารที่ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่แตกต่างกัน วิธีการทำคำรับรองคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการรวมถึงหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการรับรองคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการยังคงไม่มีความชัดเจน หลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศสมาชิกอาเซียนตระหนักถึงปัญหาที่กล่าวมา ได้มีการนำประเด็นดังกล่าวเข้าหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาโดยได้มีการจัดตั้งคณะทำงานที่เรียกว่า “ALA Task Force” ขึ้น ภายใต้การสนับสนุนของสมาคมกฎหมายอาเซียน (ASEAN Law Association) เพื่อยกร่างแนวทางปฏิบัติในการบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศสมาชิกอาเซียน ศาลยุติธรรมซึ่งได้รับผลกระทบจำต้องติดตามปรับปรุงแก้ไขกลไกอนุญาโตตุลาการเพื่อการระงับข้อพิพาททางการค้า และการวางหลักการบังคับเกี่ยวกับการดำเนินการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ต้องติดตามการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและโลจิสติกส์ การแก้ไขกฎหมายที่เป็นการเลือกปฏิบัติระหว่างคนไทยและคนต่างชาติ เช่น การจำกัดจำนวนการถือหุ้นของชาวต่างชาติ อีกทั้งกระตุ้นให้มีการติดตามการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับการค้ารวมถึงการจัดอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ และติดตามมาตรการในการปรับโครงสร้างทางภาษี ขั้นตอนทางศุลกากรและการลงทุน

สรุป

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอาจมีผลกระทบต่อระบบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอนคือ⁸

1. ปัญหาแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมือง โดยถูกต้องและที่ลักลอบเข้ามาเป็นแรงงานเถื่อน

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนั้น มีความสัมพันธ์กับกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ต้องการขยายการลงทุน และการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคอาเซียน โดยในส่วนของแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมือง โดยผิดกฎหมายนั้น ประเทศไทยอาจต้องพิจารณาเนื้อหากฎหมายแรงงานที่บังคับใช้ในปัจจุบัน ว่าสอดคล้องกับประเทศอื่นหรือไม่ พร้อมทั้งพิจารณาเนื้อหาแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานในการคุ้มครองแรงงาน กับประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่มีมาตรฐานในการคุ้มครองแรงงานที่ต่ำกว่าประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองแรงงานไทยในต่างประเทศด้วย สำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมือง โดยผิดกฎหมายนั้น เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษประการหนึ่ง และเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา

2. ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์

ประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีความร่วมมือกันในการต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเป็นทางการภายใต้แผนปฏิบัติการอาเซียนเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ (ASEAN Plan of Action to Combat Transnational Crime) ซึ่งครอบคลุมอาชญากรรม 8 ประเภท คือ การลักลอบค้ายาเสพติด การค้าสตรีและเด็ก การกระทำอันเป็นโจรสลัด การลักลอบค้าอาวุธ การฟอกเงิน การก่อการร้าย อาชญากรรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศและอาชญากรรมคอมพิวเตอร์ แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติในปัจจุบันมักมีรูปแบบและวิธีการที่ซับซ้อน และเป็นระบบองค์กรที่มีเครือข่ายในการทำงานที่กว้างขวางโยงใยไปทั่วโลก ประกอบกับรูปแบบและลักษณะของอาชญากรรมที่มีลักษณะการกระทำผิดโดยอาศัยโอกาสและเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาให้สามารถนำมาปรับใช้ในการก่ออาชญากรรมได้ง่ายโดยมีสภาพความผิดข้ามพรมแดนระหว่างรัฐ 2 รัฐ หรือมากกว่านั้น ทำให้เกิดปัญหาอำนาจการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมในแต่ละประเทศสิ้นสุดลง

⁸ศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร. พัชรา สีนลอยมา และคณะ. เรื่องเดิม. หน้า 3, 5, 6.

เมื่อพ้นพรมแดนของประเทศที่ตนเองมีอำนาจและหน้าที่ ทั้งยังเกิดปัญหาในเรื่องแนวทางการปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญา ปัญหาความล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

3. ปัญหาความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศที่ยังไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

กฎหมายภายในของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือคือ พระราชบัญญัติความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน พ.ศ. 2551 ซึ่งในส่วนของ การส่งผู้ร้ายข้ามแดนยังก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของกฎหมายหลายประการ เช่น ปัญหาการตีความคำว่า “ความผิดทางการเมือง” ปัญหาข้อยกเว้นในความผิดโทษประหารชีวิต และปัญหาข้อยกเว้นในการรวบรวมพยานหลักฐาน จากข้อยกเว้นและปัญหาดังกล่าว เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการปราบปรามอาชญากรรม และเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้

อนึ่ง เมื่อรู้ตัวล่วงหน้าว่าจะเกิดปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยเมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องเตรียมความพร้อมและหามาตรการเพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นดังกล่าวในโอกาสต่อไป

บทที่ 4

การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม กับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ศาลยุติธรรม ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่เป็นส่วนหนึ่งของภาคราชการไทย ได้เตรียมความพร้อมรับมือต่อผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 ได้อย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้ศาลยุติธรรมปฏิบัติภารกิจในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทยหลังจากเข้าสู่การเป็นประชาคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด ในด้านการบังคับใช้กฎหมาย และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มีมาตรฐานตามหลักสากลด้วยการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนการให้บริการแก่ประชาชนให้เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ทั้งนี้แนวทางที่ควรระงับข้อพิพาททางเลือกลงมาใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

กฎบัตรอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท

หลักการของกฎบัตรอาเซียน

ข้อ. 2 (d) การอาศัยการระงับข้อพิพาทโดยสันติ

(i) การเคารพเสรีภาพพื้นฐาน การส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม

(j) การยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายระหว่างประเทศสมาชิก รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ

ข้อ. 22 หลักการทั่วไป

1. รัฐสมาชิกต้องพยายามที่จะระงับข้อพิพาททั้งปวงอย่างสันติให้ทันทั่วทั้งที่
โดยผ่านการสนทนา การปรึกษาหารือ และการเจรจา

2. ให้อาเซียนจัดตั้งและสร้างไว้ซึ่งกลไกการระงับข้อพิพาทในทุกสาขาความร่วมมือของอาเซียน

ข้อ. 23 คนกลางที่น่าเชื่อถือ การประนีประนอม และการไกล่เกลี่ย

1. รัฐสมาชิกที่เป็นคู่กรณีในข้อพิพาท อาจจะตกลงกันเมื่อใดก็ได้ที่จะใช้คนกลางที่น่าเชื่อถือ การประนีประนอม หรือการไกล่เกลี่ย เพื่อระงับข้อพิพาทภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน

2. คู่กรณีในข้อพิพาทอาจร้องขอให้ประธานอาเซียน หรือเลขาธิการอาเซียนทำหน้าที่โดยตำแหน่งเป็นคนกลางที่น่าเชื่อถือประนีประนอม หรือไกล่เกลี่ย

ข้อ. 24 กลไกระงับข้อพิพาทตามตราสารเฉพาะ

1. ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับตราสารเฉพาะของอาเซียน โดยกลไกและขั้นตอนการดำเนินการที่กำหนดไว้ในตราสารนั้นๆ

2. ให้ระงับข้อพิพาทที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตีความ หรือการใช้ตราสารอาเซียนใดๆ โดยสันติตามสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และตามกฎหมายการดำเนินงานของสนธิสัญญาดังกล่าว

3. ในกรณีที่มีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความ หรือการใช้ความตกลงทางเศรษฐกิจของอาเซียน ตามพิธีสารว่าด้วยกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน

ข้อ. 25 การจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาท

ในกรณีที่มีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้มีการจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทที่เหมาะสม รวมถึงการอนุญาตตุลาการสำหรับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความ หรือการใช้กฎบัตรนี้ และตราสารอาเซียนอื่นๆ

ข้อ. 26 ข้อพิพาทที่มีอาจระงับได้

ในกรณีที่ยังคงระงับข้อพิพาทมิได้ ภายหลังจากใช้บทบัญญัติก่อนหน้านี้ในหมวดนี้แล้ว ให้เสนอข้อพิพาทนั้นไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสิน

ข้อ. 27 การปฏิบัติตาม

1. เลขาธิการอาเซียน โดยการช่วยเหลือจากสำนักเลขาธิการอาเซียน หรือองค์กรอาเซียนอื่นๆ ที่ได้รับแต่งตั้ง ต้องสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามผลการวินิจฉัย ข้อเสนอแนะ หรือข้อตัดสินใจ ซึ่งเป็นผลจากกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน และเสนอรายงานไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

2. รัฐสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการไม่ปฏิบัติตามผลการวินิจฉัย ข้อเสนอแนะ หรือข้อตัดสินใจ ซึ่งเป็นผลจากกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน อาจส่งเรื่องให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสิน

ข้อ. 28 บทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ และกระบวนการระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

หากมิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นในกฎบัตรนี้ รัฐสมาชิกยังคงไว้ซึ่งสิทธิที่จะใช้วิธีการระงับข้อพิพาทอย่างสันติที่จะระบุไว้ในข้อ. 33 (1) ของกฎบัตรสหประชาชาติ หรือตราสารกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่รัฐสมาชิกคู่พิพาทเป็นภาคี (รายละเอียดตามเอกสารท้ายภาคผนวก ก) การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ศาลยุติธรรม ในฐานะหน่วยงานภาครัฐที่มีภารกิจสำคัญในการอำนวยความสะดวกของประเทศทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ควรมีการปรับตัวและกำหนดแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายมีความเชื่อมั่น และพร้อมจะนำปัญหาที่เกิดขึ้นเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล และเพื่อให้องค์กรมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ที่จะเกิดขึ้น เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน จึงเห็นควรที่จะต้องมีการพัฒนาในส่วนต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร

การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรจะต้องพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทำให้มีแนวโน้มการขยายตัวด้านการค้า การลงทุน และการบริการ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมให้เกิดปัญหาและความซับซ้อนของอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มมากขึ้น บุคลากรจะต้องมีการศึกษาและเรียนรู้กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายของประเทศสมาชิก กฎหมายพิเศษหรือกฎหมายเฉพาะด้านเพิ่มเติม บุคลากรของศาลยุติธรรมจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่มีการประกาศใช้บังคับใหม่ และที่กำลังจะประกาศใช้บังคับในโอกาสต่อไป รวมตลอดถึงการศึกษาด้านขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมของประเทศอื่นๆ ย่อมทำให้เป็น โอกาสของการสร้างความร่วมมือกันมากขึ้น

การเสริมสร้างทักษะภาษาต่างประเทศ ผู้พิพากษาและบุคลากรของศาลยุติธรรม ควรได้รับการเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษ เนื่องจากประชาคมอาเซียนได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ โดยความรู้ด้านภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสาร การให้บริการ การจัดการและประสานงานระหว่างรัฐกับรัฐ รัฐกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกันภายในอาเซียน รวมทั้งการฝึกอบรมภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนแก่บุคลากรของศาลยุติธรรมด้วย

การจัดทำศูนย์ล่ามอาสาประจำศาลที่มีความชำนาญภาษาประจำชาติอาเซียน เนื่องจากล่ามมีหน้าที่เป็นคนกลางในการสื่อสาร และแปลความความจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง

เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีที่เป็นชาวต่างชาติ ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณา และทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างถูกต้อง

2. การพัฒนาระบบศาล

ระบบศาลต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานในระดับสากล เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากประเทศอาเซียน แต่รวมถึงประเทศอื่นด้วย ศาลยุติธรรมต้องมีการพัฒนาทั้งในทรัพยากรบุคคล คือการส่งผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ไปศึกษาอบรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ นอกจากนี้ มีการพัฒนาระบบศาลให้เข้าสู่ระบบเทคโนโลยีที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปของการนำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อี-คอร์ท (E-court) ที่มีการฟ้องคดี การอ่านคำพิพากษาทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือการยื่นคำคู่ความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-filing) ตามแบบที่ใช้ในประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียมาใช้ เพื่อให้ระบบงานศาลยุติธรรมมีความเป็นสากล การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคดี เพื่อให้บริการประชาชน โดยไม่ต้องมาศาล แต่สามารถหา ติดต่อ ค้นหาข้อมูลคดีผ่านเว็บไซต์หรือจากสื่อเทคโนโลยีได้

3. การพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือก

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ศาลยุติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบอนุญาโตตุลาการให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เพราะว่าตามข้อตกลงประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC จะไม่มีการจัดตั้งศาลอาเซียน การระงับข้อพิพาทในคดีระหว่างผู้ค้าในประเทศสมาชิกจะใช้ระบบอนุญาโตตุลาการเป็นหลัก โดยทั่วไปเวลาเกิดข้อพิพาท เอกชนต่างประเทศมักมีความไม่สบายใจ หากต้องนำข้อพิพาทของตนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลภายในประเทศ โดยเฉพาะกรณีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับรัฐ เพราะเอกชนไม่คุ้นเคยกับกฎหมายภายในของรัฐนั้น และเกรงว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะศาลเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐนั้น ในทางกลับกัน รัฐเองก็ไม่ต้องการตกอยู่ภายใต้เขตอำนาจศาลของรัฐอื่น เพราะทุกรัฐย่อมมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง นอกจากนี้ ปัญหาในเรื่องการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศเป็นอีกประเด็นหนึ่ง เพราะศาลแต่ละประเทศมักไม่ยอมรับที่จะบังคับตามคำพิพากษาของศาลประเทศอื่น ด้วยเหตุนี้ การระงับข้อพิพาททางเลือก เช่น ระบบ ไกล่เกลี่ย หรือระบบอนุญาโตตุลาการ จึงเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีนี้ เป็นวิธีที่นิยมปฏิบัติกันในการการค้ามาช้านาน เนื่องจากรวดเร็ว สะดวก เป็นธรรม เพราะฉะนั้นการพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยเฉพาะระบบอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนชาวต่างชาติที่จะมาลงทุนในประเทศไทย และในขณะเดียวกันก็เป็น “ทางเลือก” แก่ นักลงทุนไทยที่จะไปลงทุนในต่างประเทศให้สามารถเจรจาให้คู่สัญญาตกลงเลือกกระบวนการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการที่บริหารจัดการโดยสถาบันอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย ในปัจจุบัน

ถือได้ว่าระบบอนุญาโตตุลาการในประเทศไทยมีมาตรฐานมาก เพียงแต่ยังขาดการเตรียมระบบการฟ้องถ่ายองค์ความรู้ระหว่างรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (generation) เพราะฉะนั้นการพัฒนาระบบและบุคลากรก็ต้องพัฒนาให้มากขึ้น โดยมุ่งเน้นในเรื่องความเป็นสากล ระบบอนุญาโตตุลาการแม้ปกติจะใช้ในการระงับข้อพิพาทในทางแพ่ง แต่มีคดีไม่น้อยที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และปกติหากสามารถระงับข้อพิพาทในทางแพ่งได้ ก็จะยุติคดีส่วนอาญาได้ด้วย

4. การพัฒนาด้านกฎหมาย

ศาลยุติธรรมควรมีการพิจารณาแก้ไขพัฒนากฎหมายที่เป็นข้อจำกัดอุปสรรคต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัย และสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับอาเซียน อันจะทำให้คู่ความเกิดความเชื่อมั่นในระบบยุติธรรมของประเทศไทย และพร้อมที่จะนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล เช่น การส่งหมายสำหรับคู่ความในต่างประเทศ ซึ่งต้องใช้เวลาดำเนินการประมาณ 1-2 ปี กว่าที่จะพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องใช้เวลานาน เพราะกฎหมายเป็นอุปสรรค มีการส่งผ่านชั้นตอนมากมาย

5. การพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ

ในการประสานความร่วมมือกับต่างประเทศ ในบางครั้งหรือบางกรณีต้องดำเนินการผ่านกระทรวงการต่างประเทศหรือสถานทูตก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการติดต่อ ประสานงาน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเพื่อให้การประสานงานในด้านกระบวนการยุติธรรมภายในภูมิภาคอาเซียนเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิเทศอาเซียน สำหรับเป็นศูนย์กลางสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ด้านงานระบบงานยุติธรรม รวมไปถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยศูนย์วิเทศอาเซียน สำนักงานศาลยุติธรรมจะมีภารกิจหลักในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร บทความทางวิชาการ จัดทำเว็บไซต์ และสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนในด้านต่างๆ แก่หน่วยงานในศาลยุติธรรม รวมทั้งจัดทำและประสานงาน โครงการแลกเปลี่ยนข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน และประสานงานอำนวยความสะดวกยุติธรรมในระดับสากลกับประเทศสมาชิก เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การทำสนธิสัญญาด้านการศาล การเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้การทำงานด้านยุติธรรมมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น

นอกจากนี้ ได้มีการแปลคำพิพากษาต่างๆ ของศาลที่สำคัญ และการแปลเว็บไซต์ของศาลยุติธรรมเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อต่างประเทศจะได้เข้าใจถึงการทำงานของศาลไทย เพราะปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของการลงทุนในต่างประเทศ จะดูว่ามาตรฐานของศาลในแต่ละประเทศนั้นว่ามีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่

แผนการดำเนินงานของศาลยุติธรรมและ โครงการต่างๆ เพื่อเตรียมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามกฎบัตรอาเซียนแล้ว ในส่วนของศาลยุติธรรมก็มีแผนการดำเนินงานเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน คือ

1. การจัดฝึกอบรมภาษาอังกฤษและภาษาในภูมิภาคอาเซียน

ศาลยุติธรรมจัดให้มีการอบรมภาษาอังกฤษและภาษาในภูมิภาคอาเซียน โดยการแต่งตั้งล่ามภาษาต่างประเทศ ล่ามภาษาประจำชาติประเทศในประชาคมอาเซียน ล่ามภาษาถิ่น และล่ามภาษามือให้แก่ผู้เสียหาย จำเลย หรือพยานในคดีอาญา ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตามที่กฎหมายบัญญัติได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 โดยใช้งบประมาณภายในวงเงินที่กำหนด เพื่อให้ได้ระบบล่ามในศาลยุติธรรมที่ได้มาตรฐาน ครอบคลุมทั่วประเทศ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ศาลยุติธรรมยังจัดให้ข้าราชการตุลาการ ผู้พิพากษาอาวุโส ผู้พิพากษาสวทพ และคณะตุลาการศาลยุติธรรม ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ และกระบวนการที่เกี่ยวข้อง กฎหมายของประเทศในประชาคมอาเซียน กติกา และสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรม เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน ตามแผนพัฒนาข้าราชการตุลาการ พัฒนาหลักสูตร e-learning หลักสูตรออนไลน์ ที่เป็นที่ต้องการร่วมของส่วนราชการ เพื่อเพิ่มศักยภาพของข้าราชการให้สามารถปฏิบัติงานภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐแนวโน้มนำใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบบริการที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว เข้าถึงได้ง่าย สามารถติดตามและตรวจสอบความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม และเหมาะสำหรับใช้ในการพัฒนาบุคลากรของศาลยุติธรรมที่มีจำนวนมากได้อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพภายในระยะเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ ยังมีโครงการจัดทำห้องปฏิบัติการทางการภาษา เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอนและฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง

สำหรับ โครงการต่างๆ ตามงบประมาณปี พ.ศ. 2556-2557 ของศาลยุติธรรมที่มีแผนดำเนินการไว้ คือ

- 1.1 การจัดสรรงบประมาณให้ศาลยุติธรรมทั้ง 9 ภาค เพื่อพัฒนาบุคลากรด้านภาษา พัฒนาหลักสูตร e-learning
- 1.2 โครงการอบรมภาษาอังกฤษและจีนสำหรับข้าราชการศาลยุติธรรม
- 1.3 สนับสนุนทุนการอบรมภาษาอังกฤษ จำนวน 13 ทุน ให้แก่ข้าราชการศาลยุติธรรม

1.4 อบรมล่ามภาษาชาววิให้แก่ข้าราชการศาลยุติธรรม โดยเฉพาะข้าราชการที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

1.5 โครงการจัดทำห้องปฏิบัติการทางภาษา (Sound Lab)

1.6 โครงการอบรมการใช้ภาษาอังกฤษในการปฏิบัติราชการ และการอ่านออกเสียงภาษาอังกฤษ เพื่อให้ข้าราชการศาลยุติธรรมสามารถพูดจาได้ตอบกับชาวต่างชาติที่มาติดต่อราชการได้

1.7 อบรมล่ามภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2. การรวบรวมและแปลกฎหมายที่สำคัญของแต่ละประเทศสมาชิกเป็นภาษาไทย จัดพิมพ์กฎหมาย บทความ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ผลิตภัณฑ์ทางวิชาการ การจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

เนื่องจากศาลยุติธรรมมีเป้าประสงค์เป็นศูนย์กลางทางวิชาการด้านกฎหมายและคดีชำนาญพิเศษ มีการรวบรวม และแปลกฎหมายที่สำคัญของแต่ละประเทศสมาชิกเป็นภาษาไทย จัดพิมพ์กฎหมาย บทความเพื่อเผยแพร่ความรู้ ผลิตภัณฑ์ทางวิชาการ การจัดทำฐานข้อมูล เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน โดยศูนย์กลางทางวิชาการด้านกฎหมายดังกล่าว จะจัดตั้งแล้วเสร็จและเปิดให้บริการแก่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในประชาคมอาเซียน ในนามศูนย์วิเทศอาเซียน ซึ่งการจัดตั้งศูนย์วิเทศอาเซียนเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเป็นศูนย์กลางในการอำนวยความสะดวก การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ด้านระบบงานยุติธรรม รวมไปถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยศูนย์วิเทศอาเซียนจะมีภารกิจหลักในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารทางวิชาการ จัดทำเว็บไซต์ และสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน และจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนในด้านต่างๆ แก่หน่วยงานในศาลยุติธรรม รวมทั้งจัดทำและประสานงานโครงการแลกเปลี่ยนข้าราชการฝ่ายตุลาการยุติธรรมระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน และประสานงานอำนวยความสะดวกในระดับสากลกับประเทศสมาชิก เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การทำสนธิสัญญาด้านการศาล การเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อให้การทำงานด้านยุติธรรมมีความสะดวกและรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. โครงการส่งเสริมห้องสมุดประจำศาล

โครงการส่งเสริมห้องสมุดประจำศาล จัดให้มีมุมความรู้อาเซียน จัดหาสารสนเทศ และแผ่นพับ ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม มีหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับนโยบายการให้บริการสารสนเทศทางกฎหมายและวิชาการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรม และหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม พัฒนารูปแบบ มาตรฐาน

หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ คู่มือ ในการให้บริการสารสนเทศทางกฎหมายและวิชาการของสำนักงานศาลยุติธรรม และเป็นศูนย์กลางสารสนเทศทางกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ดำเนินการและสนับสนุนการจัดหาหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เอกสาร สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ข้อมูลทางวิชาการ กฎหมายให้ทันสมัย และทรัพยากรสารสนเทศให้กับศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม และห้องสมุดประจำศาล ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดระบบงานห้องสมุดกฎหมาย พิพิธภัณฑศาลไทย และงานจดหมายเหตุเกี่ยวกับเอกสารประวัติศาสตร์กฎหมายไทย ตลอดจนการอนุรักษ์เอกสาร โบราณ ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือที่ได้รับมอบหมาย

4. การสร้างเครือข่ายระหว่างประเทศสมาชิก การประชุมสัมมนาทั่วไป และเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน ฝึกงาน สร้างความร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูต และหน่วยงานอื่นๆ

ศาลยุติธรรมได้ดำเนินการทำบันทึกความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางด้านการศึกษาของข้าราชการตุลาการระหว่างศาลยุติธรรมกับมหาวิทยาลัย หรือองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศและประเทศในประชาคมอาเซียน รวมถึงประเทศอื่น โดยให้ข้าราชการตุลาการได้รับทุนการศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศสำเร็จการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด และให้ข้าราชการตุลาการที่เข้ารับทุนฝึกอบรมต่างประเทศผ่านเกณฑ์การฝึกอบรมตามที่กำหนดในแต่ละหลักสูตร ในแต่ละปี ตลอดจนให้ข้าราชการตุลาการมีพื้นฐานภาษาต่างประเทศอย่างน้อย 1 ภาษา ภายในปี 2560

ส่งเสริมการประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม โดยจัดกิจกรรมภายใต้การประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรม การเชื่อมโยงข้อมูลที่ไม่เป็นความลับระหว่างศาลยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคลากรระดับสูง ระดับกลางในกระบวนการยุติธรรม และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการอบรม ในหลักสูตรที่ศาลยุติธรรมจัดขึ้น ได้รับการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน กระชับความร่วมมือทางการศาลและยุติธรรมระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับนานาชาติ โดยทำความตกลงทางการศาลระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรมในระดับภูมิภาคอาเซียน โดยไม่ต้องใช้วิธีการทางการทูต แต่ผ่านหน่วยงานกลางของประเทศภาคีสัญญาทั้งสองฝ่าย โดยไม่ต้องใช้วิธีการทางการทูต เช่น ความตกลงเกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์ระหว่างกัน การมีบทบาทนำและทำที่ของศาลยุติธรรมในเวทีระหว่างประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับนานาชาติ เช่น การประชุมศาลยุติธรรมอาเซียน การประชุมระหว่าง

ประเทศเกี่ยวกับความร่วมมือทางการศาลในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ การประชุมเกี่ยวกับขอบเขตอำนาจศาลในประชาคมอาเซียนในกาพิจารณาคดีอาชญากรรมต่างชาติ ศาลยุติธรรมมีโครงการต่างๆ ตามงบประมาณปี พ.ศ. 2556-2557 ดังนี้

โครงการสำหรับงบประมาณปี 2556

1. ศึกษาคุณภาพกระบวนการยุติธรรมในประเทศอาเซียน
2. จัดประชุมเจ้าหน้าที่สถานทูตประเทศในกลุ่มอาเซียน
3. การประชุมวิชาการระหว่างประเทศ
4. การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
5. จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอาเซียนให้กับข้าราชการ
6. โครงการประชุมวิชาการสัญจร อาเซียนสัญจร

โครงการเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2557 ดังนี้

1. โครงการจัดตั้งศูนย์วิเทศอาเซียน
2. จัดทำจดหมายข่าวศูนย์วิเทศอาเซียน
3. โครงการศูนย์วิเทศอาเซียนสัญจร
4. โครงการแลกเปลี่ยนข้าราชการ เพื่อศึกษาระบบการทำงานในองค์กรยุติธรรมระหว่างองค์กรประเทศสมาชิก
5. พัฒนาระบบบูรณาการข้อมูลคดีของศาลยุติธรรม เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการศาลยุติธรรม ในการสนับสนุนงานศาลยุติธรรมต่างๆ โดยการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดเก็บคำพิพากษาศาลฎีกา มีการจัดตั้งศูนย์คอมพิวเตอร์ เพื่อรวบรวมข้อมูลตุลาการที่ใช้สนับสนุนการทำงานของศาล ตุลาการหน่วยงานภายนอก มีระบบฐานข้อมูลที่ใช้รวบรวมข้อมูล และมีการตัดคำภาษาไทยเพื่อใช้เป็นคำค้นหา ซึ่งในระยะเวลาดังกล่าวได้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เมนเฟรม (Mainframe) ของ ปปส. (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด) และมุ่งให้บริการข้อมูลในกระบวนการยุติธรรมทั้งหมดในแบบ Online ซึ่งสามารถตอบสนองการทำงานขององค์กรได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังมีอุปสรรคปัญหาที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของสำนักงานศาลยุติธรรม และศาลยุติธรรมที่ยังไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงาน ทำให้ยังคงมีข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในศาลยุติธรรม และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับหน่วยงานภายนอก ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ศาลยุติธรรมจึงมีนโยบายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงาน ดังนี้

5.1 สนับสนุนให้มีการบูรณาการระบบฐานข้อมูลของศาล โดยมีศูนย์เก็บข้อมูลกระบวนการยุติธรรมที่สามารถเรียกข้อมูลได้จากทุกที่

5.2 เร่งรัดให้มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการพิจารณาพิพากษาคดี และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการบริหารงานยุติธรรม เช่น การพัฒนาระบบจัดเก็บและติดตามสำนวนคดีของศาลทั่วประเทศ ซึ่งการพัฒนาระบบจัดเก็บข้อมูลต้องอยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน และพัฒนาให้สอดคล้อง และสามารถรองรับทบทวนคดีและข้อกฎหมายใหม่ๆ ได้ทันเวลา

5.3 สนับสนุนและส่งเสริมให้ศาลยุติธรรมมีระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (E-office) และระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-court) ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชนในอนาคต พร้อมทั้งให้การสนับสนุนการบูรณาการระบบฐานข้อมูลระหว่างศาลยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

5.4 มีการกำหนดให้มีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบเครือข่ายภายใน (LAN) ทุกศาล และพัฒนาเครือข่ายเพื่อรองรับการใช้งานระบบงานต่างๆ ร่วมกันในศาลยุติธรรม และจัดให้มีระบบรักษาความปลอดภัยในการใช้งานระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ความปลอดภัยในการเข้าถึงข้อมูลของระบบฐานข้อมูล การกำหนดชั้นความลับในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ และหาแนวทางในการลดความเสี่ยงของข้อมูลจากการถูกทำลาย

ทั้งนี้ การนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาปฏิบัติงานในกระบวนการทำงานของศาลยุติธรรมอย่างเป็นระบบนั้น จะสามารถเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรที่มีอยู่ และการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จะส่งผลให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสาร และบริหารที่สะดวก รวดเร็ว มีความเสมอภาค และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศของศาลยุติธรรม แยกได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของศาลสูง การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในศาลฎีกา มีระบบฐานข้อมูลในการสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกา ระบบสืบค้นคำสั่ง คำร้อง และคำวินิจฉัยศาลฎีกา ที่ศาลอื่นๆ (ศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์) สามารถนำไปใช้ในการสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนระบบที่ควรพัฒนาต่อไปในศาลสูงก็ต้องเอื้อประโยชน์ระหว่างหน่วยงานของศาลสูงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ระบบที่พัฒนาต่อไปจะต้องสืบค้นได้ง่าย มีการบริหารและจัดเก็บข้อมูลที่ดี และสามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่บุคลากรที่ใช้งานและผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และถูกต้อง ส่วนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชั้นต้น เนื่องจากระบบฐานข้อมูลของศาลชั้นต้นทั่วประเทศมีเป็นจำนวนมากและข้อมูลมีความหลากหลาย จึงมีความจำเป็นที่การพัฒนาระบบจะต้องมีทิศทางและกรอบเวลาที่ชัดเจน เป็นไปตามวัตถุประสงค์จริงในการใช้งาน โดยทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า

ในการใช้เทคโนโลยี การบูรณาการระบบฐานข้อมูลระหว่างศาล อันจะส่งผลให้การอำนวยความสะดวก ยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีและการบริการประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเหล่านี้จะต้องรักษาไว้ซึ่งความเป็นธรรมอันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ประชาชนต้องได้รับ จากองค์กรศาลยุติธรรม

บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบสารสนเทศ การที่องค์กรศาลจะพัฒนาและ ขับเคลื่อน ไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว นั้น จำเป็นจะต้องส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในทุกระดับ ให้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การอำนวยความสะดวก ยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- ส่งเสริมให้บุคลากร มีโอกาสศึกษาอบรม เพิ่มพูนความทั้งทางวิชาการและการ ปฏิบัติงาน ซึ่งในการอบรมควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่มาใช้ในการอบรม

- ส่งเสริมและพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถเข้าถึง แหล่งข้อมูลที่มีความหลากหลาย และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และทันต่อเหตุการณ์

- ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน

- สนับสนุนอัตรากำลังและปรับบทบาทภารกิจของบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อรองรับการทำงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

- สนับสนุนให้ผู้พิพากษาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพิจารณาคดี มีการจัด อบรมให้ผู้ช่วยผู้พิพากษานำคอมพิวเตอร์มาใช้ในระบบการเขียนคำพิพากษาและสืบค้นข้อมูล เพื่อ อำนาจความสะดวกในการพิจารณาพิพากษาคดี

- สนับสนุนการจัดหาอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล หรือคอมพิวเตอร์แบบพกพา ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ทั้งในส่วนของผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ ของศาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชนที่มาใช้บริการของศาล

6. แผนการพัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน

แผนการพัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม อาเซียน ได้รับการจัดทำแล้วเสร็จและดำเนินการพัฒนาระบบตามแผนภายในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 โดยใช้งบประมาณภายในวงเงินที่กำหนด เช่น

- 6.1 การจัดทำระบบบันทึกคำพยานด้วยระบบดิจิทัล ซึ่งปัจจุบันมีการทดลองใช้ที่ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

- 6.2 การจัดระบบการพิจารณาคดีสำหรับชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยว

ศาลยุติธรรม ได้เปิดส่วนคดีนักท่องเที่ยวนในศาลจังหวัดและศาลแขวงที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ รวม 7 แห่ง ได้แก่ ศาลจังหวัดพัทธยา ศาลแขวงเชียงใหม่ ศาลจังหวัดภูเก็ต ศาลจังหวัดเกาะสมุย ศาลจังหวัดกระบี่ ศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงคูสิต โดยเปิดทำการที่ศาลจังหวัดพัทธยาเป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2556 ภารกิจที่สำคัญของส่วนคดีนักท่องเที่ยวน ได้แก่ การให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวนในการดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว หรือในกรณีที่นักท่องเที่ยวนต้องรีบเดินทางกลับ ก็จะสืบพยานนักท่องเที่ยวนไว้ล่วงหน้า และอาจแต่งตั้งให้ผู้แทนของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือแล้วแจ้งผลให้ทราบต่อไป หรืออำนนักท่องเที่ยวนตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และประสงค์จะแจ้งให้สถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลประเทศของตนทราบ เพื่อขอความช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่ก็จะแจ้งให้หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการให้ ทั้งนี้เพื่อให้แก่นักท่องเที่ยวนไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศได้รับความเป็นธรรมภายใต้ระบบกฎหมายไทยโดยเท่าเทียมกัน

นับตั้งแต่เปิดส่วนคดีนักท่องเที่ยวนในศาลจังหวัดพัทธยา และศาลจังหวัดภูเก็ต ในปีที่ผ่านมา ได้รับความสนใจจากหน่วยงานต่างๆ ตลอดจนสื่อมวลชนไทยและต่างประเทศเป็นอย่างมาก จากสถิติพบว่า ศาลจังหวัดพัทธยา หลังจากเปิดทำการส่วนคดีนักท่องเที่ยวน มีคดีนักท่องเที่ยวนเข้าร้องเรียนต่อส่วนคดีนักท่องเที่ยวน ทั้งคดีแพ่ง คดีผู้บริโภค และคดีอาญา รวม 22 คดี ชั้นแรกในส่วนของคดีแพ่ง ได้ดำเนินการนัดไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องให้แก่คู่ความโดยเร็วที่สุด ส่วนใหญ่สามารถไกล่เกลี่ยได้เป็นผลสำเร็จ สำหรับศาลจังหวัดภูเก็ต หลังจากเปิดทำการในส่วนคดีนักท่องเที่ยวน มีคดีแพ่ง รับฟ้อง 21 เรื่อง พินาศษา 11 เรื่อง อยู่ระหว่างการพิจารณา 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 52.38 คดีอาญา รับฟ้อง 134 เรื่อง พินาศษา 115 เรื่อง อยู่ระหว่างการพิจารณา 19 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 85.82 คดีผู้บริโภค รับฟ้อง 29 เรื่อง พินาศษา 18 เรื่อง อยู่ระหว่างการพิจารณา 11 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 62.07 ส่วนหรือกลุ่มงานคดีนักท่องเที่ยวนในศาล จะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวนที่มีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาล ให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลยุติธรรมสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่กระบวนการยุติธรรมของประเทศ และเป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม โดยจะเปิดส่วนหรือกลุ่มงานคดีนักท่องเที่ยวนตามจังหวัดต่างๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวม 15 แห่ง ตามแผนงานต่อไป

6.3 การคุ้มครองสิทธิจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรม เช่น การได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริง และตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริงข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ การได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่ง การได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ และการตรวจสอบหรือได้รับทราบ

พยานหลักฐานตามสมควร การพิจารณาคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนเป็นจำเลยในห้องที่มีใช้ห้องพิจารณาคดีธรรมดา การพิจารณาคดีเป็นการลับในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว จัดห้องปรึกษาคดีให้คู่ความและทนายความ

6.4 มีระบบการขอลดข้อกล่าวหาในชั้นศาลที่ได้มาตรฐาน เช่น การอ่านคำสั่งขอให้ปล่อยชั่วคราวผ่านระบบทางไกลผ่านจอภาพด้วย Web Conference ในชั้นศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์ การกำหนดเวลามาตรฐานในการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในศาลชั้นต้น การขึ้นทะเบียนนายประกันอาชีพในศาลชั้นต้นทั่วประเทศ การจัดทำห้องขอลดข้อกล่าวหาสำหรับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งมีอัตราโทษเล็กน้อยหรือที่รอชำระค่าปรับ การนำคำไต่ถามถ้อยคำมาใช้กับการขอลดข้อกล่าวหาในชั้นศาล

6.5 ระบบทนายความขอแรงในศาลยุติธรรมที่ได้มาตรฐาน เช่น การจัดทำทะเบียนทนายขอแรงภายในศาล รวมถึงข้อมูลประวัติของทนายความขอแรง การประเมินการปฏิบัติงานของทนายความขอแรงภายในศาล การกำหนดหลักเกณฑ์กรณีจำเลยประสงค์เลือกทนายขอแรง หากทนายความยินยอม การกำหนดหลักเกณฑ์ไม่อนุญาตให้ทนายความขอแรงถอนตัวโดยไม่มีเหตุอันควร

6.6 ระบบที่ปรึกษากฎหมายในศาลยุติธรรมที่ได้มาตรฐาน เช่น การจัดทำทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายภายในศาล รวมถึงข้อมูลประวัติของที่ปรึกษากฎหมาย การตรวจสอบคุณสมบัติและความรู้ของที่ปรึกษากฎหมายตามที่กฎหมายบัญญัติ การประเมินการปฏิบัติงานของที่ปรึกษากฎหมายภายในศาล การกำหนดหลักเกณฑ์กรณีเด็กหรือเยาวชนในคดีประสงค์เลือกที่ปรึกษากฎหมาย หากที่ปรึกษากฎหมายยินยอม

6.7 ระบบล่ามในศาลยุติธรรมที่ได้มาตรฐาน เช่น การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมล่ามที่ได้มาตรฐาน การสร้างเครื่องมือคัดกรองล่ามที่ได้มาตรฐาน การจัดหาล่ามทั้งล่ามภาษาต่างประเทศ ล่ามภาษาประจำชาติประเทศในประชาคมอาเซียน ล่ามภาษาท้องถิ่น และล่ามภาษามือ ให้เพียงพอและครอบคลุมทั่วประเทศ การจัดทำทะเบียนล่ามภายในศาล การประเมินการปฏิบัติงานของล่ามภายในศาล การจัดทำคู่มือและแนวทางในการใช้ล่ามภายในศาลแจกจ่ายให้แก่คู่ความที่ต้องการใช้ล่ามและผู้ที่เกี่ยวข้อง

7. กระชับความร่วมมือทางการศาลและการยุติธรรมระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรมและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ในระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับนานาชาติ

7.1 ความตกลงทางการศาลระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรมในระดับภูมิภาคอาเซียน โดยไม่ต้องผ่านวิธทางการทูต (Diplomatic Channel)

หมายถึง ความตกลงที่สามารถดำเนินการ โดยผ่านหน่วยงานกลางของประเทศภาคี คู่สัญญาทั้งสองฝ่าย เช่น ความตกลงเกี่ยวกับการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาล ต่างประเทศในเรื่องทางแพ่งและพาณิชย์ระหว่างกัน ความตกลงเกี่ยวกับการส่งคำคู่ความและ เอกสารในคดีแพ่งและพาณิชย์ (ปัจจุบัน ประเทศไทยทำความตกลงระหว่างประเทศในเรื่องการส่ง คำคู่ความและเอกสาร และการสืบพยานหลักฐานในคดีแพ่งและพาณิชย์ กับประเทศสมาชิกอาเซียน เฉพาะสาธารณรัฐอินโดนีเซียเพียงประเทศเดียวเท่านั้น)

7.2 ความร่วมมือระหว่างศาลยุติธรรมไทยกับศาลยุติธรรม หรือหน่วยงานใน กระบวนการยุติธรรมในระดับนานาชาติ ผ่านวิธีการทศภายใต้กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ

8. บทบาทของศาลยุติธรรมในเวทีต่างประเทศ

เสริมสร้างบทบาทเชิงรุกของศาลยุติธรรมในเวทีต่างประเทศ และส่งเสริมให้มีการ แลกเปลี่ยนการเยือน การหารือและการขยายความร่วมมือในระดับสูง รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในทุกระดับ โดยใช้กรอบการประชุมและกลไกเวทีภาคีเป็นเครื่องมือส่งเสริมความสัมพันธ์ เพื่อให้ ศาลยุติธรรมมีบทบาททำที่ที่เป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ทั้งระดับภูมิภาคอาเซียนและ ระดับนานาชาติ ตลอดจนมีบทบาทนำและทำที่ของศาลยุติธรรมในเวทีระหว่างประเทศเป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

9. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศ

สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างประเทศที่เข้มแข็ง ทั้งระดับทวิภาคี และพหุภาคี ในระดับภูมิภาคอาเซียนภายใต้กรอบความร่วมมือ 2 มิติ คือ มิติการหารือ (dialogue dimension) และมิติโครงการความร่วมมือ (project dimension) ตลอดจนมีเครือข่ายทางวิชาการ ระหว่างประเทศในระดับนานาชาติที่สนับสนุนความร่วมมือในการพัฒนางานศาลและกฎหมาย

10. การพัฒนาระบบงานธุรการศาล

พัฒนาระบบงานธุรการศาลให้มีมาตรฐานระดับสากล พร้อมเข้าสู่ประชาคม อาเซียน เช่น การกำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์ และการปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานในแต่ละงาน เพื่อบริการประชาชน การจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานในแต่ละงานเป็นภาษาต่างประเทศ/ภาษาถิ่น โดยเฉพาะศาลแถบจังหวัดชายแดน การให้บริการเรียงตามลำดับก่อน-หลัง การปรับปรุงระบบและ ช่องทางการให้บริการในแต่ละงาน เพื่อให้บริการที่เหมาะสมแก่คู่ความทั้งชาวไทยและต่างประเทศ การบริการแบบ One Stop Service การให้บริการที่แสดงระยะเวลาในการบริการในแต่ละงาน การให้ การบริการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ การให้บริการผ่านอินเทอร์เน็ต การให้บริการไม่พักเที่ยง การให้บริการนอกเวลาราชการ การนำระบบเทคโนโลยีมาใช้นับสนับสนุนการปฏิบัติงานธุรการศาล

11. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดี

ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาระบบการพิจารณาพิพากษาคดี และสนับสนุนการอำนวยความสะดวก รวมถึงการรองรับการปฏิบัติงานของสำนักงานศาลยุติธรรมให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยง่าย และมีประสิทธิภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากล เช่น การพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลคดีที่เป็นเอกสารให้เป็นรูปแบบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ มีการทดลองนำร่องศาลอิเล็กทรอนิกส์ การส่งเอกสารทางคดี รับส่งคำคู่ความ คำร้องขอคัดฟ้อง/ฝากขัง และการแจ้งคำสั่งศาล ฯลฯ ผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ การสืบพยานทางไกลผ่านจอภาพ การคัดฟ้อง/ฝากขัง โดยระบบ Video Conference หรือ Web Conference การบันทึกคำเบิกความ พยาน ทั้งภาพและเสียง ด้วยระบบดิจิทัลออนไลน์ห้องพิจารณาคดี

12. พัฒนาคูณภาพการให้บริการต้อนรับประชาชน และการสื่อสารประชาสัมพันธ์

สร้างมาตรฐานของกระบวนการให้บริการ เช่น ถ้อยคำที่ใช้พูดกับประชาชนให้ทุกคนถือปฏิบัติกับประชาชนเหมือนกันทุกคน จัดสถานที่ภูมิทัศน์และอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่น จัดภูมิทัศน์ให้มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย จัดให้มีห้องหรือที่นั่งอย่างเพียงพอ มีป้ายบอกทาง/แผนผังจุดบริการตามลำดับขั้นตอน/ป้ายชื่อห้อง ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ จัดเตรียมวัสดุสำนักงานที่จำเป็น ดินสอ ปากกาสำหรับใช้กรอกคำขอไว้บริการ มีบริการถ่ายเอกสาร มีห้องน้ำที่มีสภาพดี เพียงพอ และสะอาด ฯลฯ จัดให้มีการบริการตลอดเวลาระหว่างเวลาราชการ เช่น 08.00-16.30 น. โดยไม่หยุดพักเที่ยง ให้ข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบริการ เช่น ดิฉประกาศเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หรือหมายเลขโทรศัพท์ในการติดต่อสอบถาม จัดทำป้ายแสดงสถานที่ ประเภทงาน ขั้นตอนของงาน ระยะเวลาในการให้บริการแต่ละเรื่อง และชื่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างชัดเจน ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ มีพนักงานต้อนรับประจำศาลให้คำแนะนำประชาชน ให้ทราบถึงขั้นตอนการติดต่อกับหน่วยงาน คำแนะนำต้องชัดเจน หลีกเลียงคำที่ประชาชนอาจไม่เข้าใจ จัดเตรียมแบบฟอร์มคำร้อง คำขอต่างๆ ไว้ให้พร้อมเพียง โดยมีตัวอย่างแบบคำร้องที่กรอกข้อมูลเป็นตัวอย่าง พร้อมทั้งมีพนักงานต้อนรับคอยให้คำแนะนำ และบริการเขียนคำร้อง จัดเอกสารต่างๆ ให้ชาวต่างชาติ ผู้ไม่รู้หนังสือ และผู้พิการ มีประกาศเสียงตามสาย มีคอมพิวเตอร์ ให้สามารถค้นหาข้อมูลด้วยตนเอง ฯลฯ จัดให้มีช่องทางติดต่อที่ผู้รับบริการสามารถติดต่อกับหน่วยงานภาครัฐได้โดยง่าย เช่น โทรศัพท์สายด่วน Website E-mail และกล่องรับเรื่องราวร้องทุกข์ เป็นต้น

การพัฒนาช่องทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในนี้ ได้แก่ การส่งข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ ผ่านดาวเทียมและภาคพื้นดินครอบคลุมพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ผ่านสัญญาณวิทยุกระจายเสียงครอบคลุมพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโฆษณาที่ทันสมัย และการส่งข้อมูลข่าวสารในรูปแบบดิจิทัลคอนเท้นท์ผ่านระบบโครงข่ายสื่อสารความเร็วสูง ทั้งระบบมีสาย

และไร้สาย เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter การส่งข้อความผ่านทางมือถือ การส่งข่าวสารผ่านระบบ e-mail การดาวน์โหลดข้อมูลจาก Tablet publishing ในรูป e-book, e-magazine การรับชมโทรทัศน์ออนไลน์ การรับฟังวิทยุออนไลน์ เป็นต้น

13. ระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล

เสริมสร้างระบบการบริหารทรัพยากรบุคคล ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ และลูกจ้าง เพื่อสรรหา รักษาไว้ และใช้ประโยชน์กำลังคนที่มีคุณภาพ และมีขีดสมรรถนะสูง รองรับบทบาทภารกิจตามแผนยุทธศาสตร์ และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น โครงสร้างและแผนอัตรากำลัง มีการกำหนดจำนวนอัตรากำลังที่เหมาะสม สอดคล้องกับภารกิจ จัดทำมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง (Job Specification) รายตำแหน่งที่กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ คุณสมบัติเฉพาะตำแหน่ง ความรู้ ทักษะ สมรรถนะของตำแหน่งแต่ละระดับที่ถูกต้องชัดเจน สอดคล้องกับภารกิจหลักและภารกิจสำคัญ จัดทำแบบบรรยายลักษณะงาน (Job Description) รายตำแหน่ง ที่ถูกต้องตามมาตรฐาน และนำไปใช้เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน จัดทำแผนความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพ (Career Path) ของข้าราชการศาลยุติธรรมรายตำแหน่งที่ชัดเจน และนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการบริหารทรัพยากรบุคคล จัดทำแผนความต่อเนื่องทางการบริหาร (Succession Planning) ของข้าราชการศาลยุติธรรม และนำไปใช้ในการสรรหาและพัฒนาผู้สืบทอดตำแหน่ง

14. การพัฒนาข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ และลูกจ้าง

พัฒนาข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ และลูกจ้าง ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ปราศจากทุจริต และมีขีดสมรรถนะสูง รองรับบทบาทภารกิจตามแผนยุทธศาสตร์ และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เช่น ข้าราชการศาลยุติธรรม พนักงานราชการ และลูกจ้าง สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในลักษณะการสื่อสารได้อย่างน้อย 1 ภาษา ร้อยละ 30 ของบุคลากรทั้งหมด ข้าราชการเกี่ยวกับปฏิบัติตน และการทุจริตประพฤติมิชอบมีไม่เกินร้อยละ 5 ของบุคลากรทั้งหมด ให้ทุนการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศ ทุนฝึกอบรมต่างประเทศ

15. การจัดหาระบบรักษาความปลอดภัยในการสื่อสารผ่านเครือข่ายของศาลยุติธรรม (Firewall)

ตามที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการจัดทำโครงการจัดหาระบบรักษาความปลอดภัยในการสื่อสารผ่านเครือข่ายของศาลยุติธรรม (Firewall) เพื่อป้องกันการบุกรุกหรือโจมตีหน่วยงานศาลจากบุคคลภายนอกที่ไม่ประสงค์ดี และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารระหว่างหน่วยงานให้มีความปลอดภัย ตลอดจนสามารถใช้ระบบจัดเก็บข้อมูลการจราจรทางคอมพิวเตอร์

เพื่อรองรับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ที่ติดตั้งไว้ที่สำนักงานศาลยุติธรรม

ระบบรักษาความปลอดภัยในการสื่อสารผ่านเครือข่ายของศาลยุติธรรม (Firewall) เป็นฮาร์ดแวร์ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลที่มาจากอินเทอร์เน็ตหรือเครือข่าย แล้วบล็อกข้อมูลหรืออนุญาตให้ข้อมูลผ่านมายังคอมพิวเตอร์ ขึ้นอยู่กับการตั้งค่าที่ Firewall ส่วนการทำงานของ Firewall จะช่วยป้องกันไม่ให้โดนเจาะระบบ หรือซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตราย (เช่น หนอนไวรัส) เข้าถึงคอมพิวเตอร์ ผ่านทางเครือข่ายหรืออินเทอร์เน็ต Firewall เปรียบเสมือนพนักงานรักษาความปลอดภัย ซึ่งมีหน้าที่คอยตรวจบัตรเข้า-ออกพื้นที่อาคารว่า บุคคลใดมีสิทธิ์เข้า-ออกได้บ้าง และ Firewall ยังช่วยหยุดไม่ให้คอมพิวเตอร์ของหน่วยงานของศาลส่งซอฟต์แวร์ที่เป็นอันตรายไปยังคอมพิวเตอร์เครื่องอื่น ซึ่งถ้ามีลักษณะดังกล่าวจะทำให้มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550

วิธีการทำงานของ Firewall จะเป็นเหมือนกับกำแพงอิฐที่สามารถสร้างการป้องกันระหว่างอินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ แต่ Firewall ไม่สามารถป้องกันไวรัสได้เหมือนโปรแกรมป้องกันไวรัส ในการป้องกันคอมพิวเตอร์จึงยังมีความจำเป็นต้องใช้ทั้ง Firewall และโปรแกรมป้องกันไวรัส และมัลแวร์

ปัจจุบัน สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศได้เริ่มดำเนินการติดตั้ง Firewall ให้แก่หน่วยงานศาลยุติธรรมในภาค 1-3 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งคาดว่าจะติดตั้งแล้วเสร็จทั่วประเทศได้ในเดือนกรกฎาคม 2557 ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งาน และเสริมสมรรถนะบุคลากรภายในหน่วยงานศาลยุติธรรม สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงได้จัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่นักวิชาการคอมพิวเตอร์ พนักงานคอมพิวเตอร์ เจ้าหน้าที่ตำแหน่งอื่น ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งาน และผู้สนใจขึ้น ในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-กรกฎาคม 2557 จำนวน 9 ครั้ง โดยจะอบรมผ่านระบบสื่อสารทางไกลผ่านจอภาพด้วย Web Conference ที่จัดสรรไปแล้ว

สรุป

โดยสรุปแล้วในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ศาลยุติธรรมควรจะต้องมีการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินการในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. จัดฝึกอบรมภาษาอังกฤษ ให้กับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่ไม่มีทักษะภาษาอังกฤษที่ดีพอในการสื่อสาร และภาษาในกลุ่มประเทศอาเซียนอีก 1 ภาษา ให้กับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมที่มีภาษาอังกฤษในระดับดีแล้ว เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการ

ติดต่อสื่อสาร ให้เกิดประโยชน์ในงานราชการของศาลที่เกี่ยวข้องกับภารกิจต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศในกลุ่มอาเซียน

2. สืบค้นตัวบทกฎหมาย และกระบวนการทางศาลที่สำคัญของแต่ละประเทศในกลุ่มอาเซียน และติดตามปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ พร้อมดำเนินการแปลเป็นภาษาไทย เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาระบบกฎหมายเปรียบเทียบ และสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศอาเซียนในบริบททางกฎหมาย และกระบวนการทางศาล ให้กับข้าราชการตุลาการ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรม พร้อมกับสนับสนุนงานล่ามและการแปล ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา และกฎหมายภายในที่สำคัญของไทย เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนของประเทศในกลุ่มอาเซียนที่พำนักอาศัยในประเทศไทย ให้ทราบกฎหมายไทย และหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายในราชอาณาจักร รวมถึงผลิตสื่อทางวิชาการเพื่อให้ความรู้ เป็นแนวทางในการพิจารณาคดีต่อไป

3. สร้างเครือข่ายระหว่างชาติอาเซียนด้านงานยุติธรรมในส่วนของคณะตุลาการ และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมในอาเซียน โดยการแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงาน การฝึกงาน และการจัดประชุมสัมมนาทั่วไปและเชิงปฏิบัติการประจำปี เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการติดต่อประสานงานระหว่างกันในปัจจุบัน และขยายความร่วมมือทางการศาลด้านอื่นๆ ในอนาคต เช่น การจัดประชุม หรือตั้งคณะทำงานของผู้พิพากษาเพื่อวิจัย และการหารือเพื่อสร้างความร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตประเทศกลุ่มอาเซียนในกรุงเทพฯ สำนักเลขาธิการอาเซียน รวมถึงกระทรวงการต่างประเทศของไทยเอง

4. จัดหาบุคลากรเฉพาะทาง เช่น นักวิเทศสัมพันธ์ ล่าม นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้าใจสภาพแวดล้อมของคดีเยาวชนและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับชาวต่างชาติที่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทย ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีจำนวนไม่มาก

5. ตั้งคณะทำงานเพื่อติดตาม และรวบรวมการปรับปรุงข้อกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อเผยแพร่ และเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเพื่อการค้นคว้าต่อไป

บทที่ 5

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุป

ปี พ.ศ. 2558 จะเป็นก้าวที่สำคัญของอาเซียนในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community: AC) ซึ่งจะทำให้ประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ด้านเศรษฐกิจ ถือเป็น โอกาสสำคัญของประเทศไทยในการขยายฐานจำนวนผู้บริโภคสินค้าและบริการ รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และการลงทุนร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนได้โดยเสรีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม โอกาสดังกล่าวอาจจะกลายเป็นวิกฤติได้ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมอย่างรัดกุม และรอบด้าน โดยเฉพาะมิติด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สอดคล้องกับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งศาลยุติธรรมไทยต้องให้ความสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทบทวนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดี มาตรการในการดำเนินคดี ด้านบุคลากร ด้านการให้บริการและงานสนับสนุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ ด้านการปรับปรุงหรือการดำเนินการตามพันธกรณี ด้านการอำนวยความสะดวกเพื่อการค้าและการลงทุน ปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มความ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การใช้บริการของประชาชนจากกระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม ทั้งด้านการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องทบทวนกฎหมาย และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินคดีอาญาชาวต่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนากฎหมายและการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับกรอบข้อตกลงและกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอาเซียน โดยเร่งส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและความใกล้ชิดระหว่างกัน อันนำไปสู่ความร่วมมือกันทั้งทางด้านกฎหมาย การทำข้อตกลง การนำกฎระเบียบ แนวทางปฏิบัติของแต่ละประเทศมารองรับ ซึ่งจะเป็นการสานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกในประชาคมอาเซียนให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมายของไทยได้รับการพัฒนา เพื่อให้สามารถก้าวทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติ ประเภทต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การประสานความร่วมมือด้านการข่าว และการแลกเปลี่ยนข้อมูล

ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการรับมือปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามข้ามชาติในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการต่อต้านการก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ หรืออาชญากรรมร้ายแรงอื่นๆ เพื่อให้สามารถควบคุม และลงโทษผู้กระทำความผิดหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติให้ได้อย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีการเข้าร่วมกลุ่มประชาคมอาเซียน ยังทำให้ศาลยุติธรรมต้นตัวในการพัฒนาหน่วยงาน โดยมีการพัฒนาการทำงานทั้งในระดับองค์กรและบุคลากรทุกระดับ โดยการเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้บุคลากรมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างภาวะผู้นำ โดยการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ ที่เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ภาษาต่างประเทศ และภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงตระหนักรู้ของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ สำหรับมิติทางด้านกฎหมาย มีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายในประเทศทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้เร่งศึกษาข้อบกพร่องของกฎหมายภายในประเทศที่มีอยู่ แต่ไม่สามารถนำมาบังคับใช้ให้มีประสิทธิภาพ และต้องศึกษาทบทวนกฎหมายของแต่ละประเทศ เพื่อปรับกฎหมายของประเทศสมาชิกเข้าหากัน (Harmonization of Legal System) อันจะนำมาซึ่งหลักกฎหมายร่วมกันของอาเซียน (Common Law of ASEAN) โดยการเสนอให้จัดตั้งคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยกฎหมายต่างๆ ในรูปแบบกฎหมายแม่แบบ (Model Law) เพื่อให้ประเทศสมาชิกนำไปเป็นแม่แบบในการบัญญัติกฎหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสร้างเครือข่ายระหว่างชาติอาเซียนด้านงานยุติธรรมในส่วนของคณะตุลาการ และเจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมในอาเซียน โดยการแลกเปลี่ยนการศึกษาดูงาน การฝึกงาน และการจัดประชุมสัมมนาทั่วไปและเชิงปฏิบัติการประจำปี เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการติดต่อประสานงานระหว่างกันในปัจจุบัน และขยายความร่วมมือทางการศาลด้านอื่นๆ ในอนาคต เช่น การจัดประชุมหรือตั้งคณะทำงานของผู้พิพากษาเพื่อวิจัย และการหารือเพื่อสร้างร่วมมือกับสถานเอกอัครราชทูตประเทศกลุ่มอาเซียนในกรุงเทพฯ สำนักเลขาธิการอาเซียน รวมถึงกระทรวงการต่างประเทศของไทยเอง การจัดหาบุคลากรเฉพาะทาง เช่น นักวิเทศสัมพันธ์ ล่าม นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ที่เข้าใจสภาพแวดล้อมชาวต่างชาติที่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทย ตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามและรวบรวมการปรับปรุงข้อกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ เพื่อเผยแพร่ และเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลเพื่อการค้นคว้าต่อไป

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้น เมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมายของไทย ทำให้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนให้ได้รับการพัฒนา

เพื่อให้สามารถก้าวทันต่อสถานการณ์อาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ มากยิ่งขึ้น รวมทั้งอาจต้องมีการทำความตกลงระหว่างประเทศเพิ่มเติม เช่น การประสานความร่วมมือด้านการข่าว และการแลกเปลี่ยนข่าวกรองระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในการรับมือปัญหาความมั่นคงและภัยคุกคามข้ามชาติในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการต่อต้านการก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติ ได้แก่ การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ หรืออาชญากรรมร้ายแรงอื่นๆ เพื่อให้สามารถควบคุมและลงโทษผู้กระทำความผิดหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติได้อย่างเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อศาลยุติธรรม ทำให้ศาลยุติธรรมต้องตื่นตัวในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาภายในหน่วยงานทั้งในระดับองค์กรและบุคลากรในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการพัฒนาบุคลากร

ศาลยุติธรรมต้องมีการปรับตัวและเตรียมการรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ให้บุคลากรในระดับปฏิบัติการและระดับบริหารงานได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม เพื่อให้ข้าราชการศาลยุติธรรมทั้งส่วนกลางและประจำศาลในภูมิภาคได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างภาวะผู้นำโดยการพัฒนาทางด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมถึงความตระหนักรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายอาญา ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ของประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการสร้างความรู้ความเข้าใจ และควรให้ความรู้ระบบกฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยสังเขป ให้แก่ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม เพื่อให้บุคลากรมีองค์ความรู้และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มความสามารถ

การพัฒนาบุคลากรจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง และเป็นโอกาสที่ดีในการนำไปสู่การพัฒนาศาลยุติธรรมของไทยให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น บุคลากรจะต้องมีการศึกษาและเรียนรู้กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายประเทศสมาชิกอาเซียน กฎหมายเกี่ยวกับการค้าและการลงทุน และภาษาต่างประเทศ รวมตลอดถึงต้องศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนให้มากขึ้น เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนต่อไป

2. ด้านการพัฒนาระบบการทำงาน

ในปัจจุบันนี้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศนับได้ว่ามีความสำคัญต่อการอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ ศาลยุติธรรมมีระบบงานธุรการศาลและระบบส่งเสริมงานตุลาการในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ดำเนินการไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว รวมทั้งมีระบบให้บริการต้อนรับประชาชนที่มีคุณภาพและทันสมัย ดังนั้น เมื่อมีการเข้าสู่

ประชาคมอาเซียนแล้ว ผลกระทบที่ได้รับคือ ศาลยุติธรรมต้องเพิ่มความสำคัญด้านการอำนวยความสะดวกภายในศาลสำหรับชาวต่างชาติในการมาติดต่อราชการ อีกทั้ง ต้องกระตุ้นให้มีการสร้างความเข้าใจในระบบกฎหมายไทย และกระบวนการพิจารณาคดีในศาลไทยแก่ชาวต่างชาติที่อาศัยในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องมีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาสร้างระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับตัวบทกฎหมาย และกระบวนการทางศาลที่สำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน หรือพัฒนาระบบการทำงานให้เป็นมาตรฐานสากล เช่น นำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อี-คอร์ท (E-court) มาใช้สนับสนุนการทำงานรวมถึงจัดทำข้อมูลกฎหมายไทยเป็นภาษาที่ประชาชนในกลุ่มอาเซียนสามารถเข้าใจได้ นอกจากนี้ นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนในการทำงาน พัฒนาการทำงานในด้านอื่นๆ เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรม และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ชาวต่างชาติที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมได้เข้าใจและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของไทยอย่างแท้จริง อันจะนำมาซึ่งการยอมรับกระบวนการยุติธรรมของไทยในโอกาสต่อไป

3. ด้านความร่วมมือกับต่างประเทศ

ในส่วนของศาลยุติธรรมถือเป็นองค์กรที่ดำเนินการในเชิงรับทางกฎหมาย โดยมีหน้าที่ในการตัดสินคดีและข้อพิพาทบนพื้นฐานของตัวบทกฎหมาย เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ศาลยุติธรรมมีความจำเป็นที่ต้องติดตามปรับปรุงข้อกฎหมายต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และเท่าทันเพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งภูมิภาค และหากสามารถพัฒนาให้กระบวนการยุติธรรมมีความใกล้เคียงกันทั้งภูมิภาคอาเซียน ต่อไปอาจมีการพัฒนาความร่วมมือในด้านการยอมรับที่จะบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศภายในภูมิภาค ซึ่งหากสามารถพัฒนาให้มีการยอมรับคำพิพากษาของศาลต่างประเทศได้ อาจเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถป้องกันมิให้จำเลยผู้กระทำความผิดและถูกศาลพิพากษาลงโทษแล้วหลุดพ้นจากการต้องรับโทษ โดยการหลบหนีไปอยู่ในประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน แต่ในปัจจุบันนี้สำหรับคดีอาญามีการดำเนินการเพียงปฏิบัติตามสนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน แต่เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจต้องมีการพัฒนาความร่วมมือในการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น กำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องขอส่งผู้ร้ายข้ามแดนให้มีความชัดเจนและรัดกุมยิ่งขึ้น แต่ในส่วนของคดีแพ่งนั้นประเทศไทยไม่เคยลงนามความตกลงใดๆ ว่าด้วยการยอมรับและบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่างประเทศกับประเทศใดเลย ดังนั้น หากศาลไทยมีคำพิพากษาคดีบังคับจำเลยหรือทรัพย์สินใดๆ ของจำเลยแล้วจำเลยหลบหนีไปอยู่ในประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน และนำทรัพย์สินหนีไปด้วย หรือในกรณีกลับกัน ถ้าศาลต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนตัดสินคดีแล้วจำเลยหลบหนีพร้อมขนย้ายทรัพย์สินมายังประเทศไทย ทั้งสองกรณีนี้ ศาลไทยและศาลต่างประเทศไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีกับจำเลย และทรัพย์สินของจำเลยที่นำหลบหนีไปได้

ปัจจุบันศาลยุติธรรม โดยสำนักงานศาลยุติธรรมได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์วิจัยเทศาภิบาล สำหรับเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ ด้านระบบงานยุติธรรม รวมถึงตลอดถึงการสร้างความสัมพันธ์อันดีด้านงานกระบวนการยุติธรรม ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนในหลายๆ ด้าน และมีภารกิจหลักในการรวบรวมข้อมูลข่าวสารและ บทความทางวิชาการ จัดทำเว็บไซต์และสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับ ประชาคมอาเซียน และจัดอบรมให้ความรู้แก่หน่วยงานศาลยุติธรรม รวมทั้งจัดทำและประสานงาน โครงการแลกเปลี่ยนข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน นอกจากนี้ ปัจจุบันประเทศไทยได้ทำความตกลงระหว่างประเทศในด้านเอกสารและการสืบพยานหลักฐาน ในคดีแพ่งและพาณิชย์กับประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นการให้ความช่วยเหลือกันทางศาล ในเรื่องการส่งเอกสารในคดีหรือการขอให้มีการสืบพยานหลักฐาน สามารถดำเนินการด้วยการผ่าน หน่วยงานกลางของประเทศคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายโดยไม่ต้องใช้วิธีการทางการทูต โดยสำนักงาน ศาลยุติธรรมเป็นหน่วยงานกลางของประเทศไทย ซึ่งตามความตกลงดังกล่าวทำให้การส่งเอกสาร ในคดีแพ่ง เช่น หมายเรียกและสำเนาคำฟ้องทำได้โดยสะดวก และรวดเร็วขึ้น หากไม่ได้ทำความตกลง ระหว่างประเทศระหว่างกันแล้ว จำต้องใช้วิธีการทางการทูตซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการนานพอสมควร ดังนั้น ความเชื่อมั่นในการประกอบธุรกิจ การลงทุน ความเชื่อมั่นในการดำรงชีวิต และการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในประชาคมอาเซียน โดยตรง จึงมีความจำเป็นที่ประเทศ สมาชิกอาเซียนต้องเร่งรีบทำความตกลงระหว่างกันในเรื่องที่เป็นปัญหาดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดความ ร่วมมือทางการศาลและงานคดีระหว่างประเทศ รวมไปถึงความร่วมมือทางวิชาการต่างประเทศ ซึ่งอาจ เป็นความตกลงทางทวิภาคีหรือพหุภาคี ตลอดจนเมื่อทุกประเทศอาเซียนมีความพร้อมแล้ว ควรทำเป็น สนธิสัญญาอาเซียนในเรื่องนั้นๆ เพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นไปอย่างสมบูรณ์และบรรลุ ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งประชาคมอาเซียนด้วย

4. ด้านการปรับปรุงกฎหมาย

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม อาจต้องมีการปรับตัว เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมของไทยมีความสอดคล้องกับประเทศต่างๆ และเป็นที่ยอมรับในภูมิภาคอาเซียน ศาลยุติธรรมนอกจากพัฒนาระบบการทำงานให้เกิด ประสิทธิภาพแล้ว ยังจำเป็นต้องติดตามการปรับปรุงกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายที่มีผลกระทบต่อ สิทธิเสรีภาพของประชาชน กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายเกี่ยวกับศุลกากร เป็นต้น โดยปกติแล้ว ในการจัดทำร่างปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่างๆ ของหน่วยงานรัฐได้ผ่านการตรวจพิจารณาจาก สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ก่อนเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาตามขั้นตอน

จนประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ในส่วนของศาลยุติธรรมอาจต้องติดตามการปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ซึ่งภาครัฐได้กำหนดให้มีการแก้ไข รวมไปถึงร่างกฎหมายที่อยู่ระหว่างการผลักดัน และอนุสัญญาต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศในภูมิภาคอาเซียน หากการบังคับใช้กฎหมายฉบับใดก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมในทางปฏิบัติ ศาลยุติธรรมก็อาจผลักดันให้มีการปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

5. ด้านการระงับข้อพิพาททางเลือก

การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภูมิภาคอาเซียน คือ ประเทศสมาชิกอาเซียนจะรวมตัวกันเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี มีการพัฒนาและเชื่อมโยงพัฒนาพื้นฐาน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การค้าและการลงทุน ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน มีความกระตือรือร้นที่จะเตรียมความพร้อมรับการเปิดเสรี และการแข่งขันในทางการค้าและการลงทุน ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ เพื่อดึงดูดนักลงทุนจากต่างประเทศให้มาลงทุนในประเทศของตน แต่ความเจริญดังกล่าวในอีกแง่มุมหนึ่งย่อมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและข้อพิพาทอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอาจเป็นข้อพิพาททางอาญา หรือทางแพ่ง หรือทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับทางอาญาก็ได้ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกลไกในการระงับข้อพิพาทมีอยู่ด้วยกันหลายรูปแบบ แต่กระบวนการฟ้องร้องคดีต่อศาลอาจไม่ใช่กระบวนการที่นักลงทุนปรารถนามากนัก เนื่องจากไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล ซึ่งแต่ละประเทศในสมาชิกอาเซียนยังมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก นอกจากนี้ นักลงทุนยังมีความไม่มั่นใจว่าศาลของประเทศสมาชิกจะให้ความเป็นธรรมแก่นักลงทุนกับชาวต่างชาติ มากกว่าจะมุ่งเน้นในการคุ้มครองคนชาติของตนหรือประโยชน์สาธารณะ ตลอดจนไม่มั่นใจว่าคำพิพากษาของศาลที่พิพากษาให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีในที่สุดนั้น จะสามารถนำไปใช้บังคับคดีในศาลต่างประเทศได้มากนักน้อยเพียงใด เมื่อกระบวนการฟ้องร้องคดีในศาลมีข้อจำกัดดังกล่าว กลไกในการระงับข้อพิพาททางเลือกจึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสมในการเป็นทางออกของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนด้วยกันได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาท ในบรรดากระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกในระหว่างเอกชนด้วยกันนั้น กระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นทางออกที่สำคัญประการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการยุติข้อพิพาทได้ แม้อนุญาโตตุลาการจะใช้ยุติข้อพิพาททางแพ่ง แต่ข้อพิพาทส่วนมากมักจะเป็นทางแพ่งเกี่ยวเนื่องกับทางอาญา หากสามารถยุติข้อพิพาททางแพ่งได้ ก็มักจะส่งผลให้ยุติข้อพิพาทในทางอาญาได้อีกทางหนึ่งด้วย

ศาลยุติธรรมซึ่งได้รับผลกระทบจำต้องติดตามปรับปรุงแก้ไขกลไกอนุญาโตตุลาการ เพื่อการระงับข้อพิพาททางเลือก และต้องวางหลักการบังคับเกี่ยวกับการดำเนินการให้เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ ต้องติดตามการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอีกหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับแรงงาน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งและโลจิสติกส์ กฎหมายที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติระหว่าง คนไทยและคนต่างชาติ เช่น การจำกัดจำนวนการถือหุ้นของชาวต่างชาติ และกระตุ้นให้มีการแก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติต่างๆ เกี่ยวกับการค้า ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ และอาจต้อง ติดตามมาตรการในการปรับโครงสร้างทางภาษี ขั้นตอนทางศุลกากรและการลงทุน ทั้งนี้ เพื่อให้ เป็นมาตรฐานเดียวกัน เกิดการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประเทศในภูมิภาคอาเซียน

ปัญหาอาชญากรรมที่คาดว่าจะเกิดสูงขึ้นกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในภูมิภาค กล่าวคือประเทศ สมาชิกจะรวมตัวเป็นตลาดเดียว มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานอย่างเสรี ปัญหาที่อาจเกิดตามมาจากการรวมตัวดังกล่าว คือ อาชญากรรมข้ามชาติ สำหรับปัญหาอาชญากรรม ข้ามชาติที่คาดว่าจะเกิดเพิ่มสูงขึ้นกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีดังต่อไปนี้

1. การกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

รูปแบบของการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในภูมิภาคอาเซียน ในปัจจุบัน มีความหลากหลายมากขึ้น โดยมีการผลิต จำหน่าย และเสพยาเสพติดแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ซึ่งการตรวจสอบทำได้ค่อนข้างลำบาก รวมถึงมีการปลอมแปลงเอกสารเพื่อให้ผ่านพิธีการทาง ศุลกากรด้วย การกระทำผิดมักเกิดขึ้นบนพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาคอาเซียน การค้ายาเสพติดข้ามชาติ การลักลอบค้ายาเสพติดข้ามชาติ โดยการใช้คนชาติของอีกประเทศหนึ่ง เป็นตัวกลางในการไปขนถ่ายยาเสพติด โดยที่ผู้นั้นอาจไม่รู้ถึงสภาพแห่งสินค้าที่ถูกว่าจ้างให้ไป ดำเนินการขนส่งว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันการรวบรวมพยานหลักฐานอาจมีความ ยุ่งยากและซับซ้อน หากการกระทำผิดนั้นได้ถูกแยกส่วนของการกระทำความผิดลงไปในพื้นที่ดินแดน มากกว่าหนึ่งแห่งขึ้นไป หรือการกระทำความผิดอันเกี่ยวเนื่องกันหลายประเทศ

2. การกระทำความผิดเกี่ยวกับการค้ามนุษย์ข้ามชาติ

รูปแบบการกระทำความผิดของคดีค้ามนุษย์ ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นการกระทำ ความผิดแบบเครือข่ายองค์กรอาชญากรรม และมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการกระทำความผิดมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันกลไกการประสานความร่วมมือของประเทศไทยในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับคดี ค้ามนุษย์ข้ามชาติยังขาดประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของระเบียบกฎหมายภายในอื่นๆ

ซึ่งมีขั้นตอนความร่วมมือระหว่างประเทศที่ซับซ้อนและแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินคดี นอกจากนี้ ในการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดมีความล่าช้า ทำให้ข้อมูลที่เป็นพยานหลักฐานไม่ครบถ้วน หรือการขอความร่วมมือระหว่างประเทศในการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะในกรณี ถ้าหากตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ทำหน้าที่เป็นระบบแม่ข่ายคอมพิวเตอร์ (Server) อยู่ในต่างประเทศ ส่วนการดูแลพยานบุคคลซึ่งเป็นผู้เสียหายที่เป็นชาวต่างประเทศ หรือมีถิ่นที่อยู่ นอกประเทศ จะต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องภัยคุกคามความปลอดภัย ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ผู้ใกล้ชิด ทั้งรัฐจะต้องสนับสนุนงบประมาณในการดูแลพยาน เช่น ค่าที่พัก ค่าครองชีพ ค่าเดินทาง ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่สูงมาก

3. การกระทำความผิดเกี่ยวกับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง

คนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองส่วนใหญ่จะเข้ามาเป็นลูกจ้างใช้แรงงาน เมื่อถูกจับกุมได้ ก็จะพูดแต่ภาษาท้องถิ่นของตนเอง และไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษได้ จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอบสวนดำเนินคดีและการให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายที่ถูกจับกุมและดำเนินคดีเสร็จสิ้นแล้ว จะต้องถูกผลักดันกลับสู่ประเทศของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งหน่วยงานรับผิดชอบหลักของประเทศไทย จะใช้วิธีการรอให้มีจำนวนผู้กระทำความผิดมากพอ จากนั้นจึงดำเนินการจัดการเพื่อส่งกลับไปยังประเทศต้นทางที่ลักลอบเข้ามา ซึ่งส่วนใหญ่จะปล่อยตัวกลับตามบริเวณแนวชายแดน แต่เนื่องจากไม่มีรั้วหรือแนวกันที่มีติดชิดและชัดเจน จึงทำให้คนต่างด้าวเหล่านี้มักจะหลบหนีเข้าเมืองมาอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้ต้องสูญเสียบประมาณจำนวนมากในการผลักดันกลุ่มคนเหล่านี้กลับประเทศ ประกอบกับเมื่อมีการดำเนินคดีกับคนต่างด้าวที่กระทำความผิด สถานทูตจะเป็นกลไกสำคัญที่เป็นตัวแทนรัฐของคนชาตินั้นๆ ที่จะเข้าไปช่วยเหลือ โดยฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานอัยการของประเทศที่มีการดำเนินคดีจะแจ้งให้ทางสถานทูตทราบ เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือระหว่างดำเนินคดี และอย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ประจำสถานทูตที่มีความรู้ความเข้าใจ และ/หรือประสบการณ์ที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศอาจมีบุคลากรไม่เพียงพอ เนื่องจากการประสานงานในส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปในเรื่องการประสานงานในระดับรัฐ และในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งยังคงขาดการประสานงานในความร่วมมือทางอาญา จึงอาจทำให้มีอำนาจต่อรองกับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ได้ไม่มากนัก

4. การกระทำความคิดเกี่ยวกับการฉ้อโกง

รูปแบบการกระทำความคิดในคดีฉ้อโกงแบบใหม่ ซึ่งไม่สามารถระบุตัวผู้กระทำผิดได้โดยตรง เนื่องจากอาชญากรรมมักจะใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยในการกระทำความคิด ทั้งเป็นการกระทำผิดมาจากต่างประเทศ จึงทำให้ยากต่อการติดตามตัว กับทั้งการกระทำผิดในคดีฉ้อโกงโดยใช้คอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือที่มีลักษณะข้ามชาติ และอาศัยคนไทยในฐานะลูกจ้างเป็นผู้ปฏิบัติการ โดยแบ่งหน้าที่กันในการกระทำผิด จึงเป็นที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างประเทศ เนื่องจากพื้นที่เกิดเหตุมีมากกว่าหนึ่งประเทศขึ้นไป อันทำให้เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมายภายใน ประกอบกับมาตรการทางกฎหมายอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอต่อการเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ โดยเฉพาะผู้ที่รู้เห็นเป็นใจหรือไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดโดยตรง เช่น ผู้ที่ให้ข้อมูล หรือลักขโมยข้อมูลส่วนบุคคลไปให้กับแก๊งคนร้ายเพื่อใช้ในการกระทำผิด แต่กฎหมายอาญาไม่สามารถเอาผิดผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติเรื่องการลักขโมยข้อมูลส่วนบุคคลว่าเป็นความผิด

อนึ่ง เมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่าการกระทำความคิดในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้น อาจเกิดมากขึ้นเมื่อมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประเทศไทยในฐานะสมาชิกประเทศหนึ่ง จึงควรตระหนักและคิดหาทางป้องกันหรือแนวทางแก้ไขไว้เสียตั้งแต่เนิ่นๆ เพื่อจะได้ไม่เกิดผลกระทบกับปัญหาดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันศาลยุติธรรมก็ควรอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้รองรับ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และเกิดประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีระบบการพิจารณาคดี และบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน อาจพิจารณาแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมของประเทศภายในภูมิภาคในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

1. การตั้งศาลพิเศษของภูมิภาคเฉพาะคดี

เนื่องจากประเทศต่างๆ ของภูมิภาคอาเซียนมีระบบการพิจารณา และพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีให้ผู้กระทำผิดข้ามพรมแดนได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีในระบบที่ใกล้เคียงกันในทุกประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม จึงมีแนวคิดว่าจะจัดตั้งศาลพิเศษในภูมิภาคเฉพาะคดี เช่น คดียาเสพติด คดีข้ามพรมแดน คดีแรงงานผิดกฎหมาย และคดีฉ้อโกง เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาคriminalข้ามพรมแดน

ให้ได้รับการพิจารณาคดีระบบที่ใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่อาจตามมาคือ กฎหมาย และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับยาเสพติด คดีแรงงานต่างด้าว และการค้ามนุษย์ของแต่ละประเทศในภูมิภาคอาเซียนยังแตกต่างกันค่อนข้างมาก บางประเทศมีกฎหมายฉบับเดียว บางประเทศมีกฎหมายหลายฉบับ แต่ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าในเรื่องระบบกฎหมายและตัวบทกฎหมายที่จะนำมาใช้พิจารณาคดีที่เกิดขึ้นเฉพาะคดีในด้านต่างๆ อยู่ในระดับแนวหน้าประเทศหนึ่งในภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยจึงอาจต้องมีส่วนในการผลักดันให้ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียนดำเนินการให้ได้มาตรฐานเดียวกัน

2. การสืบพยานแบบการประชุมทางจอภาพ

เนื่องจากในคดีอาญากฎหมายบังคับไว้ว่าการสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลย หากพยานมีภูมิลำเนาออกเขตศาลและพยานไม่สะดวกที่จะต้องเดินทางมาเบิกความที่ศาลเจ้าของคดี อาจต้องส่งประเด็นไปสืบพยานปากนั้นที่ศาลซึ่งเป็นภูมิลำเนาของพยาน และต้องพาจำเลยไปด้วย ทำให้เกิดความไม่สะดวก เสียเวลา และเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น แต่ในปัจจุบันนี้ศาลยุติธรรมของไทยได้พัฒนาระบบการสืบพยานซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตศาล โดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พยานที่มีภูมิลำเนาออกเขตอำนาจศาล และไม่สะดวกในการเดินทางมาเบิกความเป็นพยานในศาลเจ้าของคดี โดยให้พยานนั้นไปเบิกความในศาลที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต แล้วถ่ายทอดการเบิกความในลักษณะการประชุมทางจอภาพ หรือวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ไปยังศาลเจ้าของสำนวน การสืบพยานโดยวิธีดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามที่กฎหมายบังคับไว้ ซึ่งท่านประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 (รายละเอียดตามเอกสารท้ายภาคผนวก ข) จึงเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่พยานที่อยู่นอกเขตศาลได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจมีการพัฒนาระบบการสืบพยานทางจอภาพดังกล่าวมาใช้สืบพยานระหว่างประเทศภายในภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พยานซึ่งเป็นชาวต่างชาติไม่ต้องเดินทางมาที่ศาลเจ้าของคดี และเป็นการประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายให้แก่พยานอีกด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นคดีอันเนื่องมาจากการที่พยานเป็นชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางมาที่ศาลของประเทศเจ้าของคดีได้อีกทางหนึ่งด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การสืบพยานแบบการประชุมทางจอภาพ หรือวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ดังกล่าวมานั้น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศภายในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้หรือไม่อาจต้องขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศว่าจะเปิดช่องให้กระทำได้หรือไม่

3. การจัดทำกฎหมายในระดับภูมิภาค

เนื่องจากประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคอาเซียนอาจมีบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ หรือบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน อาจทำให้การกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันแต่ได้รับการพิจารณาของแต่ละประเทศที่ต่างกันไป ดังนั้นประเทศในภูมิภาคอาเซียนควรมีการจัดทำกฎหมายในลักษณะรูปแบบภูมิภาค โดยอาจกระทำในรูปแบบอนุสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบอื่นแต่ให้มีความชัดเจน โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เช่น ยาเสพติด แรงงานข้ามชาติ ผิดกฎหมาย การต่อต้านการค้ำมนุษย์ เป็นต้น โดยอาจกระทำในลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายของสหภาพยุโรปที่เข้าร่วมกันทุกประเทศ โดยอาจกระทำในลักษณะให้ประเทศสมาชิกอาเซียนร่วมมือกันก่อตั้งคณะกรรมการอาเซียนว่าด้วยกฎหมายต่างๆ ในรูปแบบกฎหมายแม่แบบ แล้วให้ประเทศสมาชิกร่วมกันนำไปเป็นแบบในการบัญญัติกฎหมายให้มีผลใช้บังคับในประเทศของตน เพื่อเป็นการสร้างเอกภาพให้แก่กฎหมายระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยคณะกรรมการอาจประกอบด้วยตัวแทนซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือก หรือแต่งตั้งจากประเทศอาเซียน เมื่อมีการตราบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น โดยคนต่างประเทศก็นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้บังคับต่อไป

4. สร้างความร่วมมือของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรจะต้องมีการพัฒนาเครือข่าย เพื่อสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และอาจเผยแพร่ไปยังสถาบันการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนัก ความสำนึกรับผิดชอบ และเพิ่มความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน จนผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด แรงงานข้ามชาติ และการค้ำมนุษย์ ในกลุ่มประเทศอาเซียนในทุกมิติ และอาจกำหนดให้มีคู่มือการปฏิบัติงานและการบังคับใช้กฎหมายระหว่างหน่วยงานในทุกระดับระหว่างองค์กรของประเทศในภูมิภาคอาเซียน อันจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประชาคมอาเซียนเกิดความเข้มแข็งในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กรม, พาณิชย, กระทรวง. ASEAN Economic Community: AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. นนทบุรี, 2552.

ประชาสัมพันธ์, กรม, นายกรัฐมนตรี, สำนัก. ประเทศไทยกับอาเซียน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2554.

ศาลยุติธรรม, สำนักงาน. แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2553-2556. กรุงเทพฯ, 2552.

อิสสระ นิตินันท์ประกาศ. เรียนรู้เรื่องศาลปกครองอย่างคนธรรมดา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ วิทยุชน, 2540.

วารสาร และหนังสือพิมพ์

ชนกฤต วรชนชชากุล. “ประเทศไทยกับการเตรียมความพร้อมด้านกฎหมายในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”, ศาลยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ 6 (ฉบับที่ 6), สิงหาคม-กันยายน 2555. หน้า 11-21.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

ชุตินา บุญประภัทร. “การก้าวไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของไทยในปี พ.ศ. 2558”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2550.

ณัฐา อิสสระวิทย์. “ศาลยุติธรรมกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. ผลงานส่วนบุคคล, การอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม, 2555.

นิโลบล ปางลิลาส. “เคลื่อนย้ายแรงงานวิชาชีพเข้าสู่ตลาดอาเซียนอย่างเสรี: โอกาสและผลกระทบต่อไทย”. บทความวิจัย, สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและพัฒนา (องค์การมหาชน), 2554.

พัชรา สีนลอยมา, พันตำรวจเอกหญิง และคณะ. “รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาทบทวนกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและความร่วมมือในเรื่องทางอาญาของภูมิภาคอาเซียนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. รายงานการวิจัย, สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2555.

กฎหมาย

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”.

“ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก, 24 สิงหาคม 2550, หน้า 8-11, 80-81.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

การต่างประเทศ, กอง, ศาลยุติธรรม, สำนักงาน. “การเตรียมความพร้อมของศาลยุติธรรมไทยในการเข้าร่วมเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. 2556.

เจรจาการค้าระหว่างประเทศ, กรม, อาเซียน, สำนัก. “การเตรียมความพร้อมของประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”. เอกสารประกอบการบรรยายกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 17 กันยายน 2554.

ชาญชัย บุญฤทธิ์ไชยศรี. “การเตรียมความพร้อมทางด้านกฎหมายของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในหัวข้อ กฎหมายเกี่ยวกับการค้า การลงทุน การเงิน การธนาคาร”. เอกสารประกอบการสัมมนาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. 2555.

ชาติชาย เศรษฐสุนัน. “ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community): ผลกระทบต่อกฎหมายไทย”. เอกสารประกอบการสัมมนามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2555.

ปกรณ์ นิลประพันธ์. “กฎหมายที่อาจต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อรองรับบทบาทใหม่ของภาครัฐในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน”. บทความสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2555.

ประภัสสร เทพชาตรี. “กลุ่มวิชาติ 3 วิวัฒนาการและโครงสร้างเศรษฐกิจไทย หัวข้อ สัมมนาประเด็นร่วมสมัย : บทบาทของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน AEC ความสำคัญและการเตรียมความพร้อมของไทย”. เอกสารประกอบการบรรยายหลักสูตรการบริหารเศรษฐกิจสาธารณะสำหรับนักบริหารระดับสูง รุ่นที่ 10 สถาบันพระปกเกล้า. 18 ธันวาคม 2554.

ปัทมา สุกงำปึง. “สถาบันตุลาการไทย: ความท้าทายในการแสดงบทบาทอำนาจหน้าที่ในยุคปฏิรูปการเมือง กับความเชื่อมั่นของสังคม”. บทความสถาบันพระปกเกล้า. 2553.

ปิยะนุช มาลากุล ณ อยุธยา. “การเตรียมความพร้อมทางด้านกฎหมายของประเทศไทยในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน”. เอกสารประกอบการสัมมนาสาทรพัย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ. 2555.

แผนงานและงบประมาณ, สำนัก. “ร่างแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2557-2560 เสนอคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม”.

ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ, ศูนย์. “ผลกระทบของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ต่อเศรษฐกิจการค้าของไทย ใน 6 ปีข้างหน้า”. บทความมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. 2552.

ภาคผนวก

ผนวก ก

ชื่อผนวก กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อารัมภบท

เรา บรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกของสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) โดยมีประมุขรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลของบรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นผู้แทน

รับทราบด้วยความพึงพอใจในความสำเร็จอย่างสูงและการขยายตัวของอาเซียน นับตั้งแต่มีการก่อตั้งขึ้นที่กรุงเทพมหานครด้วยการประกาศใช้ปฏิญญาอาเซียน

โดยระลึกถึงการตัดสินใจจัดทำกฎบัตรอาเซียน ตามแผนปฏิบัติการเวียงจันทน์ ปฏิญญา กัวลาลัมเปอร์ว่าด้วยการจัดทำกฎบัตรอาเซียน และปฏิญญาเซบูว่าด้วยแผนแม่บทของกฎบัตรอาเซียน

ตระหนักถึงการมีผลประโยชน์ร่วมกันและการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประชาชนและรัฐสมาชิกอาเซียนซึ่งมีความผูกพันกันทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนมีวัตถุประสงค์และชะตากรรมร่วมกัน

ได้รับแรงบันดาลใจและรวมกันภายใต้วิสัยทัศน์เดียวกัน อัตลักษณ์เดียวกัน และประชาคมที่มีความเอื้ออาทรเดียวกัน

รวมกันด้วยความปรารถนาและเจตจำนงร่วมกันที่จะดำรงอยู่ในภูมิภาคแห่งสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพที่ถาวร มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มีความมั่งคั่งและความก้าวหน้าทางสังคมร่วมกัน และที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ อุดมการณ์ และแรงคลาใจที่สำคัญของอาเซียน

เคารพความสำคัญพื้นฐานของมิตรภาพและความร่วมมือ และหลักการแห่งอซิปไตย ความเสมอภาค
บูรณาภาพแห่งดินแดน การไม่แทรกแซงในกิจการภายใน จันทามติและเอกภาพในความหลากหลาย

ยึดมั่นในหลักการแห่งประชาธิปไตย หลักนิติธรรม และธรรมาภิบาล การเคารพและคุ้มครองสิทธิ
มนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ตกลงใจที่จะประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่อประโยชน์ของประชาชนรุ่นปัจจุบันและอนาคต และ
ตั้งมั่นให้ความอยู่ดีกินดี การดำรงชีวิตและสวัสดิการของประชาชนเป็นแกนของกระบวนการสร้าง
ประชาคมอาเซียน

เชื่อมั่นในความจำเป็นที่จะกระชับสายสัมพันธ์ที่มีอยู่ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระดับ
ภูมิภาค เพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่มีความเหนียวแน่นทางการเมือง การรวมตัวทางเศรษฐกิจ
และมีความรับผิดชอบทางสังคม เพื่อที่จะตอบสนองอย่างมีประสิทธิภาพต่อความท้าทายและ
โอกาสในปัจจุบันและอนาคต

ผูกพันที่จะเร่งสร้างประชาคมโดยผ่านความร่วมมือ และการรวมตัวในภูมิภาคที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งโดยการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคม
เศรษฐกิจอาเซียน และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาบาหลีว่าด้วย
ข้อตกลงอาเซียนฉบับที่ 2

ในการนี้ จึงตกลงใจที่จะจัดทำกรอบทางกฎหมายและทางสถาบันของอาเซียนโดยกฎบัตรนี้

และเพื่อการนี้ ประมุขรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาลของประเทศสมาชิกอาเซียน ซึ่งมาประชุมกันที่
สิงคโปร์ ในวาระประวัติศาสตร์ครบรอบ 40 ปีของการก่อตั้งอาเซียน ได้เห็นชอบกับกฎบัตร
อาเซียนนี้

หมวดที่ 1
ความมุ่งประสงค์และหลักการ

ข้อ 1
ความมุ่งประสงค์

ความมุ่งประสงค์ของอาเซียนคือ

1. เพื่อธำรงรักษาและเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพ กับทั้งเสริมสร้างคุณค่าทางสันติภาพในภูมิภาคให้มากขึ้น
2. เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวสู่สภาวะปกติของภูมิภาคโดยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น
3. เพื่อธำรงรักษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์และปราศจากอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงอื่นๆ ทุกชนิด
4. เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนและรัฐสมาชิกของอาเซียนอยู่ร่วมกับประชาคมโลกได้โดยสันติในสภาวะที่เป็นธรรม มีประชาธิปไตยและมีความเสมอภาค
5. เพื่อสร้างตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มีเสถียรภาพ ความมั่งคั่ง มีความสามารถในการแข่งขันสูง และมีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจซึ่งมีการอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของสินค้า บริการ และการลงทุน การเคลื่อนย้ายที่ได้รับความสะดวกของนักธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีความสามารถพิเศษและแรงงาน และการเคลื่อนย้ายอย่างเสรียิ่งขึ้นของเงินทุน
6. เพื่อบรรเทาความยากจนและลดช่องว่างการพัฒนาในอาเซียนผ่านความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความร่วมมือ
7. เพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตย เพิ่มพูนธรรมาภิบาล และหลักนิติธรรม ตลอดจนส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐสมาชิกของอาเซียน
8. เพื่อเผชิญหน้าอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ ต่อสิ่งท้าทายทุกรูปแบบอาชญากรรมข้ามชาติ และสิ่งท้าทายข้ามพรมแดนอื่นๆ
9. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้มั่นใจว่ามีการคุ้มครองสภาพแวดล้อมในภูมิภาค ความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาค การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในภูมิภาค และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในภูมิภาค

10. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยผ่านความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นในเรื่องการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีพ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างพลังประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งแห่งประชาคมอาเซียน
11. เพื่อเพิ่มพูนความอยู่ดีกินดีและการดำรงชีวิตของประชาชนอาเซียนด้วยการให้ประชาชนมีโอกาสที่ทัดเทียมกันในการเข้าถึงการพัฒนามนุษย์ สวัสดิการสังคม และความยุติธรรม
12. เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย มั่นคง และปราศจากยาเสพติดสำหรับประชาชนของอาเซียน
13. เพื่อส่งเสริมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทุกภาคส่วนของสังคมได้รับการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์จากกระบวนการรวมตัวและการสร้างประชาคมของอาเซียน
14. เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียนด้วยการส่งเสริมความสำนึกถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาคยิ่งขึ้น และ
15. เพื่อธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์กลางและบทบาทเชิงรุกของอาเซียนในฐานะพลังขับเคลื่อนขั้นแรกของความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับหุ้นส่วนนอกภูมิภาค ในภาพแบบของภูมิภาคที่เปิดกว้าง โปร่งใส และไม่ปิดกั้น

ข้อ 2

หลักการ

1. ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามข้อ 1 อาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนยืนยันและยึดมั่นในหลักการพื้นฐานที่ปรากฏในปฏิญญา ความตกลง อนุสัญญา ข้อตกลง สนธิสัญญา และตราสารอื่นๆ ของอาเซียน
2. อาเซียนและรัฐสมาชิกอาเซียนจะปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้
 - (ก) การเคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดน และอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
 - (ข) ความผูกพันและความรับผิดชอบร่วมกันในการเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคงและความมั่งคั่งของภูมิภาค
 - (ค) การไม่ใช้การรุกราน และการข่มขู่ว่าจะใช้หรือการใช้กำลังหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
 - (ง) การอาศัยการระงับข้อพิพาทโดยสันติ
 - (จ) การไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน

- (ฉ) การเคารพสิทธิของรัฐสมาชิกทุกรัฐในการดำรงประชาชาติของตนโดยปราศจากการแทรกแซง การบ่อนทำลาย และการบังคับ จากภายนอก
- (ช) การปรึกษาหารือที่เพิ่มพูนขึ้นในเรื่องที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน
- (ซ) การยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติ หลักการประชาธิปไตยและรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ
- (ฌ) การเคารพเสรีภาพพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม
- (ญ) การยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ
- (ฎ) การละเว้นจากการมีส่วนร่วมในนโยบายหรือกิจกรรมใดๆ รวมถึงการใช้ดินแดนของตน ซึ่งดำเนินการโดยรัฐสมาชิกอาเซียนหรือรัฐที่มีใช้สมาชิกอาเซียนหรือผู้กระทำที่ไม่ใช่รัฐใดๆ ซึ่งคุกคามอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดน หรือเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกอาเซียน
- (ฏ) การเคารพในวัฒนธรรม ภาษาและศาสนาที่แตกต่างกันของประชาชนอาเซียน โดยเน้นคุณค่าร่วมกันของประชาชนอาเซียนในจิตวิญญาณของเอกภาพในความหลากหลาย
- (ฐ) ความเป็นศูนย์รวมของอาเซียนในความสัมพันธ์ภายนอกทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยคงไว้ซึ่งความมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน การมองไปภายนอก การไม่ปิดกั้นและการไม่เลือกปฏิบัติ และ
- (ฑ) การยึดมั่นในกฎการค้าพหุภาคีและระบอบของอาเซียนซึ่งมีกฎเป็นพื้นฐานสำหรับการปฏิบัติตามข้อผูกพันทางเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ และการลดอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อไปสู่การจัดการที่คิดกันทั้งปวงต่อการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งขับเคลื่อนโดยตลาด

หมวดที่ 2

สภาพบุคคลตามกฎหมาย

ข้อ 3

สภาพบุคคลตามกฎหมายของอาเซียน

อาเซียน ในฐานะองค์การระหว่างประเทศในระดับรัฐบาล ได้รับสภาพบุคคลตามกฎหมายโดยกฎบัตรนี้

หมวดที่ 3

สมาชิกภาพ

ข้อ 4

รัฐสมาชิก

รัฐสมาชิกอาเซียน ได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ข้อ 5

สิทธิและพันธกรณี

1. ให้รัฐสมาชิกมีสิทธิและพันธกรณีที่เท่าเทียมกันภายใต้กฎบัตรนี้
2. ให้รัฐสมาชิกมีมาตรการที่จำเป็นทุกประการอันรวมถึงการออกกฎหมายภายในที่เหมาะสม เพื่ออนุวัติบทบัญญัติของกฎบัตรนี้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีทั้งหมดของรัฐสมาชิก
3. ในกรณีการละเมิดกฎบัตรอย่างร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้นำข้อ 20 มาใช้บังคับ

ข้อ 6

การรับสมาชิกใหม่

1. กระบวนการในการสมัครและการรับสมาชิกของอาเซียนให้กำหนดโดยคณะกรรมการประสานงานอาเซียน
2. การรับสมาชิกให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- (ก) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
 - (ข) การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
 - (ค) การตกลงที่จะผูกพันและเคารพกฎบัตรนี้ และ
 - (ง) ความสามารถและความเต็มใจที่จะปฏิบัติพันธกรณีของสมาชิกภาพ
3. การรับสมาชิกให้ตัดสินโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ตามข้อเสนอแนะของ คณะมนตรีประสานงานอาเซียน
4. รัฐผู้สมัครจะได้รับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อได้ลงนามภาคยานุวัติสารกฎบัตรนี้

หมวดที่ 4

องค์กร

ข้อ 7

ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

1. ให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนประกอบด้วยประมุขของรัฐ หรือ หัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิก
2. ให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน:
 - (ก) เป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายของอาเซียน
 - (ข) พิจารณาหรือ ให้แนวนโยบาย และตัดสินใจในประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการ บรรลุวัตถุประสงค์ของอาเซียน ในเรื่องสำคัญที่เป็นผลประโยชน์ของรัฐสมาชิก และในทุกประเด็นที่ได้มีการนำเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยคณะมนตรี ประสานงานอาเซียน คณะมนตรีประชาคมอาเซียน และองค์กรระดับรัฐมนตรี เฉพาะสาขา
 - (ค) สั่งการให้รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องในแต่ละคณะมนตรีที่เกี่ยวข้องให้จัดการประชุม เฉพาะกิจระหว่างรัฐมนตรี และหารือประเด็นสำคัญเกี่ยวกับอาเซียน ที่มีลักษณะ คายเกี่ยวระหว่างคณะมนตรีประชาคมอาเซียนต่างๆ ทั้งนี้ ให้คณะมนตรี ประสานงานอาเซียนรับรองผลการดำเนินการประชุมดังกล่าว
 - (ง) ตอบสนองสถานการณ์ฉุกเฉินที่กระทบต่ออาเซียน โดยดำเนินมาตรการที่เหมาะสม
 - (จ) ตัดสินใจในเรื่องที่มีการนำเสนอต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียนภายใต้หมวดที่ 7 และ 8
 - (ฉ) อนุมัติการจัดตั้งและการยุบองค์กรระดับรัฐมนตรีเฉพาะสาขาและสถาบันอื่นๆ ของอาเซียน และ

- (ข) แต่งตั้งเลขาธิการอาเซียน ที่มีชั้นและสถานะเทียบเท่ารัฐมนตรีซึ่งจะปฏิบัติหน้าที่ โดยได้รับความไว้วางใจและตามความพอใจของประมุขของรัฐหรือหัวหน้ารัฐบาล ตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน

3. ให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

- (ก) จัดประชุมสองครั้งต่อปี และให้รัฐสมาชิกซึ่งเป็นประธานอาเซียนเป็นเจ้าภาพ และ
 (ข) เรียกประชุม เมื่อมีความจำเป็น ในฐานะการประชุมพิเศษหรือเฉพาะกิจ โดยมี ประธานการประชุมเป็นรัฐสมาชิกซึ่งเป็นประธานอาเซียน โดยจัดในสถานที่ ที่รัฐสมาชิกอาเซียนจะตกลงกัน

ข้อ 8

คณะมนตรีประสานงานอาเซียน

1. ให้คณะมนตรีประสานงานอาเซียนประกอบด้วยรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน และประชุมกัน อย่างน้อยสองครั้งต่อปี
2. ให้คณะมนตรีประสานงานอาเซียน
 - (ก) เตรียมการประชุมของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
 - (ข) ประสานการอนุวัติความตกลงและข้อตัดสินใจของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
 - (ค) ประสานงานกับคณะมนตรีประชาคมอาเซียนต่างๆ เพื่อเพิ่มความสอดคล้องกัน ของนโยบาย ประสิทธิภาพ และความร่วมมือระหว่างกัน
 - (ง) ประสานงานรายงานของคณะมนตรีประชาคมอาเซียน ซึ่งเสนอที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
 - (จ) พิจารณารายงานประจำปีของเลขาธิการอาเซียนเกี่ยวกับงานของอาเซียน
 - (ฉ) พิจารณารายงานของเลขาธิการอาเซียนเกี่ยวกับหน้าที่และการดำเนินงานของ สำนักงานเลขาธิการอาเซียนและองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - (ช) เห็นชอบการแต่งตั้งและการยุติหน้าที่ของรองเลขาธิการอาเซียน ตามข้อเสนอแนะ ของเลขาธิการอาเซียน และ
 - (ซ) ปฏิบัติภารกิจอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎบัตรนี้ หรือหน้าที่อื่นที่ได้รับมอบหมาย จากที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
3. ให้คณะมนตรีประสานงานอาเซียนได้รับการสนับสนุนโดยเจ้าหน้าที่อาวุโสที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 9

คณะมนตรีประชาคมอาเซียน

1. ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนต่างๆ ประกอบด้วยคณะมนตรีประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน คณะมนตรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
2. ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะมีองค์กระระดับรัฐมนตรีเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการดำเนินงานของตน
3. ให้รัฐสมาชิกแต่ละรัฐแต่งตั้งผู้แทนของรัฐตนสำหรับการประชุมคณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะ
4. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละเสาหลักของเสาหลักทั้งสามของประชาคมอาเซียน ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะ
 - (ก) ทำให้แน่ใจว่ามีการอนุวัติข้อตัดสินใจของที่ประชุมสุดยอดอาเซียนที่เกี่ยวข้อง
 - (ข) ประสานการปฏิบัติงานของสาขาต่างๆ ที่อยู่ในขอบข่ายการดำเนินงานของตน และในประเด็นซึ่งคาบเกี่ยวกับคณะมนตรีประชาคมอื่นๆ และ
 - (ค) เสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเกี่ยวกับเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายการดำเนินงานของตน
5. ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะประชุมกันอย่างน้อยสองครั้งต่อปี และมีประธานการประชุมเป็นรัฐมนตรีที่เหมาะสมจากรัฐสมาชิกซึ่งเป็นประธานอาเซียน
6. ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่อาวุโสที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 10

องค์กระระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา

1. ให้องค์กระระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา
 - (ก) ดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กรที่มีอยู่
 - (ข) ปฏิบัติตามความตกลงและข้อตัดสินใจของที่ประชุมสุดยอดอาเซียนที่อยู่ในขอบข่ายการดำเนินงานของแต่ละองค์กร
 - (ค) เสริมสร้างความร่วมมือในสาขาของแต่ละองค์กรให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อสนับสนุนการรวมตัวของอาเซียนและการสร้างประชาคมอาเซียน และ
 - (ง) เสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อคณะมนตรีประชาคมอาเซียนของแต่ละองค์กร

2. องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขาแต่ละองค์กรอาจมีเจ้าหน้าที่อาวุโสและองค์กรย่อยที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการดำเนินงานของตนตามที่ระบุในภาคผนวก 1 เพื่อดำเนินหน้าที่ของตน ภาคผนวกดังกล่าว อาจได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัย โดยเลขาธิการอาเซียนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการของผู้แทนถาวรประจำอาเซียน โดยไม่ต้องใช้บทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไข ภายใต้กฎบัตรนี้

ข้อ 11

เลขาธิการอาเซียนและสำนักงานเลขาธิการอาเซียน

1. ให้เลขาธิการอาเซียนได้รับการแต่งตั้งโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งห้าปีที่ไม่สามารถต่ออายุได้ และให้ได้รับการเลือกจากคนชาติของรัฐสมาชิกอาเซียน บนพื้นฐานของการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษร โดยคำนึงถึงความซื่อสัตย์สุจริต ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ทางวิชาชีพ และความเท่าเทียมกันทางเพศ
2. ให้เลขาธิการอาเซียน
 - (ก) ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่งระดับสูงนี้ โดยเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎบัตรฉบับนี้และตราสาร พิธีสาร และแนวปฏิบัติที่มีอยู่ของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง
 - (ข) อำนวยความสะดวกและสอดคล้องดูแลความลับหน้าในการอนุวัติความตกลงและข้อตัดสินใจของอาเซียน และเสนอรายงานประจำปีเกี่ยวกับงานของอาเซียนต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
 - (ค) เข้าร่วมในการประชุมต่างๆ ของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน คณะมนตรีประชาคมอาเซียน คณะมนตรีประสานงานอาเซียน และองค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา และการประชุมอาเซียนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - (ง) เสนอข้อคิดเห็นของอาเซียนและเข้าร่วมการประชุมกับภาคีภายนอกตามแนวนโยบายที่ได้รับความเห็นชอบและตามอำนาจหน้าที่ ที่เลขาธิการอาเซียนได้รับมอบหมาย และ
 - (จ) เสนอแนะการแต่งตั้งและการยุติหน้าที่ของรองเลขาธิการอาเซียนต่อคณะมนตรีประสานงานอาเซียนเพื่อให้ความเห็นชอบ
3. ให้เลขาธิการอาเซียนเป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารของอาเซียนด้วย

4. ให้เลขาธิการอาเซียนได้รับการสนับสนุนจากรองเลขาธิการอาเซียนสี่คน ซึ่งมีชั้นและสถานะของรัฐมนตรีช่วยว่าการ โดยให้รองเลขาธิการอาเซียนรับผิดชอบต่อเลขาธิการอาเซียนในการปฏิบัติหน้าที่ของตน
5. รองเลขาธิการอาเซียนทั้งสี่คนต้องมีสัญชาติที่แตกต่างจากเลขาธิการอาเซียนและมาจากรัฐสมาชิกที่แตกต่างกันสี่รัฐสมาชิกอาเซียน
6. ให้รองเลขาธิการอาเซียนสี่คน ประกอบด้วย
 - (ก) รองเลขาธิการอาเซียนสองคน ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปีที่ไม่สามารถต่ออายุได้ ซึ่งได้รับเลือกจากคนชาติของรัฐสมาชิกอาเซียน บนพื้นฐานของการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษร โดยคำนึงถึงความซื่อสัตย์สุจริต คุณสมบัตินิสัย ความสามารถ ประสบการณ์ และความเท่าเทียมกันทางเพศ และ
 - (ข) รองเลขาธิการอาเซียนสองคน ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสามปี และอาจต่ออายุได้อีกสามปี ให้รองเลขาธิการอาเซียนสองคนนี้ได้รับการคัดเลือกโดยเปิดกว้างบนพื้นฐานของความรู้ความสามารถ
7. ให้สำนักเลขาธิการอาเซียนประกอบด้วยเลขาธิการอาเซียนและพนักงานตามที่จำเป็น
8. ให้เลขาธิการอาเซียนและพนักงาน
 - (ก) ยึดมั่นในมาตรฐานสูงสุดของความซื่อสัตย์สุจริต ความมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตน
 - (ข) ไม่ขอหรือรับคำสั่งจากรัฐบาลหรือภาคีภายนอกอาเซียนใดๆ และ
 - (ค) ละเว้นจากการดำเนินการใด ซึ่งอาจมีผลสะท้อนถึงตำแหน่งหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักเลขาธิการอาเซียน ซึ่งรับผิดชอบต่ออาเซียนเท่านั้น
9. รัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐรับที่จะเคารพในลักษณะความเป็นอาเซียน โดยเฉพาะของความสามารถของเลขาธิการอาเซียนและพนักงาน และจะไม่แสวงหาที่จะมีอิทธิพลต่อเลขาธิการอาเซียนและพนักงาน ในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบของบุคคลเหล่านั้น

ข้อ 12

คณะกรรมการผู้แทนถาวรประจำอาเซียน

1. ให้รัฐสมาชิกอาเซียนแต่ละรัฐแต่งตั้งผู้แทนถาวรประจำอาเซียนหนึ่งคน ในระดับเอกอัครราชทูตที่มีถิ่นพำนัก ณ กรุงจาการ์ตา
2. ผู้แทนถาวรรวมกันตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการผู้แทนถาวร ซึ่งจะตั้ง

- (ก) สนับสนุนการทำงานของคณะมนตรีประชาคมอาเซียนและองค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา
- (ข) ประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ และองค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขาอื่นๆ
- (ค) ติดตามประสานงานกับเลขาธิการอาเซียนและสำนักเลขาธิการอาเซียนในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานของตน
- (ง) อำนวยความสะดวกความร่วมมือของอาเซียนกับหุ้นส่วนภายนอก และ
- (จ) ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่อาจกำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

ข้อ 13

สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ

ให้รัฐสมาชิกแต่ละรัฐจัดตั้งสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ ซึ่งจะต้อง

- (ก) ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานกลางแห่งชาติ
- (ข) เป็นหน่วยงานระดับชาติ ซึ่งเก็บรักษาข้อสนเทศในเรื่องทั้งปวงเกี่ยวกับอาเซียน
- (ค) ประสานงานระดับชาติเกี่ยวกับการอนุมัติข้อตัดสินใจของอาเซียน
- (ง) ประสานงานและสนับสนุนการเตรียมการระดับชาติของการประชุมอาเซียน
- (จ) ส่งเสริมอัตลักษณ์และความสำนึกเกี่ยวกับอาเซียนในระดับชาติ และ
- (ฉ) มีส่วนร่วมสร้างประชาคมอาเซียน

ข้อ 14

องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียน

1. โดยสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรอาเซียนเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ให้อาเซียนจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนขึ้น
2. องค์กรสิทธิมนุษยชนอาเซียนจะต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ซึ่งจะกำหนดโดยที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน

ข้อ 15

มูลนิธิอาเซียน

1. ให้มูลนิธิอาเซียนสนับสนุนเลขธิการอาเซียนและดำเนินการร่วมกับองค์กรของอาเซียนที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการสร้างประชาคมอาเซียน โดยการส่งเสริมความสำนึกที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของอาเซียน การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชน และการดำเนินการร่วมกันที่ใกล้ชิดระหว่างภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ในอาเซียน
2. ให้มูลนิธิอาเซียนรับผิดชอบต่อเลขธิการอาเซียน ผู้ซึ่งจะต้องเสนอรายงานต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียนผ่านคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

หมวดที่ 5

องคภาวะที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน

ข้อ 16

องคภาวะที่มีความสัมพันธ์กับอาเซียน

1. อาเซียนอาจมีความสัมพันธ์กับองคภาวะซึ่งสนับสนุนกฎบัตรอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัตถุประสงค์และหลักการของอาเซียน องคภาวะที่มีความสัมพันธ์เหล่านี้ระบุอยู่ในภาคผนวก 2
2. ให้คณะกรรมการผู้แทนถาวรบัญญัติถือว่าด้วยขั้นตอนดำเนินงานและหลักเกณฑ์สำหรับการมีความสัมพันธ์ตามข้อเสนอแนะของเลขธิการอาเซียน
3. ภาคผนวก 2 อาจได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยโดยเลขธิการอาเซียนตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้แทนถาวร โดยไม่ต้องใช้บทบัญญัติว่าด้วยการแก้ไขภายใต้กฎบัตรนี้

หมวดที่ 6

ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์

ข้อ 17

ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ของอาเซียน

1. ให้อาเซียนได้รับเอกสิทธิ์และความคุ้มกันในดินแดนของรัฐสมาชิกเท่าที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุความมุ่งประสงค์ของอาเซียน
2. ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์จะถูกกำหนดไว้ในความตกลงต่างหากระหว่างอาเซียนและรัฐสมาชิกเจ้าภาพ

ข้อ 18

ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ของเลขาธิการอาเซียนและพนักงานของ
สำนักเลขาธิการอาเซียน

1. ให้เลขาธิการอาเซียนและพนักงานของสำนักเลขาธิการอาเซียนที่เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ
อย่างเป็นทางการของอาเซียนหรือเป็นตัวแทนของอาเซียนในรัฐสมาชิก ได้รับความคุ้มกันและ
เอกสิทธิ์เท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างอิสระของตน
2. ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ภายใต้ข้อนี้จะถูกกำหนดไว้ในความตกลงต่างหากของอาเซียน

ข้อ 19

ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ของผู้แทนถาวร
และเจ้าหน้าที่ที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของอาเซียน

1. ให้ผู้แทนถาวรของรัฐสมาชิกประจำอาเซียนและเจ้าหน้าที่ของรัฐสมาชิกที่เข้าร่วมในกิจกรรม
ต่างๆ อย่างเป็นทางการของอาเซียนหรือเป็นตัวแทนของอาเซียนในรัฐสมาชิก ได้รับความคุ้มกัน
และเอกสิทธิ์เท่าที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ของตน
2. ให้ความคุ้มกันและเอกสิทธิ์ของผู้แทนถาวรและเจ้าหน้าที่ที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ของ
อาเซียนอยู่ภายใต้บังคับของอนุสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางทูต ค.ศ. 1961 หรือ
เป็นไปตามกฎหมายภายในของรัฐสมาชิกอาเซียนที่เกี่ยวข้อง

หมวดที่ 7

การตัดสินใจ

ข้อ 20

การปรึกษาหารือและฉันทามติ

1. โดยหลักการพื้นฐาน ให้การตัดสินใจของอาเซียนอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและฉันทามติ
2. หากไม่สามารถหาฉันทามติได้ ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนอาจตัดสินใจว่า การตัดสินใจเฉพาะเรื่องหนึ่ง
เรื่องใด จะสามารถทำได้อย่างไร
3. ไม่มีควมใดในวรรค 1 และ 2 ของข้อนี้กระทบถึงวิธีการตัดสินใจที่ระบุอยู่ในตราสารทาง
กฎหมายของอาเซียนที่เกี่ยวข้อง

4. ในกรณีที่มีการละเมิดกฎบัตรอย่างร้ายแรง หรือการไม่ปฏิบัติตาม ให้เสนอเรื่องดังกล่าวไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสิน

ข้อ 21

การอนุวัติการและขั้นตอนการดำเนินงาน

1. ให้คณะมนตรีประชาคมอาเซียนแต่ละคณะบัญญัติกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานของตนเอง
2. ในการอนุวัติการข้อผูกพันด้านเศรษฐกิจ อาจนำสูตรการเข้าร่วมแบบยืดหยุ่นรวมถึงสูตรอาเซียนที่ไม่รวมสมาชิกบางรัฐมาใช้ หากมีฉันทามติ

หมวดที่ 8

การระงับข้อพิพาท

ข้อ 22

หลักการทั่วไป

1. รัฐสมาชิกต้องพยายามที่จะระงับข้อพิพาททั้งปวงอย่างสันติให้ทันท่วงที โดยผ่านการสนทนา การปรึกษาหารือ และการเจรจา
2. ให้อาเซียนจัดตั้งและชำระไว้ซึ่งกลไกการระงับข้อพิพาทในทุกสาขาความร่วมมือของอาเซียน

ข้อ 23

คนกลางที่น่าเชื่อถือ การประนีประนอม และการไกล่เกลี่ย

1. รัฐสมาชิกที่เป็นคู่กรณีในข้อพิพาทอาจจะตกลงกันเมื่อใดก็ได้ที่จะใช้คนกลางที่มีตำแหน่งหน้าที่น่าเชื่อถือการประนีประนอม หรือการไกล่เกลี่ย เพื่อระงับข้อพิพาทภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน
2. คู่กรณีในข้อพิพาทอาจร้องขอให้ประธานอาเซียน หรือเลขาธิการอาเซียน ทำหน้าที่โดยตำแหน่งในการเป็นคนกลางที่มีตำแหน่งหน้าที่น่าเชื่อถือ การประนีประนอม หรือการไกล่เกลี่ย

ข้อ 24

กลไกระงับข้อพิพาทตามตราสารเฉพาะ

1. ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับตราสารเฉพาะของอาเซียน โดยกลไกและขั้นตอนการดำเนินการที่กำหนดไว้ในตราสารนั้นๆ
2. ให้ระงับข้อพิพาทที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้ตราสารอาเซียนใดๆ โดยสันติตามสนธิสัญญาทางไมตรีและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตามกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานของสนธิสัญญาดังกล่าว
3. ในกรณีที่มิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้ความตกลงทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามพิธีสารว่าด้วยกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน

ข้อ 25

การจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาท

ในกรณีที่มิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้มีการจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมรวมถึงอนุญาโตตุลาการ สำหรับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้กฎบัตรนี้ และตราสารอาเซียนอื่นๆ

ข้อ 26

ข้อพิพาทที่มีอาจะระงับได้

ในกรณีที่ยังคงระงับข้อพิพาทมิได้ ภายหลังจากใช้บทบัญญัติก่อนหน้านี้ในหมวดนี้แล้ว ให้เสนอข้อพิพาทนั้นไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียน เพื่อตัดสิน

ข้อ 27

การปฏิบัติตาม

1. เลขานุการอาเซียนโดยความช่วยเหลือจากสำนักเลขาธิการอาเซียน หรือองค์กรอาเซียนอื่นๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจะสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามผลการวินิจฉัย ข้อเสนอแนะ หรือข้อตัดสินใจ ซึ่งเป็นผลจากกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน และส่งรายงานไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียน
2. รัฐสมาชิกที่ได้รับผลกระทบจากการไม่ปฏิบัติตามผลการวินิจฉัย ข้อเสนอแนะ หรือข้อตัดสินใจ ซึ่งเป็นผลจากกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน อาจส่งเรื่องไปยังที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสิน

ข้อ 28

บทบัญญัติของกฎบัตรสหประชาชาติ และกระบวนกรระหว่างประเทศอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หากมิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นในกฎบัตรนี้ รัฐสมาชิกยังคงไว้ซึ่งสิทธิที่จะใช้วิธีการระงับข้อพิพาทอย่างสันติที่ระบุไว้ในข้อ 33(1) ของกฎบัตรสหประชาชาติ หรือตราสารทางกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ ที่รัฐสมาชิกคู่พิพาทเป็นภาคี

หมวดที่ 9

งบประมาณและการเงิน

ข้อ 29

หลักการทั่วไป

1. อาเซียนจะต้องกำหนดกฎและขั้นตอนการดำเนินงานทางการเงินให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล
2. อาเซียนจะต้องปฏิบัติตามนโยบายและแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการทางการเงินที่ดีและระเบียบวินัยด้านงบประมาณ
3. บัญชีการเงินจะต้องได้รับการตรวจสอบภายในและภายนอก

ข้อ 30

งบประมาณสำหรับการดำเนินงานและการเงินของสำนักเลขาธิการอาเซียน

1. สำนักเลขาธิการอาเซียนจะต้องได้รับทรัพยากรทางการเงินที่จำเป็นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ
2. งบประมาณสำหรับการดำเนินงานของสำนักเลขาธิการอาเซียนจะต้องมาจากรัฐสมาชิกอาเซียน โดยเงินบริจาคประจำปีรัฐละเท่าๆ กัน ซึ่งจะต้องส่งให้ทันกำหนด
3. เลขาธิการจะต้องเตรียมงบประมาณสำหรับการดำเนินงานประจำปีของสำนักเลขาธิการอาเซียน เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะมนตรีประสานงานอาเซียน โดยคำแนะนำของคณะกรรมการผู้แทนถาวร
4. สำนักเลขาธิการอาเซียนจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎและขั้นตอนการดำเนินงานทางการเงินที่กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน โดยคำแนะนำของคณะกรรมการผู้แทนถาวร

หมวดที่ 10
การบริหารและขั้นตอนการดำเนินงาน

ข้อ 31

ประธานอาเซียน

1. ตำแหน่งประธานอาเซียนให้หมุนเวียนทุกปี บนพื้นฐานของลำดับอักษรของชื่อภาษาอังกฤษของรัฐสมาชิก
2. ในหนึ่งปีปฏิทิน อาเซียนจะมีตำแหน่งประธานหนึ่งเดียว โดยรัฐสมาชิกที่รับตำแหน่งประธานนั้น จะทำหน้าที่เป็นประธานของ
 - (ก) การประชุมสุดยอดอาเซียน และการประชุมสุดยอดที่เกี่ยวข้อง
 - (ข) คณะมนตรีประสานงานอาเซียน
 - (ค) คณะมนตรีประชาคมอาเซียนทั้งสามคณะ
 - (ง) องค์การระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขาและเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่เกี่ยวข้อง ตามที่เหมาะสม และ
 - (จ) คณะกรรมการผู้แทนถาวร

ข้อ 32

บทบาทของประธานอาเซียน

- รัฐสมาชิกที่ดำรงตำแหน่งประธานอาเซียนจะต้อง
- (ก) ส่งเสริมและเพิ่มพูนผลประโยชน์ และความเป็นอยู่ที่ดีของอาเซียน รวมถึงความพยายามในการสร้างประชาคมอาเซียนอย่างแข็งแกร่ง โดยการริเริ่มทางนโยบายการประสานงาน นันทามติ และความร่วมมือ
 - (ข) ทำให้แน่ใจว่ามีความเป็นศูนย์กลางของอาเซียน
 - (ค) ทำให้แน่ใจว่ามีการตอบสนองต่อปัญหาเร่งด่วนหรือสถานการณ์วิกฤติที่มีผลกระทบต่ออาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพและทันทั่วทั้งที่ รวมถึงจัดให้มีคนกลางที่มีตำแหน่งน่าเชื่อถือและการจัดการอื่นเช่นว่า เพื่อแก้ไขข้อกั่วงวลเหล่านี้โดยทันที
 - (ง) เป็นตัวแทนของอาเซียนในการเสริมสร้างและส่งเสริมความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนภายนอกภูมิภาคให้ใกล้ชิดขึ้น และ
 - (จ) ปฏิบัติภารกิจและหน้าที่อื่นตามที่อาจได้รับมอบหมาย

ข้อ 33

พิธีการและแนวปฏิบัติทางการทูต

อาเซียนและรัฐสมาชิกจะต้องยึดมั่นในพิธีการและแนวปฏิบัติทางการทูตที่มีอยู่ในการดำเนินกิจกรรมทั้งปวงที่เกี่ยวข้องกับอาเซียน การเปลี่ยนแปลงใดๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีประสานงานอาเซียน โดยคำแนะนำของคณะกรรมการผู้แทนถาวร

ข้อ 34

ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน

ภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน คือ ภาษาอังกฤษ

หมวดที่ 11

อัตลักษณ์และสัญลักษณ์

ข้อ 35

อัตลักษณ์ของอาเซียน

อาเซียนจะต้องส่งเสริมอัตลักษณ์ร่วมกันของตนและความรู้สึกเป็นเจ้าของในหมู่ประชาชนของตน เพื่อให้บรรลุชะตา เป้าหมาย และคุณค่าร่วมกันของอาเซียน

ข้อ 36

คำขวัญของอาเซียน

คำขวัญของอาเซียน คือ **“วิสัยทัศน์เดียว อัตลักษณ์เดียว ประชาคมเดียว”**

ข้อ 37

ธงอาเซียน

ให้ธงอาเซียนเป็นตามที่แสดงไว้ในภาคผนวก 3

ข้อ 38

ดวงตราอาเซียน

ให้ดวงตราอาเซียนเป็นตามที่แสดงไว้ในภาคผนวก 4

ข้อ 39

วันอาเซียน

ให้วันที่ 8 สิงหาคม เป็นวันอาเซียน

ข้อ 40

เพลงประจำอาเซียน

ให้อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียน

หมวดที่ 12

ความสัมพันธ์ภายนอก

ข้อ 41

การดำเนินความสัมพันธ์ภายนอก

1. อาเซียนจะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตร และการเจรจาความร่วมมือและความเป็นหุ้นส่วน เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน กับประเทศ องค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาคและระหว่างประเทศ
2. ความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียนจะยึดมั่นในวัตถุประสงค์และหลักการที่วางไว้ในกฎบัตรนี้
3. อาเซียนจะเป็นพลังขับเคลื่อนขั้นแรกในการจัดการภูมิภาคที่อาเซียนได้ริเริ่มขึ้น และธำรงไว้ซึ่งความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาคและการสร้างประชาคม
4. ในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียน รัฐสมาชิกจะประสานงานและพยายามพัฒนาทำที่ร่วมและดำเนินการร่วมกัน บนพื้นฐานของเอกภาพและความสามัคคี
5. แนวนโยบายยุทธศาสตร์ของความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียนให้กำหนดโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน โดยการเสนอแนะของที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน
6. ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจะทำให้แน่ใจว่าความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียนดำเนินไปอย่างสมดุลต้นเสมอปลายและเป็นไปในทางที่สอดคล้องกัน
7. อาเซียนสามารถทำความตกลงกับประเทศ หรือองค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาคและระหว่างประเทศ กระบวนการทำความตกลงดังกล่าวให้กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน โดยการหารือกับคณะมนตรีประชาคมอาเซียน

ข้อ 42

ผู้ประสานงานกับคู่เจรจา

1. ในฐานะผู้ประสานงานประเทศ ให้รัฐสมาชิกผลักดันรับผิดชอบภาพรวมการประสานงานและส่งเสริมผลประโยชน์ของอาเซียนในความสัมพันธ์ระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาที่เกี่ยวข้อง องค์การและสถาบันระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง
2. ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับหุ้นส่วนภายนอก นอกจากหน้าที่อื่นแล้ว ให้ผู้ประสานงานประเทศ
 - (ก) เป็นผู้แทนอาเซียน และเพิ่มพูนความสัมพันธ์ บนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกันและความเสมอภาค โดยสอดคล้องกับหลักการของอาเซียน
 - (ข) เป็นประธานร่วมในการประชุมที่เกี่ยวข้องระหว่างอาเซียนและหุ้นส่วนภายนอก และ
 - (ค) รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สามและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 43

คณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สามและองค์การระหว่างประเทศ

1. คณะกรรมการอาเซียนในประเทศที่สามอาจตั้งขึ้นในประเทศที่มีใช้สมาชิกอาเซียน ประกอบด้วยหัวหน้าคณะผู้แทนทางทูตของรัฐสมาชิกอาเซียน คณะกรรมการในลักษณะเดียวกันอาจจัดตั้งขึ้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับองค์การระหว่างประเทศต่างๆ คณะกรรมการเช่นว่าจะต้องส่งเสริมผลประโยชน์และอัตลักษณ์ของอาเซียนในประเทศและองค์การระหว่างประเทศเจ้าภาพ
2. ให้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนกำหนดกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานของคณะกรรมการเช่นว่า

ข้อ 44

สถานภาพของภาคีภายนอก

1. ในการดำเนินความสัมพันธ์ภายนอกของอาเซียน ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอาจมอบสถานภาพอย่างเป็นทางการให้แก่ภาคีภายนอกในฐานะประเทศคู่เจรจา ประเทศคู่เจรจาเฉพาะด้านหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา ผู้สังเกตการณ์พิเศษ ผู้ได้รับเชิญ หรือสถานภาพอื่นที่อาจจัดตั้งขึ้นต่อไป
2. อาเซียนอาจเชิญภาคีภายนอกให้เข้าร่วมการประชุมหรือกิจกรรมความร่วมมือโดยมีต้องกำหนดให้สถานภาพอย่างเป็นทางการใดๆ ตามกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงาน

ข้อ 45

ความสัมพันธ์กับระบบสหประชาชาติ
และองค์การและสถาบันระหว่างประเทศอื่น

1. อาเซียนอาจขอสถานภาพที่เหมาะสมกับระบบสหประชาชาติ รวมทั้งกับองค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างประเทศอื่น
2. คณะมนตรีประสานงานอาเซียนจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของอาเซียนในองค์การและสถาบันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างประเทศอื่น

ข้อ 46

การรับผู้แทนของรัฐที่มีโซสมาชิกอาเซียนประจำอาเซียน

รัฐที่มีโซสมาชิกอาเซียนและองค์การระหว่างประเทศระดับรัฐบาลที่เกี่ยวข้องอาจแต่งตั้งและส่งเอกอัครราชทูตเป็นผู้แทนอย่างเป็นทางการประจำอาเซียน ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนจะเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการส่งผู้แทนอย่างเป็นทางการเช่นว่า

หมวดที่ 13

บทบัญญัติทั่วไปและบทบัญญัติสุดท้าย

ข้อ 47

การลงนาม การให้สัตยาบัน การเก็บรักษา และการมีผลใช้บังคับ

1. กฎบัตรนี้จะต้องได้รับการลงนามโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งหมด
2. กฎบัตรนี้จะอยู่ได้บังคับของการให้สัตยาบันจากรัฐสมาชิกอาเซียนทุกรัฐตามกระบวนการภายในของแต่ละรัฐ
3. สัตยาบันสารจะต้องเก็บรักษาไว้กับเลขาธิการอาเซียน ซึ่งจะแจ้งให้รัฐสมาชิกทุกรัฐทราบถึงการส่งมอบสัตยาบันสารแต่ละฉบับโดยพลัน
4. กฎบัตรนี้จะมีผลใช้บังคับในวันที่สามสิบหลังจากวันที่มีการส่งมอบสัตยาบันสารฉบับที่สิบให้แก่เลขาธิการอาเซียน

ข้อ 48

การแก้ไข

1. รัฐสมาชิกใดๆ อาจเสนอข้อแก้ไขกฎบัตร
2. ข้อเสนอแก้ไขกฎบัตรจะต้องยื่น โดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน โดยฉันทามติต่อที่ประชุมสุดยอดอาเซียนเพื่อตัดสิน
3. ข้อแก้ไขกฎบัตรที่ได้ตกลงกันโดยฉันทามติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียนจะต้องได้รับการสัตยาบันจากรัฐสมาชิกทุกรัฐ ตามข้อ 47
4. ข้อแก้ไขใดๆ จะมีผลใช้บังคับในวันที่สามสิบหลังจากวันที่มีการส่งมอบสัตยาบันสารฉบับสุดท้ายต่อเลขาธิการอาเซียน

ข้อ 49

อำนาจและหน้าที่และกฎการดำเนินงาน

นอกจากจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในกฎบัตรนี้ ให้คณะมนตรีประสานงานอาเซียนกำหนดอำนาจและหน้าที่และกฎการดำเนินงานและต้องทำให้แน่ใจว่าอำนาจหน้าที่และกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานสอดคล้องกัน

ข้อ 50

การทบทวน

กฎบัตรนี้อาจได้รับการทบทวนเมื่อครบห้าปีหลังจากที่มีผลใช้บังคับหรือตามที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น โดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

ข้อ 51

การตีความกฎบัตร

1. เมื่อรัฐสมาชิกใดๆ ร้องขอ ให้สำนักงานเลขาธิการอาเซียนตีความกฎบัตรตามกฎว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน
2. ให้ระงับข้อพิพาทใดๆ ที่เกิดจากการตีความกฎบัตรตามบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องในหมวด 8
3. หัวและชื่อที่ใช้ในแต่ละหมวดและในแต่ละข้อของกฎบัตรนี้มีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการอ้างอิงเท่านั้น

ข้อ 52

ความต่อเนื่องทางกฎหมาย

1. สนธิสัญญา อนุสัญญา ความตกลง ข้อตกลง ปฏิญญา พิธีสาร และตราสารอาเซียนอื่นๆ ทั้งหมด ซึ่งมีผลใช้บังคับแล้วก่อนการมีผลใช้บังคับของกฎบัตรนี้ ให้มีผลใช้ได้ต่อไป
2. ในกรณีที่เกิดความไม่สอดคล้องกันระหว่างสิทธิและพันธกรณีของรัฐสมาชิกอาเซียนภายใต้ตราสารดังกล่าวและกฎบัตรนี้ ให้ยึดถือกฎบัตรนี้เป็นสำคัญ

ข้อ 53

ต้นฉบับ

ให้ส่งมอบต้นฉบับภาษาอังกฤษของกฎบัตรนี้ที่ลงนามแล้วแก่เลขาธิการอาเซียน ซึ่งจะจัดทำสำเนาที่ได้รับการรับรองให้แก่รัฐสมาชิกแต่ละรัฐ

ข้อ 54

การจดทะเบียนกฎบัตรอาเซียน

ให้เลขาธิการอาเซียนจดทะเบียนกฎบัตรอาเซียนกับสำนักเลขาธิการสหประชาชาติ ตามข้อ 102 วรรค 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ

ข้อ 55

สินทรัพย์ของอาเซียน

ให้สินทรัพย์และกองทุนขององค์การอยู่ในนามของอาเซียน

ทำ ณ สิงคโปร์ วันที่ 20 พฤศจิกายน ปี ค.ศ. 2007 เป็นภาษาอังกฤษฉบับเดียว

สำหรับประเทศบรูไนดารุสซาลาม

ลายมือชื่อ

ฮัจญี ฮัสซานัล โบลเกียห์ มูฮิซซัดดิน วัคเดาะห์

สมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนดารุสซาลาม

สำหรับราชอาณาจักรกัมพูชา

ลายมือชื่อ

สมเด็จพระอัครมหาเสนาบดีเดโช ฮุน เซน

นายกรัฐมนตรี

สำหรับสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ลายมือชื่อ

ดร. ซูซิโล บัมบัง ยูไดโยโน

ประธานาธิบดี

สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ลายมือชื่อ

บัวสอน บุบผาวัน

นายกรัฐมนตรี

สำหรับมาเลเซีย

ลายมือชื่อ

คาโต๊ะ ฮรี อับดุลลาห์ อาหมัด บาคาวิ

นายกรัฐมนตรี

สำหรับสหภาพพม่า

ลายมือชื่อ

พลโท เต็งเต่ง

นายกรัฐมนตรี

สำหรับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ลายมือชื่อ

กลอเรีย มาคาปากัล อาร์โรโย

ประธานาธิบดี

สำหรับสาธารณรัฐสิงคโปร์

ลายมือชื่อ

ลี เซียน ลุง

นายกรัฐมนตรี

สำหรับราชอาณาจักรไทย

ลายมือชื่อ

พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ (เกษียณ)

นายกรัฐมนตรี

สำหรับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ลายมือชื่อ

เหวียน เติง ชุง

นายกรัฐมนตรี

CHARTER OF THE
ASSOCIATION OF SOUTHEAST ASIAN NATIONS

PREAMBLE

WE, THE PEOPLES of the Member States of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), as represented by the Heads of State or Government of Brunei Darussalam, the Kingdom of Cambodia, the Republic of Indonesia, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Union of Myanmar, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand and the Socialist Republic of Viet Nam:

NOTING with satisfaction the significant achievements and expansion of ASEAN since its establishment in Bangkok through the promulgation of The ASEAN Declaration;

RECALLING the decisions to establish an ASEAN Charter in the Vientiane Action Programme, the Kuala Lumpur Declaration on the Establishment of the ASEAN Charter and the Cebu Declaration on the Blueprint of the ASEAN Charter;

MINDFUL of the existence of mutual interests and interdependence among the peoples and Member States of ASEAN which are bound by geography, common objectives and shared destiny;

INSPIRED by and united under One Vision, One Identity and One Caring and Sharing Community;

UNITED by a common desire and collective will to live in a region of lasting peace, security and stability, sustained economic growth, shared prosperity and social progress, and to promote our vital interests, ideals and aspirations;

RESPECTING the fundamental importance of amity and cooperation, and the principles of sovereignty, equality, territorial integrity, non-interference, consensus and unity in diversity;

ADHERING to the principles of democracy, the rule of law and good governance, respect for and protection of human rights and fundamental freedoms;

RESOLVED to ensure sustainable development for the benefit of present and future generations and to place the well-being, livelihood and welfare of the peoples at the centre of the ASEAN community building process;

CONVINCED of the need to strengthen existing bonds of regional solidarity to realise an ASEAN Community that is politically cohesive, economically integrated and socially responsible in order to effectively respond to current and future challenges and opportunities;

COMMITTED to intensifying community building through enhanced regional cooperation and integration, in particular by establishing an ASEAN Community comprising the ASEAN Security Community, the ASEAN Economic Community and the ASEAN Socio-Cultural Community, as provided for in the Bali Declaration of ASEAN Concord II;

HEREBY DECIDE to establish, through this Charter, the legal and institutional framework for ASEAN,

AND TO THIS END, the Heads of State or Government of the Member States of ASEAN, assembled in Singapore on the historic occasion of the 40th anniversary of the founding of ASEAN, have agreed to this Charter.

CHAPTER I
PURPOSES AND PRINCIPLES

ARTICLE 1
PURPOSES

The Purposes of ASEAN are:

1. To maintain and enhance peace, security and stability and further strengthen peace-oriented values in the region;
2. To enhance regional resilience by promoting greater political, security, economic and socio-cultural cooperation;
3. To preserve Southeast Asia as a Nuclear Weapon-Free Zone and free of all other weapons of mass destruction;
4. To ensure that the peoples and Member States of ASEAN live in peace with the world at large in a just, democratic and harmonious environment;
5. To create a single market and production base which is stable, prosperous, highly competitive and economically integrated with effective facilitation for trade and investment in which there is free flow of goods, services and investment; facilitated movement of business persons, professionals, talents and labour; and freer flow of capital;
6. To alleviate poverty and narrow the development gap within ASEAN through mutual assistance and cooperation;
7. To strengthen democracy, enhance good governance and the rule of law, and to promote and protect human rights and fundamental freedoms, with due regard to the rights and responsibilities of the Member States of ASEAN;
8. To respond effectively, in accordance with the principle of comprehensive security, to all forms of threats, transnational crimes and transboundary challenges;
9. To promote sustainable development so as to ensure the protection of the region's environment, the sustainability of its natural resources, the preservation of its cultural heritage and the high quality of life of its peoples;

10. To develop human resources through closer cooperation in education and life-long learning, and in science and technology, for the empowerment of the peoples of ASEAN and for the strengthening of the ASEAN Community;
11. To enhance the well-being and livelihood of the peoples of ASEAN by providing them with equitable access to opportunities for human development, social welfare and justice;
12. To strengthen cooperation in building a safe, secure and drug-free environment for the peoples of ASEAN;
13. To promote a people-oriented ASEAN in which all sectors of society are encouraged to participate in, and benefit from, the process of ASEAN integration and community building;
14. To promote an ASEAN identity through the fostering of greater awareness of the diverse culture and heritage of the region; and
15. To maintain the centrality and proactive role of ASEAN as the primary driving force in its relations and cooperation with its external partners in a regional architecture that is open, transparent and inclusive.

ARTICLE 2

PRINCIPLES

1. In pursuit of the Purposes stated in Article 1, ASEAN and its Member States reaffirm and adhere to the fundamental principles contained in the declarations, agreements, conventions, concords, treaties and other instruments of ASEAN.
2. ASEAN and its Member States shall act in accordance with the following Principles:
 - (a) respect for the independence, sovereignty, equality, territorial integrity and national identity of all ASEAN Member States;
 - (b) shared commitment and collective responsibility in enhancing regional peace, security and prosperity;
 - (c) renunciation of aggression and of the threat or use of force or other actions in any manner inconsistent with international law;
 - (d) reliance on peaceful settlement of disputes;
 - (e) non-interference in the internal affairs of ASEAN Member States;

- (f) respect for the right of every Member State to lead its national existence free from external interference, subversion and coercion;
- (g) enhanced consultations on matters seriously affecting the common interest of ASEAN;
- (h) adherence to the rule of law, good governance, the principles of democracy and constitutional government;
- (i) respect for fundamental freedoms, the promotion and protection of human rights, and the promotion of social justice;
- (j) upholding the United Nations Charter and international law, including international humanitarian law, subscribed to by ASEAN Member States;
- (k) abstention from participation in any policy or activity, including the use of its territory, pursued by any ASEAN Member State or non-ASEAN State or any non-State actor, which threatens the sovereignty, territorial integrity or political and economic stability of ASEAN Member States;
- (l) respect for the different cultures, languages and religions of the peoples of ASEAN, while emphasising their common values in the spirit of unity in diversity;
- (m) the centrality of ASEAN in external political, economic, social and cultural relations while remaining actively engaged, outward-looking, inclusive and non-discriminatory; and
- (n) adherence to multilateral trade rules and ASEAN's rules-based regimes for effective implementation of economic commitments and progressive reduction towards elimination of all barriers to regional economic integration, in a market-driven economy.

CHAPTER II
LEGAL PERSONALITY

ARTICLE 3
LEGAL PERSONALITY OF ASEAN

ASEAN, as an inter-governmental organisation, is hereby conferred legal personality.

CHAPTER III
MEMBERSHIP

ARTICLE 4
MEMBER STATES

The Member States of ASEAN are Brunei Darussalam, the Kingdom of Cambodia, the Republic of Indonesia, the Lao People's Democratic Republic, Malaysia, the Union of Myanmar, the Republic of the Philippines, the Republic of Singapore, the Kingdom of Thailand and the Socialist Republic of Viet Nam.

ARTICLE 5
RIGHTS AND OBLIGATIONS

1. Member States shall have equal rights and obligations under this Charter.
2. Member States shall take all necessary measures, including the enactment of appropriate domestic legislation, to effectively implement the provisions of this Charter and to comply with all obligations of membership
3. In the case of a serious breach of the Charter or noncompliance, the matter shall be referred to Article 20.

ARTICLE 6

ADMISSION OF NEW MEMBERS

1. The procedure for application and admission to ASEAN shall be prescribed by the ASEAN Coordinating Council.
2. Admission shall be based on the following criteria:
 - (a) location in the recognised geographical region of Southeast Asia;
 - (b) recognition by all ASEAN Member States;
 - (c) agreement to be bound and to abide by the Charter; and
 - (d) ability and willingness to carry out the obligations of Membership.
3. Admission shall be decided by consensus by the ASEAN Summit, upon the recommendation of the ASEAN Coordinating Council.
4. An applicant State shall be admitted to ASEAN upon signing an Instrument of Accession to the Charter.

CHAPTER IV

ORGANS

ARTICLE 7

ASEAN SUMMIT

1. The ASEAN Summit shall comprise the Heads of State or Government of the Member States.
2. The ASEAN Summit shall:
 - (a) be the supreme policy-making body of ASEAN;
 - (b) deliberate, provide policy guidance and take decisions on key issues pertaining to the realization of the objectives of ASEAN, important matters of interest to Member States and all issues referred to it by the ASEAN Coordinating Council, the ASEAN Community Councils and ASEAN Sectoral Ministerial Bodies;
 - (c) instruct the relevant Ministers in each of the Councils concerned to hold ad hoc inter-Ministerial meetings, and address important issues concerning ASEAN that cut across the Community Councils. Rules of procedure for such meetings shall be adopted by the ASEAN Coordinating Council;

- (d) address emergency situations affecting ASEAN by taking appropriate actions;
- (e) decide on matters referred to it under Chapters VII and VIII;
- (f) authorise the establishment and the dissolution of Sectoral Ministerial Bodies and other ASEAN institutions; and
- (g) appoint the Secretary-General of ASEAN, with the rank and status of Minister, who will serve with the confidence and at the pleasure of the Heads of State or Government upon the recommendation of the ASEAN Foreign Ministers Meeting.

3. ASEAN Summit Meetings shall be:

- (a) held twice annually, and be hosted by the Member State holding the ASEAN Chairmanship; and
- (b) convened, whenever necessary, as special or ad hoc meetings to be chaired by the Member State holding the ASEAN Chairmanship, at venues to be agreed upon by ASEAN Member States.

ARTICLE 8

ASEAN COORDINATING COUNCIL

1. The ASEAN Coordinating Council shall comprise the ASEAN Foreign Ministers and meet at least twice a year.
2. The ASEAN Coordinating Council shall:
 - (a) prepare the meetings of the ASEAN Summit;
 - (b) coordinate the implementation of agreements and decisions of the ASEAN Summit;
 - (c) coordinate with the ASEAN Community Councils to enhance policy coherence, efficiency and cooperation among them;
 - (d) coordinate the reports of the ASEAN Community Councils to the ASEAN Summit;
 - (e) consider the annual report of the Secretary-General on the work of ASEAN;
 - (f) consider the report of the Secretary-General on the functions and operations of the ASEAN Secretariat and other relevant bodies;
 - (g) approve the appointment and termination of the Deputy Secretaries-General upon the recommendation of the Secretary-General; and

(h) undertake other tasks provided for in this Charter or such other functions as may be assigned by the ASEAN Summit.

3. The ASEAN Coordinating Council shall be supported by the relevant senior officials.

ARTICLE 9

ASEAN COMMUNITY COUNCILS

1. The ASEAN Community Councils shall comprise the ASEAN Political-Security Community Council, ASEAN Economic Community Council, and ASEAN Socio-Cultural Community Council.

2. Each ASEAN Community Council shall have under its purview the relevant ASEAN Sectoral Ministerial Bodies.

3. Each Member State shall designate its national representation for each ASEAN Community Council meeting.

4. In order to realise the objectives of each of the three pillars of the ASEAN Community, each ASEAN Community Council shall:

- (a) ensure the implementation of the relevant decisions of the ASEAN Summit;
- (b) coordinate the work of the different sectors under its purview, and on issues which cut across the other Community Councils; and
- (c) submit reports and recommendations to the ASEAN Summit on matters under its purview.

5. Each ASEAN Community Council shall meet at least twice a year and shall be chaired by the appropriate Minister from the Member State holding the ASEAN Chairmanship.

6. Each ASEAN Community Council shall be supported by the relevant senior officials.

ARTICLE 10

ASEAN SECTORAL MINISTERIAL BODIES

1. ASEAN Sectoral Ministerial Bodies shall:

- (a) function in accordance with their respective established mandates;
- (b) implement the agreements and decisions of the ASEAN Summit under their respective purview;

- (c) strengthen cooperation in their respective fields in support of ASEAN integration and community building; and
 - (d) submit reports and recommendations to their respective Community Councils.
2. Each ASEAN Sectoral Ministerial Body may have under its purview the relevant senior officials and subsidiary bodies to undertake its functions as contained in Annex 1. The Annex may be updated by the Secretary-General of ASEAN upon the recommendation of the Committee of Permanent Representatives without recourse to the provision on Amendments under this Charter.

ARTICLE 11

SECRETARY-GENERAL OF ASEAN AND ASEAN SECRETARIAT

1. The Secretary-General of ASEAN shall be appointed by the ASEAN Summit for a non-renewable term of office of five years, selected from among nationals of the ASEAN Member States based on alphabetical rotation, with due consideration to integrity, capability and professional experience, and gender equality.
2. The Secretary-General shall:
- (a) carry out the duties and responsibilities of this high office in accordance with the provisions of this Charter and relevant ASEAN instruments, protocols and established practices;
 - (b) facilitate and monitor progress in the implementation of ASEAN agreements and decisions, and submit an annual report on the work of ASEAN to the ASEAN Summit;
 - (c) participate in meetings of the ASEAN Summit, the ASEAN Community Councils, the ASEAN Coordinating Council, and ASEAN Sectoral Ministerial Bodies and other relevant ASEAN meetings;
 - (d) present the views of ASEAN and participate in meetings with external parties in accordance with approved policy guidelines and mandate given to the Secretary-General; and
 - (e) recommend the appointment and termination of the Deputy Secretaries-General to the ASEAN Coordinating Council for approval.

3. The Secretary-General shall also be the Chief Administrative Officer of ASEAN.
4. The Secretary-General shall be assisted by four Deputy Secretaries-General with the rank and status of Deputy Ministers. The Deputy Secretaries-General shall be accountable to the Secretary-General in carrying out their functions.
5. The four Deputy Secretaries-General shall be of different nationalities from the Secretary-General and shall come from four different ASEAN Member States.
6. The four Deputy Secretaries-General shall comprise:
 - (a) two Deputy Secretaries-General who will serve a non-renewable term of three years, selected from among nationals of the ASEAN Member States based on alphabetical rotation, with due consideration to integrity, qualifications, competence, experience and gender equality; and
 - (b) two Deputy Secretaries-General who will serve a term of three years, which may be renewed for another three years. These two Deputy Secretaries-General shall be openly recruited based on merit.
7. The ASEAN Secretariat shall comprise the Secretary-General and such staff as may be required.
8. The Secretary-General and the staff shall:
 - (a) uphold the highest standards of integrity, efficiency, and competence in the performance of their duties;
 - (b) not seek or receive instructions from any government or external party outside of ASEAN; and
 - (c) refrain from any action which might reflect on their position as ASEAN Secretariat officials responsible only to ASEAN.
9. Each ASEAN Member State undertakes to respect the exclusively ASEAN character of the responsibilities of the Secretary-General and the staff, and not to seek to influence them in the discharge of their responsibilities.

ARTICLE 12
COMMITTEE OF PERMANENT REPRESENTATIVES
TO ASEAN

1. Each ASEAN Member State shall appoint a Permanent Representative to ASEAN with the rank of Ambassador based in Jakarta.

2. The Permanent Representatives collectively constitute a Committee of Permanent Representatives, which shall:

- (a) support the work of the ASEAN Community Councils and ASEAN Sectoral Ministerial Bodies;
- (b) coordinate with ASEAN National Secretariats and other ASEAN Sectoral Ministerial Bodies;
- (c) liaise with the Secretary-General of ASEAN and the ASEAN Secretariat on all subjects relevant to its work;
- (d) facilitate ASEAN cooperation with external partners; and
- (e) perform such other functions as may be determined by the ASEAN Coordinating Council.

ARTICLE 13
ASEAN NATIONAL SECRETARIATS

Each ASEAN Member State shall establish an ASEAN National Secretariat which shall:

- (a) serve as the national focal point;
- (b) be the repository of information on all ASEAN matters at the national level;
- (c) coordinate the implementation of ASEAN decisions at the national level;
- (d) coordinate and support the national preparations of ASEAN meetings;
- (e) promote ASEAN identity and awareness at the national level; and
- (f) contribute to ASEAN community building.

ARTICLE 14

ASEAN HUMAN RIGHTS BODY

1. In conformity with the purposes and principles of the ASEAN Charter relating to the promotion and protection of human rights and fundamental freedoms, ASEAN shall establish an ASEAN human rights body.
2. This ASEAN human rights body shall operate in accordance with the terms of reference to be determined by the ASEAN Foreign Ministers Meeting.

ARTICLE 15

ASEAN FOUNDATION

1. The ASEAN Foundation shall support the Secretary-General of ASEAN and collaborate with the relevant ASEAN bodies to support ASEAN community building by promoting greater awareness of the ASEAN identity, people-to-people interaction, and close collaboration among the business sector, civil society, academia and other stakeholders in ASEAN.
2. The ASEAN Foundation shall be accountable to the Secretary-General of ASEAN, who shall submit its report to the ASEAN Summit through the ASEAN Coordinating Council.

CHAPTER V

ENTITIES ASSOCIATED WITH ASEAN

ARTICLE 16

ENTITIES ASSOCIATED WITH ASEAN

1. ASEAN may engage with entities which support the ASEAN Charter, in particular its purposes and principles. These associated entities are listed in Annex 2.
2. Rules of procedure and criteria for engagement shall be prescribed by the Committee of Permanent Representatives upon the recommendation of the Secretary-General of ASEAN.
3. Annex 2 may be updated by the Secretary-General of ASEAN upon the recommendation of the Committee of Permanent Representatives without recourse to the provision on Amendments under this Charter.

CHAPTER VI
IMMUNITIES AND PRIVILEGES

ARTICLE 17
IMMUNITIES AND PRIVILEGES OF ASEAN

1. ASEAN shall enjoy in the territories of the Member States such immunities and privileges as are necessary for the fulfilment of its purposes.
2. The immunities and privileges shall be laid down in separate agreements between ASEAN and the host Member State.

ARTICLE 18
IMMUNITIES AND PRIVILEGES OF THE SECRETARYGENERAL
OF ASEAN AND STAFF OF THE ASEAN
SECRETARIAT

1. The Secretary-General of ASEAN and staff of the ASEAN Secretariat participating in official ASEAN activities or representing ASEAN in the Member States shall enjoy such immunities and privileges as are necessary for the independent exercise of their functions.
2. The immunities and privileges under this Article shall be laid down in a separate ASEAN agreement.

ARTICLE 19
IMMUNITIES AND PRIVILEGES OF THE PERMANENT
REPRESENTATIVES AND OFFICIALS ON ASEAN DUTIES

1. The Permanent Representatives of the Member States to ASEAN and officials of the Member States participating in official ASEAN activities or representing ASEAN in the Member States shall enjoy such immunities and privileges as are necessary for the exercise of their functions.
2. The immunities and privileges of the Permanent Representatives and officials on ASEAN duties shall be governed by the 1961 Vienna Convention on Diplomatic Relations or in accordance with the national law of the ASEAN Member State concerned.

CHAPTER VII
DECISION-MAKING

ARTICLE 20
CONSULTATION AND CONSENSUS

1. As a basic principle, decision-making in ASEAN shall be based on consultation and consensus.
2. Where consensus cannot be achieved, the ASEAN Summit may decide how a specific decision can be made.
3. Nothing in paragraphs 1 and 2 of this Article shall affect the modes of decision-making as contained in the relevant ASEAN legal instruments.
4. In the case of a serious breach of the Charter or noncompliance, the matter shall be referred to the ASEAN Summit for decision.

ARTICLE 21
IMPLEMENTATION AND PROCEDURE

1. Each ASEAN Community Council shall prescribe its own rules of procedure.
2. In the implementation of economic commitments, a formula for flexible participation, including the ASEAN Minus X formula, may be applied where there is a consensus to do so.

CHAPTER VIII
SETTLEMENT OF DISPUTES

ARTICLE 22
GENERAL PRINCIPLES

1. Member States shall endeavour to resolve peacefully all disputes in a timely manner through dialogue, consultation and negotiation.
2. ASEAN shall maintain and establish dispute settlement mechanisms in all fields of ASEAN cooperation.

ARTICLE 23

GOOD OFFICES, CONCILIATION AND MEDIATION

1. Member States which are parties to a dispute may at any time agree to resort to good offices, conciliation or mediation in order to resolve the dispute within an agreed time limit.
2. Parties to the dispute may request the Chairman of ASEAN or the Secretary-General of ASEAN, acting in an **ex-officio** capacity, to provide good offices, conciliation or mediation.

ARTICLE 24

DISPUTE SETTLEMENT MECHANISMS IN SPECIFIC
INSTRUMENTS

1. Disputes relating to specific ASEAN instruments shall be settled through the mechanisms and procedures provided for in such instruments.
2. Disputes which do not concern the interpretation or application of any ASEAN instrument shall be resolved peacefully in accordance with the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia and its rules of procedure.
3. Where not otherwise specifically provided, disputes which concern the interpretation or application of ASEAN economic agreements shall be settled in accordance with the ASEAN Protocol on Enhanced Dispute Settlement Mechanism.

ARTICLE 25

ESTABLISHMENT OF DISPUTE SETTLEMENT
MECHANISMS

Where not otherwise specifically provided, appropriate dispute settlement mechanisms, including arbitration, shall be established for disputes which concern the interpretation or application of this Charter and other ASEAN instruments.

ARTICLE 26

UNRESOLVED DISPUTES

When a dispute remains unresolved, after the application of the preceding provisions of this Chapter, this dispute shall be referred to the ASEAN Summit, for its decision.

ARTICLE 27

COMPLIANCE

1. The Secretary-General of ASEAN, assisted by the ASEAN Secretariat or any other designated ASEAN body, shall monitor the compliance with the findings, recommendations or decisions resulting from an ASEAN dispute settlement mechanism, and submit a report to the ASEAN Summit.

2. Any Member State affected by non-compliance with the findings, recommendations or decisions resulting from an ASEAN dispute settlement mechanism, may refer the matter to the ASEAN Summit for a decision.

ARTICLE 28

UNITED NATIONS CHARTER PROVISIONS AND
OTHER RELEVANT INTERNATIONAL PROCEDURES

Unless otherwise provided for in this Charter, Member States have the right of recourse to the modes of peaceful settlement contained in Article 33(1) of the Charter of the United Nations or any other international legal instruments to which the disputing Member States are parties.

CHAPTER IX

BUDGET AND FINANCE

ARTICLE 29

GENERAL PRINCIPLES

1. ASEAN shall establish financial rules and procedures in accordance with international standards.

2. ASEAN shall observe sound financial management policies and practices and budgetary discipline.
3. Financial accounts shall be subject to internal and external audits.

ARTICLE 30
OPERATIONAL BUDGET AND FINANCES
OF THE ASEAN SECRETARIAT

1. The ASEAN Secretariat shall be provided with the necessary financial resources to perform its functions effectively.
2. The operational budget of the ASEAN Secretariat shall be met by ASEAN Member States through equal annual contributions which shall be remitted in a timely manner.
3. The Secretary-General shall prepare the annual operational budget of the ASEAN Secretariat for approval by the ASEAN Coordinating Council upon the recommendation of the Committee of Permanent Representatives.
4. The ASEAN Secretariat shall operate in accordance with the financial rules and procedures determined by the ASEAN Coordinating Council upon the recommendation of the Committee of Permanent Representatives.

CHAPTER X
ADMINISTRATION AND PROCEDURE

ARTICLE 31
CHAIRMAN OF ASEAN

1. The Chairmanship of ASEAN shall rotate annually, based on the alphabetical order of the English names of Member States.
2. ASEAN shall have, in a calendar year, a single Chairmanship by which the Member State assuming the Chairmanship shall chair:
 - (a) the ASEAN Summit and related summits;
 - (b) the ASEAN Coordinating Council;

- (c) the three ASEAN Community Councils;
- (d) where appropriate, the relevant ASEAN Sectoral Ministerial Bodies and senior officials; and
- (e) the Committee of Permanent Representatives.

ARTICLE 32

ROLE OF THE CHAIRMAN OF ASEAN

The Member State holding the Chairmanship of ASEAN shall:

- (a) actively promote and enhance the interests and wellbeing of ASEAN, including efforts to build an ASEAN Community through policy initiatives, coordination, consensus and cooperation;
- (b) ensure the centrality of ASEAN;
- (c) ensure an effective and timely response to urgent issues or crisis situations affecting ASEAN, including providing its good offices and such other arrangements to immediately address these concerns;
- (d) represent ASEAN in strengthening and promoting closer relations with external partners; and
- (e) carry out such other tasks and functions as may be mandated.

ARTICLE 33

DIPLOMATIC PROTOCOL AND PRACTICES

ASEAN and its Member States shall adhere to existing diplomatic protocol and practices in the conduct of all activities relating to ASEAN. Any changes shall be approved by the ASEAN Coordinating Council upon the recommendation of the Committee of Permanent Representatives.

ARTICLE 34

WORKING LANGUAGE OF ASEAN

The working language of ASEAN shall be English.

CHAPTER XI
IDENTITY AND SYMBOLS

ARTICLE 35

ASEAN IDENTITY

ASEAN shall promote its common ASEAN identity and a sense of belonging among its peoples in order to achieve its shared destiny, goals and values.

ARTICLE 36

ASEAN MOTTO

The ASEAN motto shall be: "**One Vision, One Identity, One Community**"

ARTICLE 37

ASEAN FLAG

The ASEAN flag shall be as shown in Annex 3.

ARTICLE 38

ASEAN EMBLEM

The ASEAN emblem shall be as shown in Annex 4.

ARTICLE 39

ASEAN DAY

The eighth of August shall be observed as ASEAN Day.

ARTICLE 40

ASEAN ANTHEM

ASEAN shall have an anthem.

CHAPTER XII
EXTERNAL RELATIONS

ARTICLE 41

CONDUCT OF EXTERNAL RELATIONS

1. ASEAN shall develop friendly relations and mutually beneficial dialogue, cooperation and partnerships with countries and sub-regional, regional and international organisations and institutions.
2. The external relations of ASEAN shall adhere to the purposes and principles set forth in this Charter.
3. ASEAN shall be the primary driving force in regional arrangements that it initiates and maintain its centrality in regional cooperation and community building.
4. In the conduct of external relations of ASEAN, Member States shall, on the basis of unity and solidarity, coordinate and endeavour to develop common positions and pursue joint actions.
5. The strategic policy directions of ASEAN's external relations shall be set by the ASEAN Summit upon the recommendation of the ASEAN Foreign Ministers Meeting.
6. The ASEAN Foreign Ministers Meeting shall ensure consistency and coherence in the conduct of ASEAN's external relations.
7. ASEAN may conclude agreements with countries or sub-regional, regional and international organisations and institutions. The procedures for concluding such agreements shall be prescribed by the ASEAN Coordinating Council in consultation with the ASEAN Community Councils.

ARTICLE 42

DIALOGUE COORDINATOR

1. Member States, acting as Country Coordinators, shall take turns to take overall responsibility in coordinating and promoting the interests of ASEAN in its relations with the relevant Dialogue Partners, regional and international organisations and institutions.
2. In relations with the external partners, the Country Coordinators shall, inter alia:
 - (a) represent ASEAN and enhance relations on the basis of mutual respect and equality, in conformity with ASEAN's principles;

- (b) co-chair relevant meetings between ASEAN and external partners; and
- (c) be supported by the relevant ASEAN Committees in Third Countries and International Organisations.

ARTICLE 43

ASEAN COMMITTEES IN THIRD COUNTRIES AND INTERNATIONAL ORGANISATIONS

1. ASEAN Committees in Third Countries may be established in non-ASEAN countries comprising heads of diplomatic missions of ASEAN Member States. Similar Committees may be established relating to international organisations. Such Committees shall promote ASEAN's interests and identity in the host countries and international organisations.
2. The ASEAN Foreign Ministers Meeting shall determine the rules of procedure of such Committees.

ARTICLE 44

STATUS OF EXTERNAL PARTIES

1. In conducting ASEAN's external relations, the ASEAN Foreign Ministers Meeting may confer on an external party the formal status of Dialogue Partner, Sectoral Dialogue Partner, Development Partner, Special Observer, Guest, or other status that may be established henceforth.
2. External parties may be invited to ASEAN meetings or cooperative activities without being conferred any formal status, in accordance with the rules of procedure.

ARTICLE 45

RELATIONS WITH THE UNITED NATIONS SYSTEM AND OTHER INTERNATIONAL ORGANISATIONS AND INSTITUTIONS

1. ASEAN may seek an appropriate status with the United Nations system as well as with other sub-regional, regional, international organisations and institutions.
2. The ASEAN Coordinating Council shall decide on the participation of ASEAN in other sub-regional, regional, international organisations and institutions.

ARTICLE 46

ACCREDITATION OF NON-ASEAN MEMBER STATES TO ASEAN

Non-ASEAN Member States and relevant inter-governmental organisations may appoint and accredit Ambassadors to ASEAN. The ASEAN Foreign Ministers Meeting shall decide on such accreditation.

CHAPTER XIII

GENERAL AND FINAL PROVISIONS

ARTICLE 47

SIGNATURE, RATIFICATION, DEPOSITORY AND ENTRY

INTO FORCE

1. This Charter shall be signed by all ASEAN Member States.
2. This Charter shall be subject to ratification by all ASEAN Member States in accordance with their respective internal procedures.
3. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of ASEAN who shall promptly notify all Member States of each deposit.
4. This Charter shall enter into force on the thirtieth day following the date of deposit of the tenth instrument of ratification with the Secretary-General of ASEAN.

ARTICLE 48

AMENDMENTS

1. Any Member State may propose amendments to the Charter.
2. Proposed amendments to the Charter shall be submitted by the ASEAN Coordinating Council by consensus to the ASEAN Summit for its decision.
3. Amendments to the Charter agreed to by consensus by the ASEAN Summit shall be ratified by all Member States in accordance with Article 47.
4. An amendment shall enter into force on the thirtieth day following the date of deposit of the last instrument of ratification with the Secretary-General of ASEAN.

ARTICLE 49

TERMS OF REFERENCE AND RULES OF PROCEDURE

Unless otherwise provided for in this Charter, the ASEAN Coordinating Council shall determine the terms of reference and rules of procedure and shall ensure their consistency.

ARTICLE 50

REVIEW

This Charter may be reviewed five years after its entry into force or as otherwise determined by the ASEAN Summit.

ARTICLE 51

INTERPRETATION OF THE CHARTER

1. Upon the request of any Member State, the interpretation of the Charter shall be undertaken by the ASEAN Secretariat in accordance with the rules of procedure determined by the ASEAN Coordinating Council.
2. Any dispute arising from the interpretation of the Charter shall be settled in accordance with the relevant provisions in Chapter VIII.
3. Headings and titles used throughout the Charter shall only be for the purpose of reference.

ARTICLE 52

LEGAL CONTINUITY

1. All treaties, conventions, agreements, concords, declarations, protocols and other ASEAN instruments which have been in effect before the entry into force of this Charter shall continue to be valid.
2. In case of inconsistency between the rights and obligations of ASEAN Member States under such instruments and this Charter, the Charter shall prevail.

ARTICLE 53

ORIGINAL TEXT

The signed original text of this Charter in English shall be deposited with the Secretary-General of ASEAN, who shall provide a certified copy to each Member State.

ARTICLE 54

REGISTRATION OF THE ASEAN CHARTER

This Charter shall be registered by the Secretary-General of ASEAN with the Secretariat of the United Nations, pursuant to Article 102, paragraph 1 of the Charter of the United Nations.

ARTICLE 55

ASEAN ASSETS

The assets and funds of the Organisation shall be vested in the name of ASEAN.

Done in Singapore on the Twentieth Day of November in the Year Two Thousand and Seven, in a single original in the English language.

For Brunei Darussalam:

HAJI HASSANAL BOLKIAH

Sultan of Brunei Darussalam

For the Kingdom of Cambodia:

SAMDECH HUN SEN

Prime Minister

For the Republic of Indonesia:

DR. SUSILO BAMBANG YUDHOYONO

President

For the Lao People's Democratic Republic:

BOUASONE BOUPHAVANH

Prime Minister

For Malaysia:

DATO' SERI ABDULLAH AHMAD BADAWI

Prime Minister

For the Union of Myanmar:

GENERAL THEIN SEIN

Prime Minister

For the Republic of the Philippines:

GLORIA MACAPAGAL-ARROYO

President

For the Republic of Singapore:

LEE HSIEN LOONG

Prime Minister

For the Kingdom of Thailand:

GENERAL SURAYUD CHULANONT (RET.)

Prime Minister

For the Socialist Republic of Viet Nam:

NGUYEN TAN DUNG

Prime Minister

ผนวก ข

ชื่อผนวก ข้อกำหนดของประธานสภาฎีกาว่าด้วยแนวทาง การนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 103/3 และมาตรา 120/4 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประธานสภาฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของสภาฎีกา จึงออกข้อกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อกำหนดนี้เรียกว่า “ข้อกำหนดของประธานสภาฎีกาว่าด้วยแนวทางการนำสืบพยานหลักฐานและการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556”

ข้อ 2 ข้อกำหนดนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ในข้อกำหนดนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และหมายความรวมถึง สภาฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค หรือศาลชั้นต้น แล้วแต่กรณี

“เจ้าพนักงานศาล” หมายความว่า ข้าราชการศาลยุติธรรมซึ่งปฏิบัติหน้าที่ด้านกฎหมายระดับชำนาญการขึ้นไป หรือสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมาย หรือเป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในกรณีที่ไม่มีข้าราชการศาลยุติธรรมดังกล่าว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอาจมอบหมายให้ข้าราชการศาลยุติธรรมคนหนึ่งไปทำหน้าที่เจ้าพนักงานศาลก็ได้

ข้อ 4 ให้ประธานสภาฎีการักษาการตามข้อกำหนดนี้

หมวด 1

การแต่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นให้ทำการสืบพยานหลักฐานนอกศาล

ข้อ 5 ในกรณีที่ศาลแต่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นให้ทำการสืบพยานหลักฐานนอกศาลตามมาตรา 103/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) การสืบพยานบุคคล ให้เจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นจัดทำบันทึกคำเบิกความของพยาน และอ่านให้พยานฟังและให้พยานลงลายมือชื่อไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 49 และ 50 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เว้นแต่การบันทึกคำเบิกความนั้นเป็นการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นเสียง หรือภาพและเสียงซึ่งสามารถนำออกถ่ายถอดได้อย่างต่อเนื่อง

(2) การสืบพยานหลักฐานอื่น ให้เจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นจัดทำบันทึกการตรวจสอบพยานหลักฐานดังกล่าวไว้โดยละเอียด และอ่านให้คู่ความฟัง เว้นแต่การจัดทำบันทึกการตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นเป็นการบันทึกลงในวัสดุซึ่งสามารถถ่ายถอดออกเป็นภาพ เสียง หรือภาพและเสียง ซึ่งสามารถนำออกถ่ายถอดได้อย่างต่อเนื่อง

ในกรณีที่เจ้าพนักงานอื่นได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจมอบให้เจ้าพนักงานศาลคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานดังกล่าวด้วยก็ได้

ให้เจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นจัดทำรายงานการดำเนินการเสนอต่อศาล โดยให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องลงลายมือชื่อไว้ด้วย หากไม่อาจดำเนินการได้ ให้บันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้

หมวด 2

การสืบพยานหลักฐานตามวิธีการที่คู่ความตกลงกัน

ข้อ 6 ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้สืบพยานหลักฐานตามวิธีการที่คู่ความตกลงกันตามมาตรา 103/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ถ้าจะต้องดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งมิได้กระทำต่อหน้าศาล ศาลอาจมอบให้เจ้าพนักงานศาลคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ดูแล ตรวจสอบ บันทึกการตรวจสอบ และรายงานให้ศาลทราบก็ได้

การจัดทำบันทึกและรายงานของเจ้าพนักงานศาลตามวรรคหนึ่งให้นำความในข้อ 5 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

หมวด 3

การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ

ข้อ 7 ในคดีที่ต้องสืบพยานหลักฐาน เมื่อถึงวันนัดพร้อมคู่ความทุกฝ่ายหรือนัดชี้สองสถานในการประชุมคดี ศาลอาจสอบถามคู่ความที่มาศาลด้วยว่ามีพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลหรือไม่ หากมีและคู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอให้ศาลทำการสืบพยานนั้น โดยระบบการประชุมทางจอภาพ โดยให้เหตุผลความจำเป็นที่ไม่สามารถนำพยานมาเบิกความที่ศาลนั้นได้ ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม และการสืบพยานไม่ยุ่งยากจนเกินไปโดยคำนึงถึงเอกสารรวมทั้งวัตถุพยานที่เกี่ยวข้อง

และสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความ โดยระบบการประชุมทางจอภาพ ได้จัดวางระบบรองรับไว้แล้ว ศาลจะอนุญาตให้สืบพยานบุคคลใดที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้ โดยกำหนดวัน เวลาและสถานที่ที่จะให้พยานไปเบิกความให้ชัดเจน

การสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลในกรณีอื่น โดยระบบการประชุมทางจอภาพ ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ 8 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพตามข้อ 7 ให้ศาลพิจารณากำหนดค่าใช้จ่ายเบื้องต้น รวมทั้งค่าพาหนะและค่าป่วยการพยาน ตลอดจนค่าใช้จ่ายของสักขีพยาน และมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ร้องขอวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาล ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากคู่ความฝ่ายนั้นไม่ปฏิบัติตามก็ให้ศาลมีคำสั่งงดการสืบพยานดังกล่าว และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปตามที่ศาลเห็นสมควร

การชำระค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ค่าพาหนะและค่าป่วยการพยาน ให้ชำระจากเงินที่ได้วางไว้ตามวรรคหนึ่ง หากไม่พอให้ศาลมีคำสั่งให้ชำระเพิ่มจนครบ หรือหากมีเหลือให้คืนแก่คู่ความนั้นไป

ข้อ 9 ถ้ามีเอกสารหรือวัตถุพยานที่จะต้องสืบประกอบคำเบิกความของพยานบุคคลตาม ข้อ 7 ศาลอาจกระทำโดยระบบการประชุมทางจอภาพ หรือส่งสำเนาเอกสารหรือภาพถ่ายวัตถุพยานที่คู่ความทุกฝ่ายรับรองแล้วไปให้พยานตรวจดูประกอบการเบิกความ เว้นแต่มีความจำเป็นต้องให้พยานยืนยันความถูกต้องแท้จริงของเอกสารที่จะให้พยานเบิกความประกอบก็ให้ส่งต้นฉบับเอกสารไป

ข้อ 10 กรณีที่สถานที่ซึ่งจะทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นศาลอื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีสอบถามศาลนั้นถึงความพร้อมเกี่ยวกับวันเวลานัดสืบพยานเสียก่อน แล้วมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลตามข้อ 7 โดยกำหนดวัน เวลาสืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล กับส่งเอกสารและภาพถ่ายวัตถุพยานอันจำเป็นในการเบิกความของพยาน ไปยังศาลที่พยานจะไปเบิกความทราบ เพื่อจัดเตรียมความพร้อมของห้องสืบพยาน ระบบการประชุมทางจอภาพ รวมทั้งการควบคุมระบบการติดต่อประสานงานกับศาลที่พิจารณาคดีในวันสืบพยานด้วย

ข้อ 11 ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลนำพยานมาเบิกความตามวัน เวลา และศาลที่กำหนดให้พยานเบิกความ โดยระบบการประชุมทางจอภาพ แต่หากไม่สามารถนำพยานมาศาลนั้นได้เอง ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานร้องขอต่อศาลที่พิจารณาคดีให้ออกหมายเรียกพยาน โดยระบุชื่อศาลที่พยานจะต้องไปเบิกความ โดยระบบการประชุมทางจอภาพให้ชัดเจน แล้วส่งหมายนั้นไปยังศาลที่พยานจะไปเบิกความเพื่อให้สลักหลังหมายเรียกพยานแล้วดำเนินการส่งหมายให้แก่พยานต่อไป

เมื่อศาลที่พยานจะไปเบิกความได้รับรายงานผลการส่งหมายแล้ว ให้แจ้งรายงานผลการส่งหมายให้ศาลที่พิจารณาคดีทราบก่อนถึงวันนัดด้วย ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน การแจ้งรายงานผลการส่งหมายดังกล่าวอาจกระทำทางโทรสารหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์อย่างอื่นก็ได้

ข้อ 12 ในวันสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ ในห้องคดีและผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งทนายความทุกฝ่ายทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดี ซึ่งได้จัดวางระบบการประชุมทางจอภาพเชื่อมโยงกับระบบของศาลที่พยานไปเบิกความ เว้นแต่เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ และศาลเห็นสมควร ศาลอาจอนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไปทำการสืบพยานที่ศาลที่พยานไปเบิกความก็ได้

ก่อนทำการสืบพยาน ให้เจ้าพนักงานศาลตรวจสอบหลักฐานบัตรประจำตัวที่ปรากฏภาพถ่ายของพยานที่ทางราชการออกให้และทำสำเนาบัตรประจำตัวดังกล่าวให้พยานรับรองสำเนาถูกต้องไว้เป็นหลักฐาน และให้นำพยานสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณต่อหน้าศาลที่พิจารณาคดีโดยระบบการประชุมทางจอภาพ แล้วให้ศาลที่พิจารณาคดีทำการสืบพยานต่อไปจนเสร็จ

ในการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ ให้ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยานนั้น

ข้อ 13 เมื่อพยานเบิกความเสร็จแล้ว ในห้องคดีและผู้พิพากษาอ่านบันทึกคำเบิกความพยานให้คู่ความที่อยู่ในห้องพิจารณาฟัง แล้วให้ผู้พิพากษาและคู่ความทุกฝ่ายลงลายมือชื่อในบันทึกคำเบิกความพยาน ทั้งนี้ คำเบิกความพยานต้องบันทึกให้ปรากฏข้อความด้วยว่าพยานเบิกความโดยระบบการประชุมทางจอภาพ

ข้อ 14 ให้เจ้าพนักงานศาลซึ่งเป็นสักขีพยานตามข้อ 12 วรรคสาม จัดทำรายงานการสืบพยานโดยระบบการประชุมทางจอภาพ โดยให้ศาลที่พยานไปเบิกความลงลายมือชื่อไว้ในรายงานดังกล่าวด้วย

ข้อ 15 ให้ศาลที่พยานไปเบิกความรวบรวมเอกสารทั้งหลายที่เกี่ยวข้องส่งคืนศาลที่พิจารณาคดี พร้อมแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการสืบพยานเพื่อให้ศาลที่พิจารณาคดีดำเนินการตามข้อ 8 วรรคสอง

ข้อ 16 ในกรณีสถานที่ที่จะทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลเป็นสถานที่อื่น ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ พร้อมกำหนดวัน เวลา สืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล ไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลสถานที่นั้นทราบ เพื่อเตรียมความพร้อมของห้องสืบพยาน ระบบการประชุมทางจอภาพ รวมทั้งการควบคุมระบบ การติดต่อประสานงานกับศาลที่พิจารณาคดีในวันสืบพยาน

ให้ศาลที่พิจารณาคดีมีหนังสือแจ้งการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาล โดยระบบการประชุมทางจอภาพ พร้อมกำหนดวัน เวลา สืบพยาน ชื่อและจำนวนพยานบุคคล พร้อมด้วยเอกสาร และภาพถ่ายวัตถุพยานอันจำเป็นในการเบิกความ ถ้าหากมี ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่ ตามวรรคหนึ่งหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือสถานที่นั้นมอบหมายเจ้าพนักงานศาลให้ทำหน้าที่ตามข้อ 12 วรรคสองและวรรคสาม ตลอดจนดูแลให้การสืบพยาน โดยระบบการประชุมทางจอภาพนั้นดำเนินไปได้โดยเรียบร้อย และให้นำความในข้อ 12 ถึงข้อ 15 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ข้อ 17 ในกรณีที่พยานมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ศาลที่พิจารณาคดีอาจให้พยานเบิกความ ณ สถานที่ที่เหมาะสม และมีความพร้อมที่จะให้พยานเบิกความ โดยระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำความในข้อ 7 ถึงข้อ 15 มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่บุคคลที่เป็นสักขีพยานไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าพนักงานศาล

หากสถานที่ตามวรรคหนึ่งเป็นศาลในต่างประเทศ ให้ดำเนินการตามข้อตกลงระหว่างกัน หรือธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศ แล้วแต่กรณี

ข้อ 18 ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานมาเบิกความต่อหน้าศาล ตามมาตรา 120/2 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลอาจให้ผู้ให้ถ้อยคำเบิกความตอบคำถามค้านและคำถามตั้งของกลุ่มความ โดยระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำความในข้อ 17 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด 4

การสืบพยานหลักฐานซึ่งเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์

ข้อ 19 กลุ่มความที่ประสงค์จะเสนอข้อมูลที่บ้านทึบ โดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือที่ประมวลผล โดยเครื่องคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานจะต้องระบุข้อมูลที่จะอ้างไว้ในบัญชีระบุพยานตามมาตรา 88 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พร้อมกับยื่นสำเนาสื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นในจำนวนที่เพียงพอ เพื่อให้กลุ่มความอีกฝ่ายหนึ่งมารับไปจากเจ้าพนักงานศาล เว้นแต่

(1) สื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นอยู่ในความครอบครองของกลุ่มความฝ่ายอื่น หรือของบุคคลภายนอก ให้กลุ่มความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บ้านทึบข้อมูล และขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกสื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นมาจากผู้ครอบครองโดยให้กลุ่มความฝ่ายที่อ้างอิงนั้นมีหน้าที่ติดตาม เพื่อให้ได้สื่อที่บ้านทึบข้อมูลนั้นส่งมาศาลก่อนวันสืบพยาน ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

(2) ถ้าการทำสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้น จะทำให้กระบวนการพิจารณาล่าช้าหรือเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความซึ่งอ้างอิงข้อมูลนั้น หรือมีเหตุผลแสดงว่าไม่อาจส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนดได้ ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างอิงข้อมูลยื่นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตส่งสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลและขอนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นส่งมาศาลก่อนวันสืบพยานตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด

ถ้าคู่ความฝ่ายที่อ้างอิงไม่สามารถนำสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นส่งมาศาลได้ภายในเวลาตามวรรคหนึ่ง ศาลจะกำหนดให้ทำการตรวจข้อมูลดังกล่าว ณ สถานที่ เวลา และภายในเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควรแล้วแต่สภาพแห่งข้อมูลนั้น ๆ ก็ได้

ข้อ 20 คู่ความฝ่ายที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งอ้างอิงข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์มาเป็นพยานหลักฐานยันตน อาจยื่นคำแถลงคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลนั้นต่อศาลก่อนการสืบข้อมูลนั้นเสร็จ โดยเหตุที่ว่าสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นปลอม หรือข้อมูลนั้นปลอม หรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลนั้นไม่ถูกต้องกับข้อมูลทั้งหมดหรือบางส่วน เว้นแต่จะแสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่ศาลว่ามีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจทราบเหตุแห่งการคัดค้านนั้นได้ก่อนเวลาดังกล่าว คู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำร้องขออนุญาตคัดค้านการอ้างอิงข้อมูลหรือสื่อหรือสำเนาสื่อที่บันทึกข้อมูลเช่นว่านั้นต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนพิพากษาคดี และถ้าศาลเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อาจยกข้อคัดค้านได้ก่อนนั้นและคำร้องมีเหตุผลฟังได้ก็ให้ศาลอนุญาตตามคำร้อง ในกรณีที่มีการคัดค้านดังกล่าวมานี้ ให้นำมาตรา 126 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การนำสืบถึงความถูกต้องหรือความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่บันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือประมวลผลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ให้คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างนำสืบถึงลักษณะหรือวิธีการที่ใช้สร้างเก็บรักษา หรือสื่อสารข้อมูลนั้น ลักษณะหรือวิธีการเก็บรักษา ความครบถ้วน และไม่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อความ รวมทั้งพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งปวง

ข้อ 21 ให้นำความในข้อ 19 และ 20 มาใช้บังคับแก่การนำสืบข้อมูลที่บันทึกไว้ใน หรือได้จากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่นโดยอนุโลม

ประกาศ ณ วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2556

ไพโรจน์ วายุภาพ

ประธานศาลฎีกา

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวล
วัน เดือน ปีเกิด	9 มีนาคม พ.ศ. 2505
การศึกษา	นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ปริญญาโท การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ประวัติการทำงาน	- ผู้พิพากษาศาลจังหวัดเพชรบูรณ์ - ผู้พิพากษาศาลแขวงเชียงใหม่ - รองเลขานุการศาลอุทธรณ์ - เลขานุการศาลอุทธรณ์ภาค 4 - ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดนครราชสีมาแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว - ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดเพชรบุรี - ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอาญา - ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมีนบุรี - ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา - รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญากรุงเทพใต้
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์
เครื่องราชอิสริยาภรณ์	พ.ศ. 2545 ประถมาภรณ์มงกุฎไทย พ.ศ. 2548 ประถมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ. 2551 มหาจักรมงกุฎ พ.ศ. 2553 มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง การพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมเพื่อเตรียมความพร้อม
เข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัย นายไตรรัตน์ แก้วศรีนวล หลักสูตร ปอ. รุ่นที่ 26

ตำแหน่ง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “อาเซียน” เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิก โดยส่วนใหญ่ เป็นไปในลักษณะการทำความตกลง ที่ไม่มีรูปแบบ ไม่เป็นทางการ และใช้ความสัมพันธ์เชิงบุคคลในการสร้างความร่วมมือทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การยกระดับความร่วมมือของกลุ่มประเทศอาเซียน ในด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม และวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้นในปี 2558 นี้ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและระดับภายในประเทศ ซึ่งเป็นที่คาดการณ์ได้อย่างแน่นอนว่า การที่ประเทศไทย เข้าร่วมกับกลุ่มประเทศอาเซียนในเรื่องดังกล่าว จะทำให้เกิดการขยายการลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน การย้ายถิ่นฐาน การสร้างครอบครัวใหม่ การที่จะมีคนจากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ต่างภาษา และวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ร่วมกันในองค์กร สังคม และประเทศเดียวกัน ย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งจำนวนประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนมีประมาณ 600 ล้านคน เมื่อการเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทำให้การเข้าออกของประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว ปัญหาอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นการเข้าเมืองโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ยาเสพติด การค้ามนุษย์ข้ามชาติ การฉ้อโกง ฯลฯ ที่มีคู่ความเป็นชาวต่างชาติย่อมมีปริมาณเพิ่มขึ้นไปด้วย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในเรื่องต่างๆ เช่น การขอความร่วมมือในการจัดเอกสาร หรือส่งหมายไปยังบุคคลที่อยู่ต่างประเทศ การใช้อำนาจสืบพยานเป็นการล่วงหน้า การสืบพยานผ่านจอภาพทางไกล ภาษาที่ใช้ในการพิจารณาคดี การส่งผู้ร้ายข้ามแดน เป็นต้น ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 โดยศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อนำมาวิเคราะห์หาแนวทางในการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย จะเป็นประโยชน์และทำให้ประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และได้รับความเป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย ทั้งทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษา ระบบ วิธีการ และขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย
2. ศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย
3. ศึกษาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และแนวทางในการพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาระบบ วิธีการ และขั้นตอน ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาและวิเคราะห์แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ด้วยการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานผลการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมตลอดถึงบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาศึกษาวิเคราะห์ (Analytical Research) โดยนำเสนอในลักษณะการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เห็นควรต้องพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากร

การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรจะต้องพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทำให้มีแนวโน้มการ

ขยายตัวด้านการค้า การลงทุน และการบริการ รวมทั้งการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรี ปัญหาและความซับซ้อนของอาชญากรรมข้ามชาติเพิ่มมากขึ้น บุคลากรจะต้องมีการศึกษาและเรียนรู้กฎหมายต่างประเทศ กฎหมายของประเทศสมาชิก กฎหมายพิเศษ หรือกฎหมายเฉพาะด้านเพิ่มเติม บุคลากรของศาลยุติธรรมจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจสาระสำคัญและเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายที่มีการประกาศใช้บังคับใหม่ และที่กำลังจะประกาศใช้บังคับในโอกาสต่อไป การเสริมสร้างทักษะภาษาต่างประเทศ ผู้พิพากษาและบุคลากรของศาลยุติธรรมควรได้รับการเสริมสร้างทักษะภาษาอังกฤษ เนื่องจากประชาคมอาเซียนได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ โดยความรู้ด้านภาษาอังกฤษจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสาร การให้บริการ การจัดการและประสานงานระหว่างรัฐกับรัฐ รัฐกับประชาชน

2. การพัฒนาระบบศาล

ระบบศาลต้องมีการพัฒนาให้มีมาตรฐานในระดับสากล เพื่อดึงดูดการลงทุนจากประเทศอาเซียน และประเทศอื่นด้วย ศาลยุติธรรมต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านทรัพยากรบุคคล และการพัฒนาระบบศาลโดยนำระบบเทคโนโลยีที่สมบูรณ์แบบมาใช้สนับสนุนการทำงานมากยิ่งขึ้น เช่น ระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายและกระบวนการทางศาล หรือนำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อี-คอร์ต (E-court) ที่มีการฟ้องคดี การอ่านคำพิพากษาทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือการยื่นคำคู่ความทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-filing) เพื่อให้ระบบงานศาลยุติธรรมมีความเป็นสากล มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลคดีเพื่อให้บริการประชาชน โดยไม่ต้องมาศาล แต่สามารถติดต่อ หรือค้นหาข้อมูลคดีผ่านเว็บไซต์หรือจากสื่อเทคโนโลยี อันทำให้ชาวต่างชาติเข้าใจและเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

3. การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ

การจัดตั้งศูนย์วิเทศอาเซียน สำหรับเป็นศูนย์กลางสนับสนุนการอำนวยความสะดวกยุติธรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ด้านงานระบบงานยุติธรรม รวมไปถึงการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน โดยศูนย์วิเทศอาเซียน สำนักงานศาลยุติธรรมจะมีภารกิจหลักในการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร บทความทางวิชาการจัดทำเว็บไซต์ให้ความรู้แก่หน่วยงานในศาลยุติธรรม รวมทั้งจัดทำและประสานงานโครงการแลกเปลี่ยนข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียน และประสานงานอำนวยความสะดวกยุติธรรมในระดับสากลกับประเทศสมาชิก เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน นอกจากนี้ ได้มีการแปลคำพิพากษาต่างๆ ของศาลที่สำคัญ และการแปลเว็บไซต์ของศาลยุติธรรมเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อต่างประเทศจะได้เข้าใจถึงการทำงานของศาลไทย เพราะปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของการลงทุน

ในต่างประเทศ จะดูว่ามาตรฐานของศาลในแต่ละประเทศนั้นว่ามีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่ และต่อไปอาจมีการพัฒนาถึงการยอมรับการบังคับตามพิพากษาของศาลต่างประเทศ

4. การพัฒนาค่านกฎหมาย

ศาลยุติธรรมควรมีการพิจารณาแก้ไขพัฒนากฎหมายที่เป็นข้อจำกัดอุปสรรคต่อการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล เพื่อให้กฎหมายมีความทันสมัย และสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับอาเซียน อันจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในระบบศาลยุติธรรมของประเทศไทย และพร้อมที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาล กฎหมายที่พบเป็นอุปสรรค เช่น การส่งหมายสำหรับคู่ความในต่างประเทศ มีการส่งผ่านหลายชั้นตอนมากมายใช้เวลาในการส่งหมายประมาณ 1-2 ปี กว่าที่จะพิจารณาพิพากษาคดีก็ต้องใช้เวลานาน

5. การพัฒนาระบบระงับข้อพิพาททางเลือก

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว ศาลยุติธรรมต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยทั่วไปเวลาเกิดข้อพิพาท เอกชนต่างประเทศมักมีความไม่สบายใจ หากต้องนำข้อพิพาทของตนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลภายในประเทศ เพราะเกรงว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะศาลเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐนั้น นอกจากนี้ ปัญหาในเรื่องการบังคับตามคำพิพากษาศาลต่างประเทศเป็นอีกประเด็นหนึ่ง เพราะศาลแต่ละประเทศมักไม่ยอมรับที่จะบังคับตามคำพิพากษาของศาลประเทศอื่น ด้วยเหตุนี้ การระงับข้อพิพาททางเลือก เช่น การไกล่เกลี่ย อนุญาโตตุลาการ จึงเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีนี้ เป็นวิธีที่นิยมปฏิบัติกันในการการค้ามาช้านาน เนื่องจากรวดเร็ว สะดวก เป็นธรรม เพราะฉะนั้นการพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกในประเทศไทยก็จำเป็นต้องพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับชาวต่างชาติที่จะมาลงทุนในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากประเทศในภูมิภาคอาเซียนมีระบบการพิจารณาคดีและบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีแตกต่างกัน ดังนั้น เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนอาจพิจารณาแนวทางการพัฒนาระบบการยุติธรรมทางอาญาของศาลยุติธรรมของประเทศภายในภูมิภาคในรูปแบบต่างๆ ดังนี้

การตั้งศาลพิเศษของภูมิภาคเฉพาะคดี

เนื่องจากประเทศต่างๆ ของภูมิภาคอาเซียนมีระบบการพิจารณาและพิพากษาคดีที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีให้ผู้กระทำความผิดข้ามพรมแดนได้รับการพิจารณาและพิพากษาคดีในระบบที่ใกล้เคียงกันในทุกประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม จึงมีแนวคิดว่า

น่าจะจัดตั้งศาลพิเศษในภูมิภาคเฉพาะคดี เช่น คดียาเสพติด คดีค้ามนุษย์ คดีแรงงานผิดกฎหมาย และ คดีฉ้อโกง เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาการกระทำความผิดข้ามพรมแดนให้ได้รับการพิจารณาคดี ระบบที่ใกล้เคียงกัน

การสืบพยานแบบการประชุมทางจอภาพ

เนื่องจากปัจจุบันนี้ศาลยุติธรรมของไทยได้พัฒนาระบบการสืบพยานนอกเขตศาล โดยใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่พยานที่มีภูมิลำเนาออกเขตอำนาจศาล และไม่สะดวกในการเดินทางมาเบิกความเป็นพยานในศาล โดยให้พยานนั้นไปเบิกความเป็นศาลที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต แล้วถ่ายทอดการเบิกความเป็นลักษณะการประชุมทางจอภาพ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อาจมีการพัฒนาระบบการสืบพยานทางจอภาพดังกล่าวมาใช้สืบพยานระหว่างประเทศภายในภูมิภาคอาเซียน ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้พยาน ซึ่งเป็นชาวต่างชาติไม่ต้องเดินทางมาที่ศาลเจ้าของคดี และเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ให้แก่พยานอีกด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นคดีอันเนื่องมาจากการที่พยานเป็นชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางมาที่ศาลของประเทศเจ้าของคดีได้อีกทางหนึ่งด้วย

การจัดทำกฎหมายในระดับภูมิภาค

เนื่องจากประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคอาเซียนอาจมีบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดในรูปแบบต่างๆ หรือบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน อาจทำให้การกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันแต่ได้รับการพิจารณาของแต่ละประเทศที่แตกต่างกัน ดังนั้น ประเทศในภูมิภาคอาเซียนควรมีการจัดทำกฎหมายในลักษณะรูปแบบภูมิภาค โดยอาจกระทำในรูปแบบอนุสัญญาหรือกฎหมายระหว่างประเทศในรูปแบบอื่นแต่ให้มีความชัดเจน โดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดที่คาดว่าจะเกิดสูงขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เช่น ยาเสพติด แรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย การต่อต้านการค้ามนุษย์ เป็นต้น โดยอาจกระทำในลักษณะคล้ายคลึงกับกฎหมายของสหภาพยุโรปที่ใช้ร่วมกันทุกประเทศ

สร้างความร่วมมือของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย

เมื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนแล้ว หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายควรจะต้องมีการพัฒนาเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ทั้งนี้ เพื่อสร้างความตระหนัก ความสำนึก รับผิดชอบ และเพิ่มความชำนาญหรือความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายของประเทศต่างๆ ในประชาคมอาเซียน จนผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด แรงงานข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ในกลุ่มประเทศอาเซียนในทุกมิติ อันจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายของประชาคมอาเซียนเกิดความเข้มแข็งในอนาคตต่อไป